

**SERAMİK SANATINDA GÖRSEL ANLATIM
ÖGESİ ÇİZGİ VE SGRAFİTTO**

Yüksek Lisans Tezi

Orçun İLTER

Eskişehir, 2016

SERAMİK SANATINDA GÖRSEL ANLATIM ÖGESİ ÇİZGİ VE SGRAFİTTO

Orçun İLTER

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Seramik Anasanat Dalı
Danışman: Yrd. Doç. Oya UZUNER**

**Eskişehir
Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü
Ağustos, 2016**

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Orçun İLTER'in "Seramik Sanatında Görsel Anlatım Ögesi Çizgi ve Sgraffito" başlıklı tezi 31 Ağustos 2016 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, Seramik Anasanat Dalı Yüksek Lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : Yrd. Doç. Oya UZUNER
Üye : Prof. Pınar GENÇ
Üye : Yrd. Doç. Hasan BAŞKIRKAN

Prof. Sıdıka Sibel SEVİM
Anadolu Üniversitesi
Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürü

ÖZET

SERAMİK SANATINDA GÖRSEL ANLATIM ÖGESİ ÇİZGİ VE SGRAFİTTO

Orçun İLTER

Seramik Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, 08, 2016

Danışman: Yrd. Doç. Oya UZUNER

İnsanlık var olduğundan bu zamana çizgi; duygu ve düşüncelerin aktarımı ile iletişim için kullanılmıştır. Duvar resimlerinden başlayan çizginin kullanımı medeniyetlerin gösterdiği gelişmelerle birlikte kullanılan malzeme ile birlikte estetik olarak çeşitlilik göstermiştir. Özellikle doğada kolay bulunabilmesi ve şekil alabilmesinden dolayı seramik kullanımının yaygınlaşmasıyla formlarını zenginliği artmış; bununla birlikte üzerlerine uygulanan dekoratif uygulamalar tekniklerin gelişmesiyle bir çok şeklin yapılmasına olanak sağlamıştır. Arkeolojik bulgularda edinilen bilgilere göre çizginin seramik yüzeylerde süsleme olarak başlayan kullanımı zaman içerisinde bir ifade aracı yada durumun hikaye şeklinde sunulmasını sağlayan iletişim aracı olarak kullanıldığı görülmüştür. Ait olduğu çağın malzeme ve teknik özelliğini yansıtan formlarla uyumlu şekilde kullanılan çizgiler günümüzde teknolojinin gelişmesiyle dekoratif bir öge olarak vitrifiye ürünlerde, fayans ve yemek takımlarında görmekteyiz. Ancak sanatçılar üslup olarak tasarımlarında farklı ve ilkel teknikleri kullanmakta vermek istedikleri mesajlar için çizginin anlamları ve psikolojik etkilerini eserlerinde yeni yorumlarla hayata geçirmektedirler. Özellikle çizginin kullanılan teknikler bakımından incelenmesi ve en net şekilde aktarıldığı tekniklerden sgrafitto ile olan uyumu göze çarpmaktadır. Bu araştırmanın konusu, insan hayatında tarih öncesi çağlardan günümüze kadar bir iletişim ve dekoratif aracı olarak kullanılan çizginin seramik yüzeylerde sanatsal bir etkileşim aracı olarak irdelenmesidir. Bu bağlamda seramik yüzeylerde kullanılan çizginin literatür taraması, tekniği ve sanatçı görüşleri incelenmiş olup; çağdaş seramik sanatındaki eserlerle örneklendirilip, çizginin anlatımsal yönünün izleyici etkileşimi açısından yeni öneriler sunulmuştur.

Anahtar kelimeler: Seramik, Çizgi, Anlam, Teknik, Sanat

ABSTRACT

VISUAL EXPRESSION OF LINE ITEM IN CERAMIC ART AND THE SGRAFFITO

Orçun İLTER

Department of Ceramic

Anadolu University, Graduate of School of Fine Arts İnstitute, 08, 2016

Supervisor: Asst. Assoc. Oya UZUNER

Drawing has been used for transfer of emotions thoughts and communication since the existence of humanity. Usage of drawing which begins with frescos shows varieties esthetically with the development of civilizations. Productiviness of forms has increased with the widespread use of ceramic because it can be easily found in nature and takes shape, besides; it allows doing many forms with the development of decorative techniques exerted on. According to information obtained from archaeological findings, the use of drawing begins with decorations on ceramic surfaces has been used as a means of expression or as a means of communication allowing the case to be presented in the form of story in time. We see the drawings used in accordance with the form reflects the material and technical specifications of the era to which it belongs, in vitrified products, tiles and dinner sets as a decorative element with the development of technology today. But artists are still use different and primitive techniques as a technique and style, Show meaning and psychological effects of drawing type in their Works fort he messages they want to give. Especially analysing the drawing in terms of the techniques used and the harmony with sgraffito which is one of the most clearly transferred attracts the attention. The subject of this research is examining as an artistic interaction tool on ceramic surfaces of drawing which has been used as a communication tool and decor from prehistoric times to the present day. In this context; scanning the literature of the drawing used ceramic surface, techniques and artist views are analysed, exemplified with the Works in contemporary ceramic art and new recommendations are offered the the narrative aspect of the drawing in terms of audience interaction.

Keywords: Ceramic, Line, Meaning, Technique, Art

ÖNSÖZ

Tezimin yürütme aşamasında, konunun belirlenmesi ve araştırılmasında önemli katkıda bulunan Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümü Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Oya Uzuner'e, tez jürimde bulunmalarından dolayı Prof. Dr. Pınar Genç ve Yrd. Doç. Hasan Başkırkan'a, bana sağladığı destekleri için Eskişehir Büyükşehir Belediyesi Başkanı Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen'e, yıllardır desteklerini esirgemeyen anneannem Cevriye Aslan ve annem ressam Ayşe Birsen İlter'e teşekkür ediyorum.

Tez süresince destek olan değerli eşim, hayat arkadaşım Elif Gönül İlter'e ve şu an hayatımın, ailemizin biricik yeni üyesi mutluluk kaynağımız kızım Melis Ece İlter'e teşekkür ediyorum.

31.08.2016

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tez/proje çalışmasının bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumunda bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilmeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan bilimsel intihal tespit programıyla tarandığını ve hiçbir şekilde intihal içermediğini beyan ederim.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

Orçun İLTER

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT	iv
ÖNSÖZ.....	v
ETİK İLKE VE KURALLAR UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
GÖRSELLER DİZİNİ.....	viii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GÖRSEL ANLATIM ÖĞESİ OLARAK ÇİZGİ.....	2
1.1. Çizgi Çeşitleri	3
1.1.1. Düz çizgi	4
1.1.2. Eğri çizgi	7
1.1.3. Kırık çizgi	8
1.1.4. Sanatsal çizgi Çeşitleri	9
1.2. Çizginin Temel Özellikleri	10
1.2.1. Çizgide uzunluk	10
1.2.2. Çizgide yön	12
1.2.3. Çizgide hareket	16
1.2.4. Çizgide ölçü	19
1.2.5. Çizgide kontur ve sınırlama	20
1.2.6. Çizgide ritim	23

	<u>Sayfa</u>
1.3. Çizginin Doğadaki Varlığı	25
1.4. Çizginin İnsan Üzerindeki Psikolojik Etkisi	29
1.4.1. Düz çizgi	32
1.4.2. Eğri çizgi	34
1.4.3. Kırık çizgi	36
1.4.4. Sanatsal Çizgi	37

İKİNCİ BÖLÜM

2. SERAMİK SANATINDA GÖRSEL ANLATIM ÖGESİ OLARAK ÇİZGİ ..	38
2.1. Seramik Sanatında Çizginin Tarihçesi	39
2.2. Seramik Sanatında Çizgisel Dekor Teknikleri	57
2.2.1. Yaş çamur üzerine yapılan dekor teknikleri	58
2.2.1.1. Oyma dekorları	58
2.2.1.2. Ajur dekorları	59
2.2.1.3. Mishima (Dolgu Bezek)	60
2.2.1.4. Macho dekorları	61
2.2.1.5. Parça ekleme dekor tekniği	62
2.2.1.6. Renklendirilmiş çamur dekorları	62
2.2.2 Sıraltı ve sıriçi dekor teknikleri	64
2.2.2.1. Sıraltı dekorlar.....	64
2.2.2.2. Sıriçi dekorlar	64
2.2.2.3. Mayolika tekniği	65
2.2.3. Sırüstü dekorlar.....	66
2.3. Seramik Yüzeylerde Çizginin Anlatımsal Yöntemleri	67
2.3.1. Semboller	67

	<u>Sayfa</u>
2.3.2. Figürler	75
2.3.3. Yazı	81
2.4. Seramik Sanatında Çizgi Kullanan Bazı Sanatçılar	86
2.4.1. İlgi Adalan	86
2.4.2. Alev Ebüzziya Siebsye	86
2.4.3. Jale Yılmabaşar	88
2.4.4. Beril Anılanmert	89
2.4.5. Sevim Çizer	90
2.4.6. Tufan Dağistanlı	91
2.4.7. Jennifer McCurdy	92
2.4.8. Zehra Çobanlı	92
2.4.9. Pınar Genç	93
2.4.10. Serdar Tekebaşoğlu	94
2.4.11. Semih Kaplan	95
2.4.12. Fenella Elms	95
2.4.13. Marc Albert	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. ÇİZGİSEL DEKOR YÖNTEMİ OLARAK SGRAFİTTO	97
3.1. Sgraffitto Tanımı	97
3.2. Sgraffitto Tekniğinin Tarihçesi	98
3.3. Seramik Sanatında Sgraffitto ve Yöntemleri (Kullanılan Malzeme ve Teknikler).....	101
3.4. Sgraffitto Tekniği Kullanan Seramik Sanatçı Örnekleri	104
3.4.1. Güngör Güner	104
3.4.2. Gustavo Perez	105

	<u>Sayfa</u>
3.4.3. Natalie Blake	106
3.4.4. Sandy Vitarelli	107
3.4.5. Patricia Griffin	108
3.4.6. Terri Kern	108
3.4.7. Dusty Naranjo	109
3.4.8. Ken Sakaguchi	109

DÖDRÜNCÜ BÖLÜM

4. UYGULAMALAR	110
SONUÇ.....	130
KAYNAKÇA.....	131
ÖZGEÇMİŞ	

GÖRSELLER DİZİNİ

	<u>Sayfa</u>
Görsel 1.1. Çizgilerden örnekler	3
Görsel 1.2. Düz Çizgi Çeşitleri	5
Görsel 1.3. Raffaello Sanzio, “Atina Okulu”, Fresk, 1509- 1511, Vatikan, Stanza della Segnatura	6
Görsel 1.4. Perspektif Çizgileri	6
Görsel 1.5. Aynı boyda aynı aralıkta giderek incelen çizgiler örneği	7
Görsel 1.6. Aynı boyda aynı kalınlıkta giderek sıklaşan çizgiler örneği	7
Görsel 1.7. Aynı aralıkta aynı kısalıkta giderek kısalan çizgiler örneği	7
Görsel 1.8. Kapatılan form kapanan form ilişki örneği	7
Görsel 1.9. Eğri Çizgiler	8
Görsel 1.10. Kırık Çizgi	8
Görsel 1.11. Artistik Çizgi örnekleri (düz, kesikli, noktalı)	9
Görsel 1.12. Artistik Çizgi örnekleri (hacim, renk, ton)	9
Görsel 1.13. Vincent Van Gogh, “Yıldızlı Gece”, Tuval üzerine yağlı boya, 73.7 cm. x 92,1 cm., 1889, Modern Sanatlar Müzesi; New York	10
Görsel 1.14. Hasan Pehlevan, “Çizgisel İfade Sergisi”, Karışık Teknik, 2011	10
Görsel 1.15. Kuşbakışı yollar	11
Görsel 1.16. Tren yolu	11
Görsel 1.17. Vincent Van Gogh, “Vincet ‘ın Yatak Odası”, Tuval üzerine yağlı boya, 72 x 90 cm., 1888, Van Gogh Müzesi, Amsterdam	12
Görsel 1.18. Edvard Munch, “Çılgılık”, Tuval üzerine yağlı boya, 84 cm x 66 cm, 1893, Ulusal Galeri, Oslo	12
Görsel 1.19. Şekil zemin ilişki örneği “Vazo” ve “Profilden İki Yüz”	13

	<u>Sayfa</u>
Görsel 1.20. Greg Payce, “Dört Figür”, Çamur torna, 26,67 x 63,50 x 12, 70 cm, 1997, Carnegie Sanat Müzesi	14
Görsel 1.21. Yakınlık İlkesi örneği	14
Görsel 1.22. Tamamlama İlkesine örnek	15
Görsel 1.23. Bilgehan Uzuner, “Nü”, 2010	15
Görsel 1.24. Benzerlik İlkesi	15
Görsel 1.25. Süreklilik İlkesi	16
Görsel 1.26. Juan Gris, Picasso Portresi, Tuval Üzerine Yağlıboya, 1912	16
Görsel 1.27. Theo Slaats, Çizimleri, 30.08.2016	17
Görsel 1.28. Laascaoux, Mağara duvar resmi örneği	18
Görsel 1.29. Victor Vasarely, “Vega- Nor”, Acrylic on Canvas, 200 x 200 cm., 1969	18
Görsel 1.30. Josef Albers, “Op Art örneği”, cam boyama tekniği, 1921 – 22, Josef ve Anni Albers Fonu, New York	19
Görsel 1.31. Paul Cezanne, “Mont Saint Victorie”, Tuval Üzerine yağlı Boya, 25x32 cm. 1885 – 87, The Metropolitan Museum of Art, New York	20
Görsel 1.32. Paolitik Çağ, Lascaux mağarası duvar resim örneği	21
Görsel 1.33. Minyatür: Avcı, tazısı ve şahiniyle, Levni	21
Görsel 1.34. Hendrick Goltzius, “Engraving”, Gravür, 1558 – 1617, Hollanda	22
Görsel 1.35. Tutankamon mezar odası duvar resmi	22
Görsel 1.36. Sandro Botticelli, “Venüs’ ün Doğuşu”, Tuval Üzerine Tempera, 172,5 cm. x 278, 5 cm., 1486, Uffizi, Floransa	23
Görsel 1.37. Umberto Boccioni, “Unique Forms of Continuity in Space”, Bronz Döküm, 111,44 cm., 1913, Museo del Novecento, Milan	24
Görsel 1.38. Georges Braque, Violin and Candlestick, “Keman ve Şamdan”, 60,96 cm. x 50, 17 cm., 1910, Paris	24
Görsel 1.39. Pablo Picasso, “Guernica”, Tuval Üzerine Yağlı Boya, 349 x 776 cm., 1937, Reina Sofia Müzesi, Madrid	25

	<u>Sayfa</u>
Görsel 1.40. Ağaç dokusu detay fotoğrafı	26
Görsel 1.41. Kesilmiş ağaç dokusu	26
Görsel 1.42. Zebra	27
Görsel 1.43. Kaplan	27
Görsel 1.44 Yaprak dokusu	27
Görsel 1.45. Mercan örneği	27
Görsel 1.46. Aslan Balığı	28
Görsel 1.47. Avuç içi ve deri dokusu	28
Görsel 1.48. Dikey Çizgi Örneği	29
Görsel 1.49. Dikey Çizgi Kıyafet örneği	29
Görsel 1.50. Yatay çizgi örneği	29
Görsel 1.51. Yatay çizgi kıyafet örneği	29
Görsel 1.52. Seramik yüzeye uygulanmış çizgi örneği (Sultan Ahmet camii), İstanbul	30
Görsel 1.53. Ortaçağ Avrupası Kadın Kıyafeti	30
Görsel 1.54. Ortaçağ Avrupası Erkek Kıyafeti	30
Görsel 1.55. 19 . Y.y. ünlü Amerikalı Soytarı George Fox Kıyafeti	31
Görsel 1.56. II. Dünya savaşında Yahudi Kamplarındaki çizgili pijama.....	31
Görsel 1.57. Çizgili diş Macunu örneği	31
Görsel 1.58. Adidas logosu	32
Görsel 1.59. Çizginin yönlendirme özelliği örneği	32
Görsel 1.60. Trafik işaret örnekleri	32
Görsel 1.61. Düz çizgi örneği	33
Görsel 1.62. Düz çizgi örneği	33

	<u>Sayfa</u>
Görsel 1.63. Doğadaki düz çizgiye örnek	33
Görsel 1.64. Elektrokardiyografi Örneği	34
Görsel 1.65. Eğri çizgi örneği	34
Görsel 1.66. Eğri çizgi örneği	35
Görsel 1.67. Eğri çizgi örneği	35
Görsel 1.68. Kırık çizgi örneği	37
Görsel 1.69. Artistik çizgi örneği	37
Görsel 1.70. Wassily Kandisky, “Kompozisyon 7”, 1913	37
Görsel 2.1. Kelly Jean Ohl, 37 parçalı kültürel sembollerden oluşan duvar panosu, Elle şekillendirme seramik, 2015.....	38
Görsel 2.2. Neolitik Çağ zikzak çizgili çömlek (M.Ö. 7000 – 6000)	39
Görsel 2.3. Boya ile dekorlanmış çömlek, pişmiş toprak, M.Ö. 6. Binyıl İlk yarısı	40
Görsel 2.4. M.Ö. erken 4. Y.y. Kalkolitik dönem, Keçi dekorlu seramik kup, İran	40
Görsel 2.5. M.Ö. 5. Y.y. Kalkolitik dönem, Zikzak desenli seramik kap, Hacılar bölgesi.....	40
Görsel 2.6. Hiyeroglif desenli toprak kap, Mısır	41
Görsel 2.7. Hizmetçi heykeli, Pharaoh Seti I dönemi, M.Ö. 1300 – 1920, Loure, Fransa	41
Görsel 2.8. Seramik kap, Doğu Avrupa, M.Ö. 21. – 17. Y.y.	42
Görsel 2.9. Seramik kase, Avrupa, M.Ö. 15 – 13. Y.y.	42
Görsel 2.10. Boğa desenli Seramik kap, M.Ö. 8 – 7 Y.y. Kuzeybatı İran (Asur)	42
Görsel 2.11. Küçük vazo, M.Ö. 8 – 7 Y.y. Kuzeybatı İran (Asur)	43
Görsel 2.12. İnandık Vazosu, M. Ö. 1600, M.Ö. 1280, Hitit	43
Görsel 2.13. Kadeş Antlaşması, Seramik Tablet, Hitit	43
Görsel 2.14. Kral Midas timülüsünde bulunan Frigya dönemi seramik örneği, M.Ö. 700, Gordion, Polatlı Ankara	44

	<u>Sayfa</u>
Görsel 2.15. Frig Sürahisi, M.Ö. 8 – 7 Yy., Yassıhöyük	44
Görsel 2.16. Lidya Seramik örneği, M.Ö. 6 Yy.	44
Görsel 2.17. Lidya seramik dekorlu vazo, M.Ö. 6. Yy.	44
Görsel 2.18. Kuş desenli Girit (Minos) seramik sürahi örneği, M.Ö. 2000 – 1580	45
Görsel 2.19. Ahtapot desenli Girit (Minos) seramik sürahi örneği, M.Ö. 2000 – 1580	45
Görsel 2.20. Miken seramik örneği, Geometrik desenli, M.Ö. 2000	46
Görsel 2.21. Miken seramik örneği figür desenli M.Ö. 2000	46
Görsel 2.22. Hun imparatorluğu dönemi seramik kup örneği	46
Görsel 2.23. M.Ö. 4-1 Yy. Yunan Seramik vazo örnekleri	47
Görsel 2.24. M.Ö. 6. Yy. Amfora	47
Görsel 2.25. M.S. 100, Seramik Testi rölyef detayı, (Herkül Laomedon' un öldürürken)	48
Görsel 2.26. Roma Dönemi seramik kase örneği	48
Görsel 2.27. M.S. 17 – 18 Yy. seramik sürahi, Bizans İmparatorluğu	48
Görsel 2.28. Seramik kase iç detayı, Bizans İmparatorluğu	48
Görsel 2.29. 12 – 13. Yy. Selçuklu seramik kase örneği	50
Görsel 2.30. Kubadabad Sarayı çini detayı, Konya	50
Görsel 2.31. Mavi – Beyaz tarzı rumi tabak, 1480, Fatih Sultan Mehmet dönemi	51
Görsel 2.32. Mavi – Beyaz Çiçek dekorlu tabak, 1480 – 1512 Beyazıd dönemi	51
Görsel 2.33. Şam işi Tavuskuşu desenli çini tabak, 16. – 17. Yy. İstanbul Arkeoloji Müzesi	52
Görsel 2.34. Şam işi sürahi, İznik, 16. 17. Yy., İstanbul Arkeoloji Müzesi	52
Görsel 2.35. 16. Yy. İznik çini tabak detayı, Danimarka David Müzesi	52
Görsel 2.36. İznik çini duvar karo detayı	52

	<u>Sayfa</u>
Görsel 2.37. Kütahya Çini Sürahi Örneği	53
Görsel 2.38. Kütahya Çini Örneği, Yumurta	53
Görsel 2.39. Kabartma ve fırça tekniği uygulanmış Yeşil sırlı seramik testi, Çanakkale	54
Görsel 2.40. Hayvan desenli tabak 18 – 20 Yy.	54
Görsel 2.41. Duvar panosu, Füreyâ Koral, 1968, İstanbul	55
Görsel 2.42. Hamiye Çolakoğlu, 1984	55
Görsel 2.43. Hamiye Çolakoğlu, Duvar panosu örneği	55
Görsel 2.44. Attila Galatalı, Duvar panosu detay, 1986	56
Görsel 2.45. Attila Galatalı, pano detay, 1992	56
Görsel 2.46. David Macdonald Seramiği, Kavanoz.....	57
Görsel 2.47. Marc Leuthold seramiği, beyaz tekerlek, 2000	57
Görsel 2.48. Seledon sırlı oyma dekorlu çin vazo	59
Görsel 2.49. Seledon tabaki Yuan hanedanlığı, 14. Yy., Topkapı Sarayı	59
Görsel 2.50. Ajur Tekniği, Selçuklu dönemi Örneği	60
Görsel 2.51. Ajur tekniği İran Selçuklu, 12. Yy. Metropolitan Müzesi, New York	60
Görsel 2.52. Mishima teknik, Vazo, Tomoko – san Seramik Merkezi	61
Görsel 2.53. Mishima teknik, vazo, Japonya	61
Görsel 2.54. Macho tekniği dikey yüzeyde uygulama örneği	61
Görsel 2.55. Macho tekniğinin yatay düzeyde uygulama örneği	61
Görsel 2.56. Nancy Monsebroten, Parça ekleme teknikli vazo detayı, Porselen	62
Görsel 2.57. Fenella Elms parça ekleme teknikli pano örneği, porselen	62
Görsel 2.58. Thomas Hoadley, “Neriage” dekor tekniği, Çamur torna şekillendirme, Seramik kase	63

Görsel 2.59. Peter Lane, “Nerikomi” dekor tekniği , Kalıp ve elle şekillendirme	63
Görsel 2.60. Seramik Çaydanlık, “Agateware” tekniği, Kalıp yöntemi şekillendirme	63
Görsel 2.61. Seramik tabak, “Mermer” tekniği	63
Görsel 2.62. Carl Schmidt, sıraltı tekniği, Seramik vazo, 1909	64
Görsel 2.63. Çini tabak, sıraltı tekniği, Kütahya	64
Görsel 2.64. Sır içi uygulama yöntemi	65
Görsel 2.65. “Mayolika” seramik vazo	66
Görsel 2.66. “Mayolika” tabak, Rönesans	66
Görsel 2.67. Sır üstü dekorlu tabak, Kuş dekorlu	67
Görsel 2.68. Sır üstü Dekorlu Çaydanlık takımı	67
Görsel 2.69. Svastika Desenli seramik vazo, Çin	68
Görsel 2.70. Helezon Dekorlu seramik kup, Mısır	68
Görsel 2.71. Seramik sürahi, Çizgi motifli, M.Ö. 3500	68
Görsel 2.72. Çizgi dekorlu seramik kaplar	68
Görsel 2.73. Dansçı, Sgraffito tekniği, Kıbrıs, 14. Yy.	69
Görsel 2.74. İslam dönemi tabak, M.S. 13. Yy.	69
Görsel 2.75. Antik Yunan vazosu, M.Ö. 740 – 730	70
Görsel 2.76. Antik Yunan vazosu, M.Ö. 1200 – 800	70
Görsel 2.77. Atina seramikleri, dairesel desenli örnek	71
Görsel 2.78. Atina seramikleri, daire desenli kase.....	71
Görsel 2.79. Frig dönemi testi detayı	72
Görsel 2.80. Seramik kap, M.Ö. 2000	72
Görsel 2.81. Hz. Süleyman’ ın yıldızı seramik uygulaması	72

Görsel 2.82. Hz. Süleyman ‘ in mührü, Çini uygulaması	73
Görsel 2.83. Pentagramın anlamı olan insan bedeni ile birlikte çizimi	75
Görsel 2.84. Selçuklu yıldızlı atlı desen, Çini	74
Görsel 2.85. Kibele (Spiral desenli) romanya, M.Ö. 4000	74
Görsel 2.86. Seramik küp, Mısır, M.Ö. 1500	75
Görsel 2.87. Seramik Kase, Bronz çağı, M.Ö. 1300	75
Görsel 2.88. Seramik büst, M.Ö. 7 Yy. Babil	76
Görsel 2.89. Kibele, Mezopotamya	76
Görsel 2.90. Kartal Riton, Hitit, 1945, Kültepe	77
Görsel 2.91. Aslan Riton, Hitit, M.Ö. 1945, Kültepe	77
Görsel 2.92. Selçuklu kuş ce ağaç tasviri, Kubadabad sarayı	78
Görsel 2.93. Çini ağaç tasvirleri, Topkapı Sarayı	78
Görsel 2.94. Sfenks tasvirleri, Kubadabad Sarayı	79
Görsel 2.95. Çini Siren tasvirleri, Kubadabad Sarayı	79
Görsel 2.96. Güneş tanrısı Helius, Atina kırmızı figürlü vazo detayı, M.Ö. 5. Yy.	80
Görsel 2.97. Hitit Güneş Tanrıçası	80
Görsel 2.98. Dört elementin şekilleri; hava, ateş, yer(dünya) ve su	81
Görsel 2.99. Sümer çivi yazısı örneği, 5000 yıllık	82
Görsel 2.100. Gudea oturan heykeli, Çivi yazılı, Sümer dönemi, Metropolitan müzesi	82
Görsel 2.101. Kanopik çömlek ve hiyeroglif örnekleri, M.Ö. 3000, Mısır	83
Görsel 2.102. Çin yazılı testi, Tang hanedanlığı dönemi	84
Görsel 2.103. Yeşil Cami, Çini hat detayı, Bursa	85
Görsel 2.104. Antik Yunan seramik tabak, M.Ö. 490	85

	<u>Sayfa</u>
Görsel 2.105. İlgi Adalan, Tabakta kuş formu, Fonksiyonel eser	86
Görsel 2.106. İlgi Adalan, eserleri, Artistik seramik	86
Görsel 2.107. Alev Ebüzziya, Vazo, Çizgi Desenli, 1998	87
Görsel 2.108. Alev Ebüzziya, Kase, Çizgi desenli, 1986	87
Görsel 2.109. Jale Yılmabaşar, Vakko Fabrikası Duvar panosu çalışması, 1970	88
Görsel 2.110. Anılanmert, “Anima – 2”, 2014	89
Görsel 2.111. Anılanmert, “Anima – 4”, 2014	89
Görsel 2.112. Çizer, Gölcük seramik sempozyumu, Çalışma Örnekleri(1)	90
Görsel 2.113. Çizer, Gölcük seramik sempozyumu Çalışma Örnekleri(2)	90
Görsel 2.114. Dağıstanlı, “Benim Akdenizm” sergisi eserleri, 2013	91
Görsel 2.115. Mc Curdy, Butterfly yessel, Porselen	92
Görsel 2.116. Mc Curdy, Ribbon vesseli, Porselen	92
Görsel 2.117. Çobanlı, Hat desenli tabak, Mavi Dönem	93
Görsel 2.118. Çobanlı, Kadına dair sergisi	93
Görsel 2.119. Genç, İnsan vücudu, Sucuk tekniği	94
Görsel 2.120. Genç, Kedi, Sucuk tekniği	94
Görsel 2.121. Serdar Tekebaşoğlu, Eser Örneği 1	94
Görsel 2.122. Serdar Tekebaşoğlu, Eser Örneği 2	94
Görsel 2.123. Kaplan, Karo üzeri fırça dekor tekniği	95
Görsel 2.124. Kaplan, Tabak içi balık deseni	95
Görsel 2.125. Fenella Elms, plaka tekniği, Poselen	96
Görsel 2.126. Fenella Elms, plaka tekniği, Porselen.....	96
Görsel 2.127. Albert, Porselen kase, Akıtma acur	96
Görsel 2.128. Albert, Porselen kase, Akıtma acur	96

	<u>Sayfa</u>
Görsel 3.1. Sgraffitto vazo, “lessgreedcompany”	98
Görsel 3.2. Yunan Vazosu detayı, Savaş sahnesi	99
Görsel 3.3. Sgraffitto örneği, Ortadoğu, İran	100
Görsel 3.4. Duvar tabağı, Sgraffitto, İtalya, 15 Yy.	101
Görsel 3.5. Oyma aletleri	101
Görsel 3.6. Oyma aleti	101
Görsel 3.7. Yaş kil üzerine astar uygulaması (airbrush, kompresör, tabanca)	102
Görsel 3.8. Yaş kil üzerine astar uygulaması (Fırça)	102
Görsel 3.9. Oyma aletleriyle astarın kazınması	103
Görsel 3.10. Oyma aletleriyle astarın kazınması	103
Görsel 3.11. Sgraffitto uygulanmış tabak	103
Görsel 3.12. Sgraffitto uygulanmış plaka örneği	103
Görsel 3.13. Natalie Blake, Sgraffitto, duvar panosu	104
Görsel 3.14. Güner, Tabak örneği	105
Görsel 3.15. Perez, Sin titulo vaso, stoneware, 2010.....	106
Görsel 3.16. Perez, Vazo, Stoneware, 2010	106
Görsel 3.17. Blake, Duvar panosu detayı, Sgraffitto tekniği	107
Görsel 3.18. Blake, Tesi, Sgraffitto tekniği	107
Görsel 3.19. Sgraffitto tekniği uygulaması, Sandy Vitarelli	107
Görsel 3.20. Sgraffitto tekniği uygulaması, Sandy Vitarelli	107
Görsel 3.21. Griffin, Ağaç doku serisi, çay kasesi	108
Görsel 3.22. Griffin, Navigasyon serisi kase	108
Görsel 3.23. Kern, Plaka üstü kuş figürü, sır altı ve sgraffitto tekniği	108
Görsel 3.24. Kern, Balık ve dalga motifli, Sır altı ve sgraffitto, tekniği	108

Görsel 3.25. Naranjo, Geyik ve geometrik desenli siyah küp	109
Görsel 3.26. Naranjo, Kuş ve çiçekli küp	109
Görsel 3.27. Sakaguchi, Küp, Sgraffito yaş hali	109
Görsel 3.28. Sakaguchi, Küp Detay Sgraffito dekor, Fırınlanmış hali	109
Görsel 4.1. O. İlter, Aslan balığı, sgraffito ve ajur tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015	111
Görsel 4.2. O. İlter, Aslan balığı, sgraffito ve ajur tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015	111
Görsel 4.3. O. İlter, Aslan balığı, Sır üstü fırça dekor yöntemi, 40 cm., Dekor pişirim 840 C, 2015	112
Görsel 4.4. O. İlter, Aslan balığı, Sır Üstü fırça dekor yöntemi, 40 cm., Dekor pişirim, 840 C, 2015	112
Görsel 4.5. O. İlter, “Aslan balığı”, heykel, 35 cm., 1000 C, 2015	113
Görsel 4.6. O. İlter, “Aslan balığı”, heykel, 35 cm., 1000 C, 2015	113
Görsel 4.7. O. İlter, “Aslan balığı” heykel, Sgraffito tekniği, 45 cm, 1000 C, 2015	114
Görsel 4.8. O. İlter, “Aslan balığı” heykel, Sgraffito tekniği, 45 cm, 1000 C, 2015 (detay)	114
Görsel 4.9. O. İlter, “Aslan balığı”, tabak, Sgraffito tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015	115
Görsel 4.10. O. İlter, “Aslan balığı”, tabak, Sgraffito tekniği, 50 cm, 1000 C, 2015 (detay)	115
Görsel 4.11. O. İlter, “Aslan balığı” tabak, Sgraffito tekniği, 50 cm., 1000C, 2015.....	116
Görsel 4.12. O. İlter, “Aslan balığı” tabak, Sgraffito tekniği, 50 cm, 1000 C, 2015 (detay).....	116
Görsel 4.13. O. İlter, “Aslan balığı” tabak, Sgraffito tekniği, 50 cm., 1000C, 2015	117
Görsel 4.14. O. İlter, “Aslan balığı” tabak, Sgraffito tekniği, 50 cm, 1000 C, 2015 (detay).....	117
Görsel 4.15. O. İlter, “Deniz Atı”, elle şekillendirme, 35 cm., 1000 C, 2015	118
Görsel 4.16. O. İlter, “Deniz Atı”, elle şekillendirme, 35 cm., 1000 C, 2015 (detay)	118
Görsel 4.17. O. İlter, “Deniz atı ”,elle şekillendirme, 30 cm., 1000 C, 2015	119

Görsel 4.18. O. İlter, “Deniz atı “ tabak, Sgraffitto tekniği, 50 cm, 1000 C, 2015	119
Görsel 4.19. O. İlter, “Deniz atı”, Sır üstü fırça tekniği,40x80 cm., 840 C, 2015	120
Görsel 4.20. O. İlter, “Deniz atı”, heykel, 80 cm., 1000 C, 2015	120
Görsel 4.21. O. İlter, “Deniz atı ” heykel, 80 cm., 1000 C, 2015(detay)	120
Görsel 4.22. O. İlter, “Deniz kaplumbağası”, elle şekillendirme, 50 cm., 1000 C, 2015...	121
Görsel 4.23. O. İlter, “Deniz kaplumbağası”, elle şekillendirme, 50 cm., 1000 C, 2015...	121
Görsel 4.24. O. İlter, “Deniz kaplumbağası” , elle şekillendirme, sgraffitto dekor, 50 cm., 1000 C, 2015	122
Görsel 4.25. O. İlter, “Deniz kaplumbağası”, Sgraffitto tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015(detay)	122
Görsel 4.26. O. İlter, “Deniz kestanesi ”, elle şekillendirme, 50 cm., 1000 C, 2015	123
Görsel 4.27. O. İlter, “Deniz kestanesi ”, elle şekillendirme, 50 cm., 1000 C, 2015(Detay)	123
Görsel 4.28. O. İlter, “Mercan ”, elle şekillendirme, 25 cm., 1000 C, 2015	124
Görsel 4.29. O. İlter, “beyin mercanı ”, elle şekillendirme, 30 cm., 1000 C, 2015	124
Görsel 4.30. O. İlter, “Mercan ”, elle şekillendirme, 30 cm., 1000 C, 2015	125
Görsel 4.31. O. İlter, “Nautilus ”, sır üstü dekor , 50 cm., 840 C, 2015	125
Görsel 4.32. O. İlter, “Nautilus ”, elle şekillendirme, 40 cm., 1000 C, 2015	126
Görsel 4.33. O. İlter, “Nautilus var oluş ”, elle şekillendirme, ajur, sigrafitto, 50 cm., 1000 C, 2015	126
Görsel 4.34. O. İlter, “Nautilus var oluş ”, elle şekillendirme,ajur, sgraffitto, 50 cm., 1000 C, 2015(Detay)	126
Görsel 4.35. O. İlter, “Venüs ‘ün doğuşu”, elle şekillendirme ve kalıp üretim, 70x80 cm., 1000 C, 2015	127
Görsel 4.36. O. İlter, “Venüs’ ün doğuşu ”, elle şekillendirme ve kalıp üretim, 50 cm., 1000 C, 2015(Detay).....	127

	<u>Sayfa</u>
Görsel 4.37. O. İter, “Denizde yaşam ”, elle şekillendirme, ön yüz, 80 cm., 1000 C, 2015	128
Görsel 4.38. O. İter, “Deniz yaşam”, elle şekillendirme, arka yüz, 80 cm., 1000 C, 2015	128

GİRİŞ

Bu araştırmanın amacı, insanlık tarihinin en önemli malzemelerinden biri olan seramiğin, sanatsal anlamda bir etkileşim aracı olarak değerlendirilip, çağdaş seramik sanatında çizginin anlamlarıyla ilişkisini ortaya koyarak ele almasıdır. Araştırmanın birinci bölümünde anlatım ögesi olarak çizgi incelenmiştir. Daha sonra çizginin çeşitlerini ele alırken, çizginin temel özellikleri ile çizginin doğadaki hali, endüstrideki kullanımı ve insan üzerindeki psikolojik etkisine dikkat çekilmiştir. İkinci bölümde ise seramikte çizginin tarihçesi, çizginin uygulanmasında kullanılan dekor teknikleri ile anlatım ögesi olarak çizginin sembol, figür ve yazı özellikleri örneklerle tespit edilerek incelenmiştir. Bunun için öncelikle çizginin, seramik tarihi içerisindeki gelişimi araştırılmış ve uygulanan teknikler ile birlikte ortaya çıkan dekor örnekleri bulunarak belgelenmiştir; böylece seramikte çizginin uygulanması sonucunda anlam olarak tarih boyunca eserlerdeki yeri ve önemi değerlendirilmiştir. Çizginin, dekoratif özelliğinden çok, iletişim aracı olarak sembollerden oluşan bir anlatım ögesi de olduğu bilinmektedir. Bu bağlamda çağdaş seramik sanatındaki yeri, özellikleri ve farklılıkları ile sanatçılar ve eserleri incelenerek ortaya konmuştur.

Çizgiyle oluşturulan dekor tekniklerinin dönem içerisinde uğradığı değişikliklerle uygulama yöntemleri detaylı olarak incelenmiştir. Bu doğrultuda üçüncü bölümde, çizgi dekorlarının uygulanmasında öne çıkan tekniklerden biri olan sgraffito incelenerek seramik formlarda uygulama yöntemleri, formlara olan etkisi teknik ve estetik olarak araştırılmıştır. Tekniğin tarihçesi ve sanatçıların uygulama yöntemleri incelenerek değerlendirmeler yapılmıştır.

Bu araştırma seramik- çizgi ilişkisini, seramik sanatı içerisinde uygulanan çizgi ve bunun türevleri değerlendirilirken, uygulanan tekniğin yanı sıra çizgi ile oluşturulan sembollerin anlamları ve insan üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Bu açıdan elde edilen bulgular ışığında dördüncü bölümde araştırmacı tarafından seçilmiş konu çerçevesinde bir sergi tasarlanmıştır. Konu olarak deniz ve su içerisindeki yaşamdan hareketle araştırmacının farklı bakışıyla seçtiği bazı yaşam formları yorumlanarak, çizginin temel dinamiği, olan anlamsal bütünlüğü ve gizem olgusu etrafında oluşturacağı görsel zenginliğin yanı sıra çeşitli çıkarımları olabilecek bir sergileme biçimi önerilmiştir.

1. GÖRSEL ANLATIM ÖGESİ OLARAK ÇİZGİ

Bir tasarım ögesi olarak çizgi doğada bulunmayıp yüzeyler üzerinde var olan ve yaratılan nesnelere insan beyni tarafından çevreleyen ince-uzun görünümün oluşturduğu sembollerdir. Çizginin birçok alanda kullanılan anlamının yanı sıra Türk Dil Kurumu sözlüğüne bakıldığında farklı anlamları görülmektedir;

“ İsim olarak çizgi, Çizilerek veya çeşitli yollarla oluşmuş iz, çizi, hat, tahril ya da yüz ve vücut hatlarından her biridir. Matematiksel olarak anlamı ise bir noktanın yürütülmesiyle oluşan biçim şeklinde ifade edilmektedir. İsim ve matematiksel anlamı dışında çizgi, mecaz olarak temel ve bir durumdan başka bir duruma atlanan, geçilen, yer, sınır olarak tanımlanmaktadır”¹

Bu üç anlamı dışında çizginin kullanım alanlarından biri olan geometrideki ifadesine de bakılmalıdır. “Geometride çizgi; noktaların bir veya değişik yönlerde, sınırlı veya sınırsız olarak art arda dizilmesinden elde edilen şekildir (Atalayer, 1994, s. 147)”.

Bu tanımlarla birlikte Yrd. Doç. Faruk Atalayer (1994, s 146) çizginin plastik sanatlar açısından tanımına “insan beyninin türettiği, gerçekte olmayan ince-uzun görünüm değerinin nesnelleşmiş sembolüdür.” şeklinde değinmektedir. Tasarım ve sanat alanında çizgi, yapıtın temelini oluşturan, kontur çizgileri ile renkten önce gelen, sınırlandırma eylemini yapan ve formu görsel olarak algılamamızı sağlayan elemandır. Bu ifadeye göre çizgi, insanlık tarihi içerisinde, ilkel yaşamdan günümüz modern yaşantısına kadarki süreçte her alanda anlatımın, topluma aktarımın ve ifadenin temel yapısını oluşturmaktadır.

Birbirinden farklı tanımlarla ifade edilen çizgi, iki nokta arasındaki düzlem, sınır belirleyici bir hat olarak da tanımlanabilir. Bu tanımlamalar, geometri, fizik ve çeşitli ölçümlerde değerlendirilmektedir. Çizgi görsel anlatımın temel unsuru olduğundan soyut olarak ele alınacaktır. Soyut olarak çizgi bir noktanın farklı yönlere hareket ettirilmesiyle izlenen yol ve bununla birlikte oluşan sınırlardır.

¹http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.572a43b613ba36.08302455

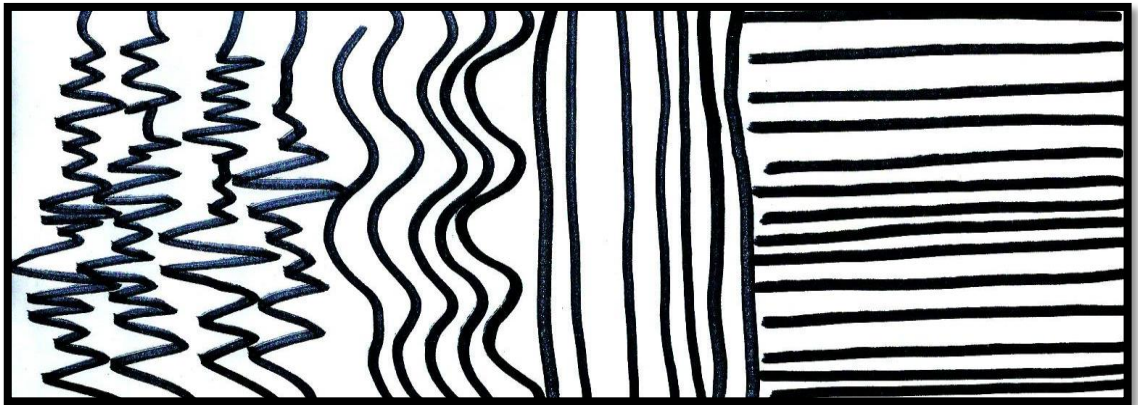
(Erişim Tarihi: 05.01.2013)

Bunun yanı sıra görsel anlatım unsuru olarak çizgi; “eni ile boyu, kalınlığı ile uzunluğu arasında göze karşılaştırma olanağı vermeyen, tek başına yüzey veya hacim etkisi göstermeyen ve bulunduğu yere göre ince uzun, belli yollar izleyen görsel değerler olarak ele alınır (Demir, 1993, s. 12)”.

İnsanlık hayatı boyunca Paleolitik çağ mağara dönemindeki resimlerden, antik, orta ve modern çağ dönemlerinde çanak, çömlek, duvar ve tapınak süslemelerinde, gündelik hayatta, özel ve resmi törenlerde kullanılan her nesnede resimsel anlatım ögesi olarak çizgi karşımıza çıkmaktadır. Bu dekor ve semboller buldukları yere göre çeşitli özellikler, psikolojik ve anıtsal anlamlar içermektedir. Kullanılan çizgi karakterine bağlı olarak bulunduğu yüzey ve formda anlatılmak istenen ifadeyi güçlendirmekte veya anlam kazandırmaktadır.

1.1. Çizgi Çeşitleri

Çizgi, kendini ifade edebilen görsel anlatım aracıdır. Temel çizgi faktörleri ile her yerde karşılaşılır; iç içe geçerken, ardışık, tamamlayan şekilde, ama genel olarak fotoğrafta, mimari projede, resimde, baskıda, seramikte ve yazılarda görülür. Çizgi biçimleri ve anlatım içerikli sembollerin yüzeylerde uygulanmasıyla birlikte tarihi belge niteliğindeki dekor ve motifler günümüze kadar taşınmış ve çizginin kullanımı tarih içinde yol almıştır. Çizginin neden kullanıldığına ve çeşitli tekniklerine bakmadan önce temel anlamlarını incelemek ve buna bağlı olarak somut ve psikolojik olan etkilerini göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Görsel 1.1. Çizgilerden Örnekler
Çizim: Orçun İler

Çizgi biçimlerin ifade edilmesinde kullanılan temel faktördür. “Çizgi bir formu gösterir, açar. Çizginin forma tatbik edilmesiyle, renk tesirini yaratabilir. Çizgi, boşluğu tanıttıcı veya bir karakteri belirleyici formu ifade edebilir (Özkartal, 2009, s. 60)”.

Çizgi biçimi veya figürleri çevreleyen sınırdır, dolayısıyla biçimi oluşturur. Çizginin diğer bir etkisi de gözün dikkatini belirli bir noktaya doğru çekmesi ve yüzeye ton değeri kazandırmasıdır. Çeşitli kaynaklarda çizginin, anlatımsal olarak kullanılan sembollerin, form ve motiflerin oluşturulmasında aracı eleman olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu da çizginin bir hareketten doğduğu ve hareketi ifade ettiği anlamına gelir.

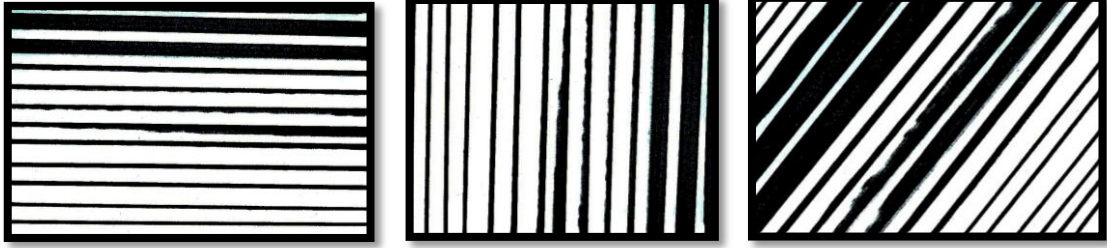
Görsel anlatımda çizgi geometrik olarak üç temel şekilde uygulanır. Düz çizgiler, eğri çizgiler ve kırık çizgiler. Bu karakterler çizgi olarak algılanan yapıların temelini oluşturduğu gibi, soyut veya somut biçimlerin anlatımında da kullanılmaktadır. Sanat tarihine bakıldığında çizgisel anlatımın pek çok örneği ile karşılaşılmaktadır.

Çizgi artistik olarak ele alındığında Faruk Atalayer’ in (1994, s. 149) kitabında iki grupta gözlenmektedir. İlk grup ölü, harekesiz ve hacimsiz çizgiler olarak sınıflandırılmaktadır. Genel olarak mekanik çizgilerden oluşur ve teknik anlatımına göre düz, kesikli ve noktalı çizgiler görülmektedir. İkinci grup ise canlı, hareketli ve hacimli çizgilerin başlığı altında toplanmaktadır. Tek çizgi ile renk, ton ve kalınlık farklılıkları oluşmasının yanı sıra ışık, gölge, doku, hareket gibi görsel unsurlar ifade edilmektedir. (Atalayer, 1994, s. 149)

1.1.1. Düz çizgi

Çizgi çizilmesi istendiğinde elinde kalemi ya da fırçası olan herhangi bir kişi en düzgün ve doğru çizgiyi çizmek için uğraş verir. Çizgiyi tanımlarken ifade edilen en temel çizgi karakteri de budur. Düz çizgi, kalınlık ya da ton farkları içermeyen, tek yöndeki çizgileri tanımlar. Hareketsizliği ve hacimsizliği ifade eden bu tür çizgiler genellikle mekanik çizgi sınıfına girer. Yer aldığı gruptan da anlaşılacağı gibi genellikle geçmişten günümüze mimari ve teknik resme gereksinim duyulan projelerde kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra sanat tarihine bakıldığında da duvar resimlerinde, seramik eserlerde, yazıtlarda, lahitlerde pek çok resim ve sanat eserinde karşılaşılmaktadır. Düz çizgi kullanılan motifler ya da sembollerin, çeşitli şekillerin birleşmesiyle oluşan geometrik formlardan ve düz, naif, ince çizgilerden oluşmaktadır.

Düz ya da doğru çizgiler eserler üzerinde kullanıldığında çeşitli anlatımsal değerlere de sahip olur. Çizginin kalınlaşması, incilmesi, silikleşip ve yoğunlaşması ortamdaki ışığı ifade eder ve bu kullanım anlatım gücünü etkiler. Özellikle de bu çizgiler doksan derecelik açılar şeklinde kullanılırsa hareketsizlik algılanır. “Düz çizgiler 90 derecelik açılar yaparak bir araya geldiklerinde, durgun ve yerleşik ifade etkisi kuvvetlenir (Özkartal, 2009, s. 59)”.

Görsel 1.2. *Düz Çizgi Çeşitleri*
Çizim: *Orçun İter*

Düz çizginin bir diğer özelliği de yüzeyde oluşturduğu perspektif etkisidir. Perspektif teknik bir çizimdir. En basit perspektif çizim, kağıt üzerinde çizilen yatay düz çizgidir. Türk dil kurumu sözlüğünde perspektif; “görünge, bakış açısı ve nesnelerin bir yüzey üzerine görüldükleri gibi çizme sanatı şeklinde tanımlanmaktadır”².

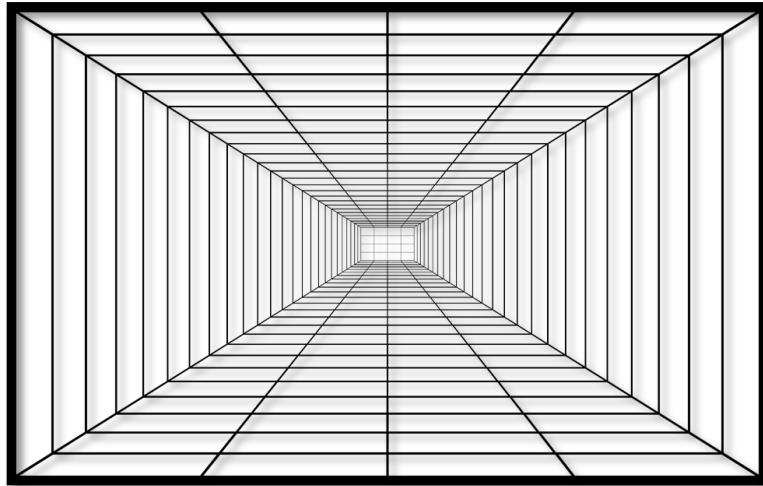
Teknik bir çizim olan perspektif, izleyici tarafından bakıldığında biçim ve orantı bakımından, renklerden ve lekelerden bağımsız olarak, 3 boyutlu şekilde gerçeklik izlenimi yaratır. Çizgisel perspektif ise nesnenin boyutlarını ve şekillerini buldukları uzaklıklara göre göstermeyi amaçlar. “Tekil nesnelerin çiziminde yararlı olması bir yana, çizgisel perspektif, mekânsal ilişkileri resimsel bir anlatımla ve kolayca kavranılacak şekilde betimlemeye çok elverişlidir (Ching, 2003, s. 98)”.

²http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.572a43c19ef348.2538183 (Erişim Tarihi: 05.01.2014)

Görsel 1.3. Raffaello Sanzio, "Atina Okulu", Fresk, 1509- 1511. Vatikan, Stanza della Segnatura
Kaynak: <http://graphics.stanford.edu/~dзорin/perception/sig95/>

Cisimlerin gözden uzaklaştıkça küçülüyor gibi görünmesine perspektif görünüş, bu görünüşün perspektif kurallarıyla çizimine de perspektif çizimi denir. Nerde durursak duralım, yüksekte ya da aşağıda daima ufuk çizgisi gözlerimizin hizasından geçer. Bununla birlikte dik ve paralel çizgiler değişmezler. Gözden uzaklaştıkça küçülür ya da daralır. Çizginin ve çizilen formun dizilişine bağlı olarak perspektif etkisi oluşmaktadır. Bu durum gözün şartlı hareket etmesi ile beynin algılaması sonucu oluşur.

Görsel 1.4. Perspektif Çizgileri
Kaynak: [https://pixabay.com/tr/perspektif-bak%C4%B1%C5%9F-a%C3%A7%C4%B1s%C4%B1-3d-%C4%B1zgara-1301762/\(erişim tarihi: 05.09.2016\)](https://pixabay.com/tr/perspektif-bak%C4%B1%C5%9F-a%C3%A7%C4%B1s%C4%B1-3d-%C4%B1zgara-1301762/(erişim tarihi: 05.09.2016))

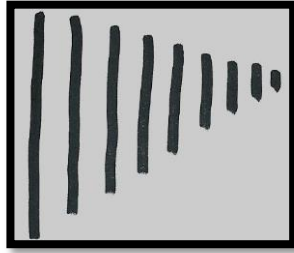
Perspektif etki oluşturan çizgi örneklerine bakacak olursak; aynı boyda aynı aralıkta giderek incelen çizgiler, aynı boyda aynı kalınlıkta giderek sıklaşan, aynı aralıkta aynı kalınlıkta giderek kısalan ve kapatan form, kapanan form ilişkisine bağlı oluşan çizgi perspektifleri görülmektedir.

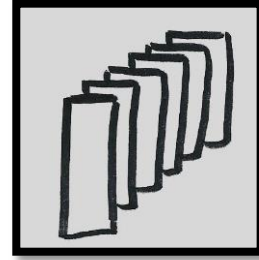
Görsel 1.5. Aynı boyda aynı aralıkta giderek incelen çizgiler
Çizim : Orçun İlter

Görsel 1.6. Aynı boyda aynı kalınlıkta giderek sıklaşan çizgiler
Çizim : Orçun İlter

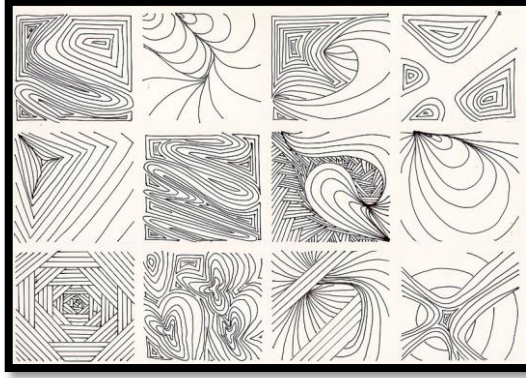
Görsel 1.7. Aynı aralıkta giderek kısalan çizgiler
Çizim : Orçun İlter

Görsel 1.8. Kapanan form kapanan form ilişki örneği
Çizim : Orçun İlter

1.1.2. Eğri çizgi

Düz çizginin hareketlenmesi ile oluşan değişimler eğri çizgileri oluşturur. Eğri çizgiler, hareketlerinin çeşitli yönlerdeki kopuşları, dairesel dönüşümleri ve yön değiştirmesiyle meydana gelir. “Diyagonal çizgiler ve kavisler sürekli hareketin sembolüdür. Yüzeylerde değişik karakterlerde sunulan çizgi, ilgimizin sürekliliğini sağlar (Özkartal, 2009, s.60)”. Eğri çizgiler düz çizgilere oranla daha dikkat çekicidir. Eğri çizgiler yapıların ve formların üzerinde nasıl kullanılırsa kullanılsın. Eğri çizgi, hareketli çizgiler grubuna girer ve formlarda hacimsel farklılığın da göstergesidir.

Görsel 1.9. Eğri Çizgiler

Kaynak: <http://www.karakalem.org/cizgi-cesitleri-ve-anlamlari.html>

Bununla birlikte tüm dünyada yaşayan varlıklar gibi çizgilerde de kadınsı ve erkeksi yapılaraya sahip hareketler vardır. Necmettin Ersoy'un Semboller ve Yorumları kitabında (Ersoy;83) stilize dalgalı çizgilerin zarafet ve inceliği, zikzak hareketli çizgilerin ise erkeksi görünümlere ve enerjik atılımlara işaret ettiğinden bahsetmektedir. Arabalar, mimari ve tekne tasarımında olduğu gibi, tasarımın her alanında keskin ya da yumuşak hatlı çizgi türlerinden birinin bilinçli olarak öne çıkarıldığı gözlenmektedir..

1.1.3. Kırık çizgi

Çizgideki ani yön değişimleri sonucunda oluşan çizgi çeşidine kırık çizgi denir. “Sert ve köşe yaparak ilerleyen kırık çizgiler; düz çizginin, birçok noktada açı yaparak yön değiştirmesi ile oluşmuştur (İlyasoğlu, 2006, s. 7)”.

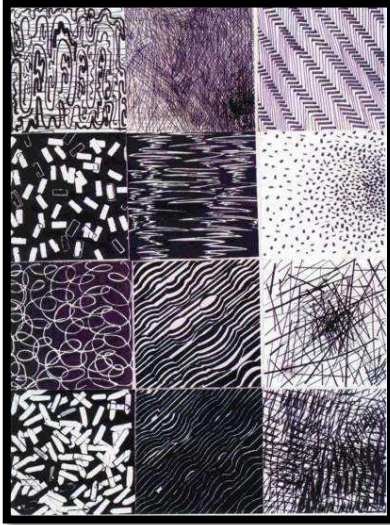
Görsel 1.10. : Kırık Çizgi

Kaynak: <http://www.formistan.com/cizim-atolyesi/410622-cizgi-calismalari-ornek-cizgi-calismasi-karakalem-cizgi-calismasi-4.html>

Göz, düz çizgiye alışmış bir yapıya sahiptir. Bunun dışındaki ani hareketleri izlemekte zorlanır. Kırık (zikkaz) çizgilerin temelini diyagonal yani çapraz çizgiler oluşturur. “Yatay ve düşey olmayan çizgiler bu yüzden bir hareket potansiyeline sahiptirler, heyecan yaratır, dikkat çekerler. Dengesizlik, gerilim, güvensizlik unsurudurlar; rahatsız edici bir duygu verirler (Güngör, 2005, s. 94)”.

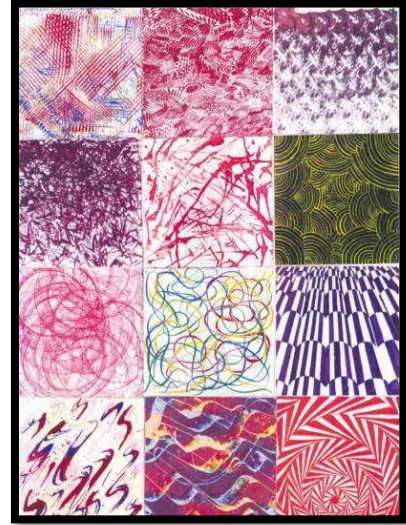
1.1.4. Sanatsal çizgi çeşitleri

Şekilleri itibari ile farklılık gösteren çizgiler sanatsal çizgileri oluşturur. Sanatsal çizgileri iki ana grupta incelemek gerekir; ilk olarak mekanik çizgiler, hareketsiz ve hacimsiz çizgilerin anlatımına bağlı olarak düz, kesikli ve noktalı çizgileri içerir. Diğer çizgi grubu ise hacim, renk, ton farklılıklarının bulunması ile oluşur. Canlı ve hareketli çizgiler olarak adlandırılan bu grup ışık- gölge, doku, hareket, leke gibi görsel ifadeler içerir.

Görsel 1.11. Artistik Çizgi örnekleri
(düz, kesikli, noktalı)

Kaynak: <http://www.gorselsanatlar.org/archive.php?topic=28281.0> (22.03.2015)

Görsel 1.12. Artistik Çizgi örnekleri
(hacim, renk, ton)

Artistik çizgiler yapılan eserlerde oluşturulan kompozisyon ve tasarımlarda kullanım durumuna göre farklılık göstermektedir. “Çizginin kompozisyon içindeki ölçüsü, yani; kalınlık değerleri, uzunluk değerleri, kullanım sıklığı, hangi malzeme ve araçlarla kullanıldığı, resimde çizgisel unsurların niteliği(ni) belirlemektedir (İlyasoğlu, 2006,s. 24)”. Kompozisyon oluşturulurken kullanılan sanatsal çizgiler anlam bütünlüğü sağlarlar. Tek çizgi başlı başına bir ifadeye sahipse de eserlerin oluşmasında hareketli,

hareketsiz, kırık ve eğri çizgilerin oluşturduğu kompozisyonlar ile meydana gelen artistik çizgiler tasarımlarda etkin olarak fark edilmektedir.

Görsel 1.13. Vincent Van Gogh ,“ Yıldızlı Gece”, Tuval üzerine yağlı boya, 73,7cm x 92,1 cm, 1889, Modern Sanatlar Müzesi; New York
Kaynak:<http://entertainment.howstuffworks.com/arts/artwork/vincent-van-gogh.htm> (erişim tarihi: 08.01.2015)

Görsel 1.14.: Hasan Pehlevan “Çizgisel İfade Sergisi”, Karışık Teknik, 2011
Kaynak: http://www.maxihaber.net/fotolar/2011_foto/ekim2011/mh_sergi_hasan_pehlevan_09102011.htm (erişim tarihi: 08.01.2015)

1.2. Çizginin Temel Özellikleri

Çizginin temel özellikleri artistik çizginin devamında incelenmesi gereken bir diğer bölümdür. Çünkü her çizginin kendine ait bir üslubu ve anlatımsal değeri vardır. Bununla birlikte çizginin anlam kazanması için birkaç temel özelliğe sahip olması gerekmektedir. Plastik sanatların ve hayatımızın temelini oluşturan, çevremizde gün içerisinde gördüğümüz bu çizgileri uzunluk, hareket, yön belirtme, sınırlama, ritim ve ifade gücü gibi başlıklar altında inceleyebiliriz.

1.2.1. Çizgide uzunluk

Bir yapının çizgi olarak algılanması onun boyutlarıyla ilgilidir. İnsanda çizgi algısının uzunlukla ilintili olduğu bilinmektedir. Uzunluk özelliğini anlamak için öncelikle uzunluğun tanımına bakmak gerekmektedir. Uzunluk Türk Dil Kurumu

sözlüğünde “ bir şeyin bir uçtan öbür uca kadar olan uzaklığı ve bir yüzeyin iki temel boyutundan en büyük olanı” şeklinde tanımlanmaktadır.”³ Bir yapının çizgi olarak tanımlanması için uzunluğun genişliğinden fazla olması gerekmektedir. Sanat eserlerinde uzunluk algısı kullanıldığı yere, kullanım sıklığına, yönüne göre farklılık gösterir. “Bir çizgi uzun ya da kısa olabilir. Ancak bunun da diğer özelliklerinde olduğu gibi görece olduğunu belirtmek gerekir. Farklı etkenlerle uzunluk algısı değişebilmektedir (Güngör, 2005, s. 89)”. Etrafımızda ki en yakın örnek yollardır.

Görsel 1.15. Kuşbakışı yollar

Kaynak: <http://www.salgit.com/karisik-resim/2.html> (erişim tarihi: 08.01.2015)

Görsel 1.16. Tren yolu

Kaynak: http://www.resimara.com/tren-yolu-yol-resimleri_3737.html(Erişim tarihi:08.01.2015)

“Günlük yaşamda karşımıza çıkan yollar, etrafımızı kuşatan, uzayıp kaybolan çizgiler gibidir, fakat yolun genişliğine yakın bir parçayı çıkartıp aldığımızda çizgi olmaktan çıkarak dikdörtgen ya da kareye yakın geometrik bir form kazanır (Kaplan, 2009, s. 47)”. Karşılaştığımız otoyollar dışında tren yolları da uzunluk özelliğine sahip, çevremizde oluşan çizgisel yapılardır. Çizgi uzunluk kavramı ile birlikte hareket ve yön duygusunun oluşmasını da sağlar.

³http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.572a45da32d823.09722242
(Erişim tarihi: 04.08.2015)

1.2.2. Çizgide yön

Çizgi çeşitleri yüzeyde uygulandığında birçok yöne doğru hareket ederek düzenlemeye etkide bulunur. Çizginin yön durumu çizgilerin yatay, dikey, diyagonal, eğri, paralel ya da karşıt olarak hareket etmesiyle oluşmaktadır. Yüzeylerde oluşan çizgiler yönlerine, hareketlerine ve şekillerine göre farklı enerjiler barındırır. Eserlerde belirli merkezler ele alınır ve çizgilerin yönü bu merkezler üzerinden hareket kazanır.

Görsel 1.17. Vincent Van Gogh ,“ Vincent’ in Yatak odası” Tuval üzerine yağlı boya, 72 x 90 cm, 1888, Van Gogh Müzesi, Amsterdam

Kaynak: <http://www.istanbulsanatevi.com/sanat/ressam/resim.php?id=366> (Erişim tarihi: 08.01.2015)

Görsel 1.18. Edvard Munch “Çılgılık”, Tuval üzerine yağlı boya, 84 cm x 66 cm. , 1893, Ulusal Galeri, Oslo

Kaynak: www.collectionpicture.stockmd.net (Erişim tarihi:08.02.2015)

“Yönler içinde “yatay”, nasıl bir merkez temel alınarak kavramlaştırılıyorsa; ön, arka, alt ve üst gibi yönler de, belli bir merkezin gerçeğidirler. Resim kompozisyonu içindeki bu yönler; kullanma şekline, sıklık ve yoğunluklarına göre, bütün resmin durumunu belirlerken, çizginin bağlı olduğu yön de; aldığı pozisyon- hareket ile çizgiyi kompozisyon içinde görevlendirebilir ve görevini tayin edebilir. Ayrıca, hareketi vurgulayan kompozisyon elemanlarının zıtlığı ve ritimleri, resim yüzeyi üzerindeki yönleri ile resmin statik ve dinamik yapısını da belirlemektedir (İlyasoğlu, 2006, s. 31)”.

Çizgilerin yönü, eserde boyut ve hacim kavramını, kompozisyon içerisinde figürü ya da objeyi ortaya çıkarır. Görsel algıda çizgi kuvvetli etkiler oluşturur. 20. Yüzyıl başlarında bir grup Alman bilim adamı sanat psikolojisi alanında çalışmaya başladılar. Yapılan araştırmalar

neticesinde “sanat algısının en temel birimi formdur” görüşü sanat ve psikoloji alanında öne çıkmıştır. Bu alanda yapılan araştırmalar, çoğunlukla beyinin duyu uyarılarını düzenleyişi üzerinedir.

“Hareket ederek, yön değiştirerek retinadaki imgenin değişmesine yol açar, buna karşın nesnelere gerçek boyutu, rengi, biçimi ile algılanır. Dünyamızı retinaya yansıyan biçimiyle görmek yerine gerçeği görsel belleğimizle düzenleyip, yeniden inşa ederek anlıyoruz.”⁴

Bu çalışmalar sayesinde, beynin, görsel yanılsamaları doğal olarak düzenleme yeteneğinin olduğu açıklanmıştır.

Gestalt kuramı beş ana başlık altında çizginin yön ile birlikte boyutsal kavramını da içine almaktadır.

1.Şekil-zemin ilişkisi: Bu kavramda şekil dikkatin odaklandığı yere göre değişir. Algıda seçicilik olarak da ifade edilebilen ilişkide şekil ve zemin kesin kavramlar olmayıp algıda değişiklik göstermektedir.

Görsel 1.19. Şekil zemin ilişki örneği “Vazo” ve “Profilden iki yüz”
Kaynak: http://sixrevisions.com/web_design/gestalt-principles-applied-in-design/
(erişim tarihi: 08.02.2015)

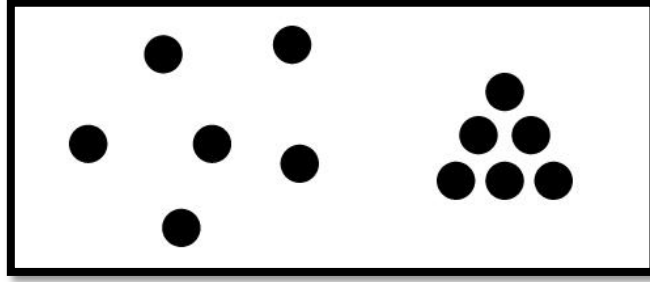
⁴ <https://sayliozlem.wordpress.com/tag/grafik/page/2/>

Görsel 1.20. Greg Payce, “dört figür”, Çamur torna, 26.67 x 63.50 x 12.70 cm, 1997, Carnegie Sanat Müzesi

Kaynak: <http://metamuseum.tumblr.com/page/2> (erişim tarihi: 08.02.2015)

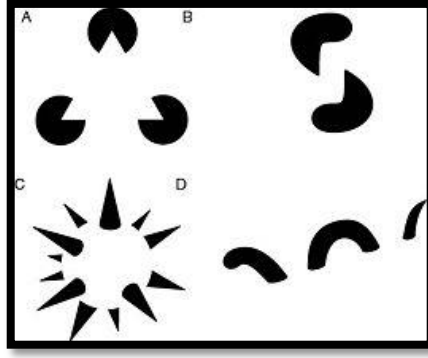
2.Yakınlık ilkesi: Bir yüzeyde ardışık olarak sıralanmış şekiller ya da noktaların bir biçim olarak algılanması sonucu açıklanabilmektedir. Buna göre birbirine yakın olan şekiller bir küme olarak algılanır ve anlam kazanır.

Görsel 1.21. Yakınlık ilkesi örneği

Kaynak: <http://duygubuga.blogspot.com/2012/09/algda-gestalt-ilkeleri.html> (erişim tarihi: 22.02.2015)

3.Tamamlama ilkesi: Yarım kalmış ya da eksik yapılmış bir çizimin uyarıcılarla birlikte tam olarak algılanmasıdır. Görsel anlamda eksik bırakılmış uyarıcılar gözle tamamlanır ve bir bütün olarak algılanmasına neden olur.

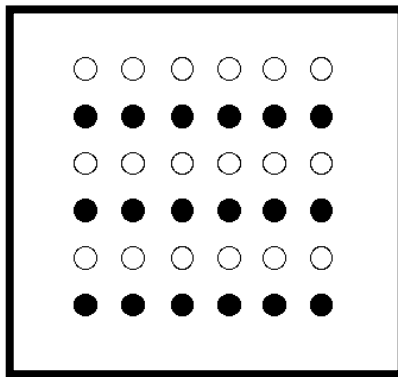

Görsel 1.22. Tamamlama ilkesine örnek
Kaynak: http://tr.wikipedia.org/wiki/Gestalt_psikolojisi

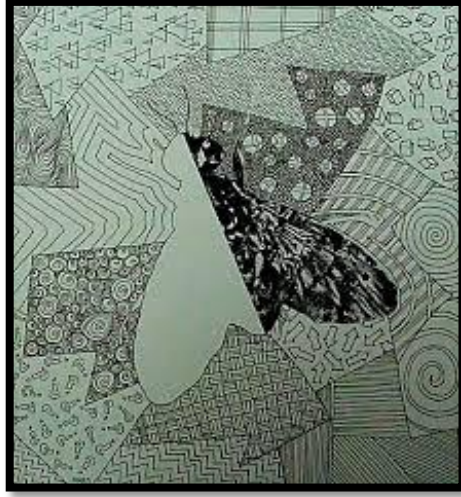
Görsel 1.23. Bilgehan Uzuner, "Nü", 2010
Kaynak: <http://www.tepebasi.bel.tr/calistay/eserler.asp?tur=1> (Erişim tarihi: 05.09.2016)

4. Benzerlik ilkesi: Bu ilke de aynı doku, renk ya da çizimler bir küme olarak algılanır.

Görsel 1.24. Benzerlik ilkesi
Kaynak: http://tr.wikipedia.org/wiki/Gestalt_psikolojisi

5. Süreklilik ilkesi: Uyarıcıların aynı yönde hareket ediyor olması bir bütün olarak algılanmasına sebep olur.

Görsel 1.25. Süreklilik ilkesi

Kaynak: <https://www.flickr.com/photos/43961634@N06/4847469570> (Erişim tarihi: 05.09.2016)

1.2.3. Çizgide hareket

Çizgi, yüzeyde belli bir yöne doğru farklı yönlendirmeler ile uzatılarak hareket özelliği kazanır. Oluşan bu hareket çizgiye süreklilik sağlar. Semih Kaplan'a göre çizgi, sürekliliği ve esnekliği ile nesnelere oluşturan sınırlarda dolaşarak onları düzlemde de belirgin hale getirebileceği gibi, hiçbir biçime bağlı olmadan yüzeyde serbest bir şekilde var olabilir.

Çizgide hareket sanatçının bakış açısıyla birlikte ortaya çıkar. Sanatsal çizginin düz ve monoton halinden aktif, heyecan verici ve etkileyici hale geçmesi ile eserlerdeki etkiler gelişme göstermektedir. Çizgide hareketi sağlamanın hiçbir sınırı yoktur. Çizgi her türlü yöne bilinçli ya da bilinçsiz olarak hareket ettirilerek sanatçının duygu ve düşüncesinin ifadesini sağlar.

Görsel 1.26. Juan Gris, Picasso Portresi, Tuval Üzerine Yağlıboya, 93cm x 73 cm. 1912

Kaynak: <http://www.istanbulsanatevi.com/sanatcilar/soyadi-g/gris-juan/juan-gris-picassonun-portresi-3887> (Erişim tarihi: 09.02.2016)

Çizgi farklı kalınlıklarda, farklı değerlerde, farklı yön ve hareketlerin verdiği sonsuz varyasyon kabiliyetine sahiptir. Bu duruma kullanılabilecek birçok malzemenin vereceği doku, tırık, iz de eklenince çizgi, zengin bir anlatım aracı olarak yüzeyde yerini alır (Kaplan, 2009, s. 49)

Günlük yaşamlarını yaptıkları resimlerde tasvir eden neolitik çağ insanlarından, modern çağ sanatçılarına kadar, gerek kullanım rahatlığı gerekse çok çeşitli figürler, dokular üretebilme olanağından dolayı çizgiyi sıklıkla kullanmıştır. Andre Lhote (2000, s.116) çizginin gücünün, onu izleyen başka bir çizgiyle yaratacağı karşıtlıktan kaynaklandığını, buna örnek olarak da eğri ya da kavisli çizginin daha ötede köşeli bir çizgiye dönüştüğünü söylemektedir. Çizgi anlam bütünlüğü oluşturulan hareketlerle birlikte değer kazanmaktadır ki, bu tarzı mağara resimlerinden bu yana yapılmış olan tüm eserlerde görmekteyiz.

Görsel 1.27. Theo Slaats, 30.08.2016

Kaynak: <https://www.facebook.com/twcslaats?fref=ts> (erişim tarihi: 05.09.2016)

Çizgide hareket anlayışının en iyi örneklerinden birine “Sanatta Değişmeyen Plastik Değerler” adlı kitapta yer verilmektedir;

“Eyzies, Altamira ya da Lascaux mağarasının içi duvarlarına çizilmiş olan hayvan desenleri gözden geçirildiğinde, bu resimlerin, hayvanı tanımlayıcı bir çizgiyle yetinilerek yapıldığı görülür. Hiçbir şekilde, gerçek hayvan deseniyle örtüşmez bu çizgi. Saf bir plastik ifadeye yönelmenin ilk şaşırtıcı sonucudur bu. Nesneyi, ancak anımsatmakla yetinir bu çizgi, gizemsel bir kıvrıntıyı açığa vurur, kapsadığı figür anlatımı, hayvanın iç özelliklerini sezinetme amacına yöneliktir. Gerçek- dışı çizgiye, düz olarak dokunmak yeter ona. İki önemli oylumu, birbirinden ayırır bu düzlemsellik. İç oylumları göstermekte yetersiz kaldığında, dış çizginin aksayan yönlerini görmezlikten gelir. Kısaca çizgi, burada hacimselliği aşar, arıklaştırmacı özelliğiyle çizgi hayvanın dış görünümünü, hafif kabartılı tonlar yardımıyla da beden yapısını biçimlendirir (Lhote, 2000, s. 114)”.

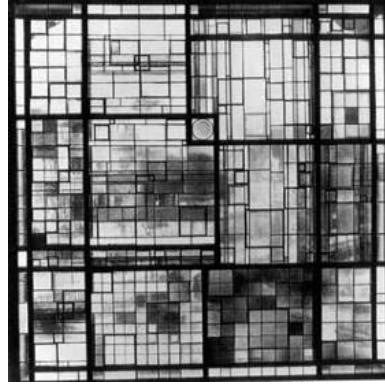
Görsel 1.28. *Lascaux Mağarası duvar resmi örneği*
Kaynak: <http://www.cafrande.org/?p=1084>

Sanat eserlerinde izleyiciye hareket izlenimi veren çiziler Op Art sanatının da temelini oluşturur. Kullanılan çizgilerin sıklaşma seyrekleşme, yön değiştirme gibi farklı ritimler ile oluşturduğu değişiklikler yüzeyde hareket algısı sağlar. Op art sanatı optik yanılsamayı esas almaktadır. Optik, Türk Dil Kurumu sözlüğünde “fizik biliminin ışık olaylarını inceleyen kolu ve görme ile ilgili olan” olarak tanımlanmaktadır. Çizginin ve rengin göz yanılsaması sonucu ortaya çıkan op art geometrik biçimlerin ritmik şekilde düzenlenmesiyle oluşur.

Adnan Turani'nin (1998, s.104) sanat terimleri sözlüğünde; “Op art sanatının resimde üçüncü boyut etkisini verme eğiliminin soyut sanatta 1960'lı yıllarda ortaya çıktığı, özellikle Bauhaus ustalarından Josef Albers ve Vasarely' nin optik aldatmalara yönelik çalışmaları ile yeni bir konstrüktivizm ve tabii olmayan bir optik görüntünün ortaya konulduğunu belirtmektedir (Turani, 1998, s 104)”.

Görsel 1.29. *Victor Vasarely, "Vega-Nor", Acrylic on Canvas, 200x200cm, 1969*
Kaynak: <http://www.op-art.co.uk/victor-vasarely>

Görsel 1.30. Josef Albers, “op art örneği”, cam boyama tekniği, 1921-22,
Josef ve Anni Albers Fonu, New York

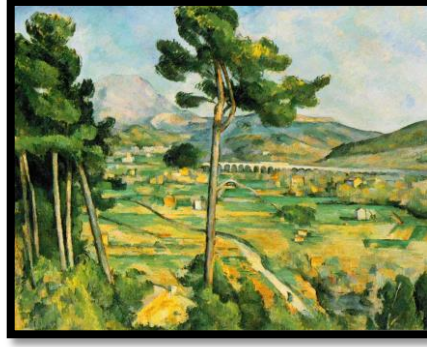
Kaynak: <http://www.op-art.co.uk/josef-albers/>

Çizginin şekline, uzunluğuna ve sıklığına göre beynin algılaması çok yavaş, ya da çok hızlı olur. Bu etki çizginin oluşturmuş olduğu geometrik formların bir arada çeşitli şekillerde kullanımı ve renkler ile desteklenmesiyle güçlenir. Aylin Beloğlu’nun “*Sanat Eğitiminde Algı, Görsel Algı ve Yanılsama: Victor Vasalery’nin Çalışmaları Üzerine Bir İnceleme*” makalesinde de belirttiği üzere; çizgi hareketini oluşturan görsel etki, her bireyin gözünün algılama mekanizması yolu ile aynı biçimde oluşur. Optik etki, hareketin sürekliliği ve gözün istemsiz olarak o sürekliliği takibi esasına dayanır.

Bu göz yanılmasını paralel çizgilerde de görmekteyiz. Paralel çizgiler, aralarına çizilen diyagonal çizgiler sebebiyle daralma etkisi gösterirler. Bu etki, diyagonallerin eğimi yönünde olmaktadır. Göz, yatay çizgileri kısa görme eğilimindedir. Bu durum paralel çizgilerin eğiliyor gibi görülmesine neden olmaktadır.

1.2.4. Çizginin ölçü

Çizginin yapısı; darlığı, uzunluğu, genişliği, büyüklüğu, küçüklüğu, kalınlığı, inceliği gibi tüm bu faktörler yüzeyde ölçüyü etkiler. Ölçü özelliğinin oluşması için boyunun enine göre uzun olması gerekmektedir. Çizginin ölçüsü ile boyutlar belirlenir, bu ölçüye göre birimlerin boyutları birlikte algılanır. Sınırlama, kontur özelliği ve ölçü çizgileri ile olan ilişkisi sanat eserlerinde oluşan kompozisyonu ve resmi etkilemektedir. Çizilen figür, nesne ya da çeşitli formları doğada ve çevremizde oldukları gerçek boyutlarına göre ölçülendiririz. Eserdeki düzenlemelere bağlı olarak, uygulanan çizimlerde oluşturulan çizgi birimlerinin sahip olduğu ölçü ve bir birlerine olan oranları yapıtı oluşturur.

Görsel 1.31. *Paul Cezanne, "Mont Saint Victoire", Tuval Üzeri Yağlı boya, 25x 32 cm; 1885-87, The Metropolitan Museum of Art, New York*

Kaynak: <http://www.ibiblio.org/wm/paint/auth/cezanne/st-victoire/1886/>

Özellikle Rönesans döneminden 19. yüzyıla kadar olan eserlerde kullanılan ölçü farklılıkları titizlikle uygulanmıştır ve tasarımlarda etkili olmuştur.

Sanat eserlerinin yüzeyinde kompozisyonlarda oluşan çizgi grupları ve arasındaki ölçü farklılıkları kompozisyonlarda oluşan figür ya da nesnelerin fonksiyonlarına, geometrilerine göre belirlenmekte ve önem taşımaktadır.

“Resim yüzeyi üzerinde oluşturulan kompozisyondaki; uyum, armoni, hareket ve ritim gibi kavramları meydana getirirken, kullanılan çizginin rolünü belirleyen yön, ağırlık v.b. gibi kavramlar dışında çizginin yine, tamamen bağlı olduğu “ölçü”; resmi, uygulanış durumuna göre şekillendiren, önemli elemanlardan biridir (İlyasoğlu, 2006, s. 33)

1.2.5. Çizgide kontur ve sınırlama

Görsel anlatım aracı olarak çizgi kontur ya da sınırlama amacıyla kullanılmaktadır. Doğada var olmayan çizgi, gözün algılamasıyla birlikte beyinin nesnelere kontur olarak algılaması ile oluşur. “Kontur sanat terimleri sözlüğünde etraf çizgisi anlamıyla ifade edilmektedir(Turani, 1998, s. 74)”. Çizilen figür, nesne ya da çeşitli biçimleri sınırlamak çizginin en temel özelliklerinden biridir. Sanatçıların hedefi biçimleri sınırlamak ve belirgin kılarak ifade etmektir. Paleolitik çağlarda, mağara resimleri de dahil olmak üzere üretilen tüm eserlerde kontur çizgilerine rastlanır. Mezopotamya uygarlığına, Meksika sanatından, Mısır duvar resimlerine, Uzakdoğu resimlerinden, İran ve Türk minyatürlerine, ortaçağda üretilen sanat eserlerinden Rönesans dönemi sanat eserlerine kadar çok geniş bir yelpazede kontur ve sınırlama yöntemini görmekteyiz.

Görsel 1.32. *Paleolitik çağ, Lascaux mağarası duvar resim örneği*

Kaynak: <http://www.ircforumlari.net/merak-ettikleriniz/353285-lascaux-magarasi.html>

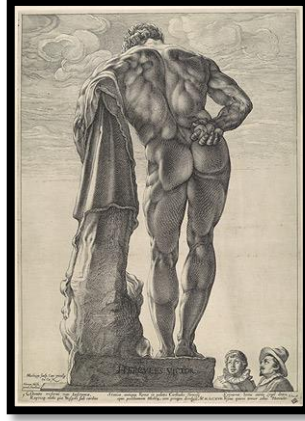
“Çizgisel üslup olarak belirtilen anlayışta, nesnelerin etrafındaki konturların biteviye dolaştığı izlenir. Bu biçim ise diğer bir biçimden kesin olarak konturlarla ayrılır. Bu tarz çalışmalarda gözün bu çizgileri izleyerek görmeye yöneltilmesi amaçlanmıştır. Biçimlerin tasviri ise tek bir bakış noktasından görüldüğü şekilde ele alınmıştır (Şişman, 2010, s, 194)”.

Görsel 1.33. *Minyatür: Avcı, tazısı ve şahiniyle. Levni*

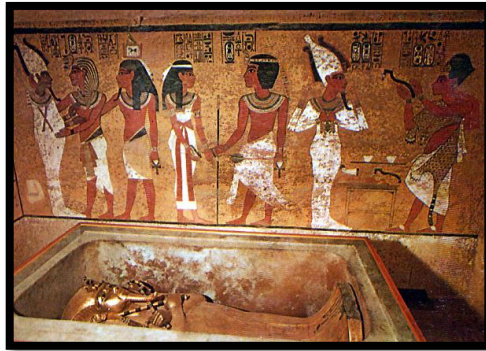
Kaynak: <http://www.yeniensiklopedi.com/minyatür/minyatür-avci/> (Erişim tarihi: 01.06.2015)

Neolitik çağ mağara duvarlarında gördüğümüz resimlerde oluşturulan kontur çizgileri o dönemin genel karakteridir. “Öyle ki, bu dönemdeki çizgi ile anlatım, bir yaratma değil inşadır ve artık, yalnız bilgiye dayanmaktadır (Turani, 1995, s. 28)”. Kontur çizgileri ile anlatılmak istenen olay çok hızlı şekilde yüzeye aktarılmakta ve gerekirse renklendirilerek bir bütünlük sağlanmaktadır. Bu dönem insanları uyguladıkları sınırlama yöntemiyle yapıtlarında çok büyük avantajlar sağlamışlardır. Günümüzde de sanatçıların yegâne anlatım aracı kontur çizgileridir ve bu çizgiler aynı zamanda sanatçının karakterini de göstermektedir.

Görsel 1.34. Hendrick Goltzius “Engraving”, Gravür, 1558-1617, Hollanda
Kaynak: <http://www.sanatyelpazesi.com/showthread.php?832-Barok-d%F6nemi-%E7%FDplak-sanat>
(Erişim tarihi: 01.06.2015)

M.Ö. 2700’ler de kontur çizgisini ve kullanımını anlamaya yönelik en etkili eserler Mısır sanatındadır. Bu dönemde yapılan rölyef ve resimlerde mekân anlatımı yoktur, çoğunlukla figürlerle birlikte ortaya çıkan bir düzenleme vardır. Tam anlamıyla yatay çizgi hâkimdir. Bu döneme ait resimlerde perspektif görünmez. Duvar resimlerindeki kendine has çizgilerle oluşturulan figürler çeşitli teknik özelliklere sahip rölyeflerdir. Figürler sağa dönük olarak çizilir, sağ ile sol arasındaki ilişki de simgesel olarak önemlidir. Yüz profilden çizilse de gözün tamamı çizilir ve bacaklar yüzün baktığı yere doğru bakar. Rölyefler dışında duvarlarda çizginin kuvvetli etkisi altında oluşan semboller, yani “hiyeroglif” ler de görünmektedir. “hiyeroglif; İnsan ve eşyaların basitleştirilip sembolize edilmiş biçimlerinden çıkmış eski Mısır yazısıdır.” (Turani, 1995, s. 55)

Görsel 1.35. Tutankamon mezar odası duvar resmi.
Kaynak: http://vizyon21yy.com/Tarihte_Bu_Gun/11_Kasim/22.11/Tutankhamun/Tutankhamun_Tutankamon.html (Erişim tarihi: 28.05.2015)

Dünya uygarlıklarına bakıldığında belirli bir döneme kadar çizginin etkin olduğu ve tasarımı kolaylaştırıcı bir üslupla kullanıldığı görülmektedir.

“Kontur çizgisi kullanımı, izleyicinin gözünü nesnelerin içinde ve dışında dolaşmaya yöneltir. Çizgisel üslupta konturlar gözün takip edeceği yolu belirler. 15. ve 16.yy’da var olanı resmetme peşinde olan Rönesans sanatçısı, dokunsallık hissi yakalamak amacıyla her şeyi olması gerektiği gibi betimlemiştir ve çizgiler bütün biçim ve detayları çevreleyerek tektonik kompozisyonlar oluşturmuştur.” (Kaplan, 2009, s. 58)

Görsel 1.36. Sandro Botticelli, “Venüs’ ün Doğuşu”, Tuval Üzerine Tempera, 172.5 cm x 278.5 cm, 1486, Uffizi, Floransa

Kaynak: <http://khanacademy.org.tr/video.asp?ID=tdp22elrY7s> (Erişim tarihi: 22.05.2015)

Çizginin kontur ve sınırlama özelliği nesnelerin birbiri ile ilişki kurmasını sağlar. Çizginin kendine has kalın ya da ince kullanımı ile birlikte nesnenin ve kompozisyonun tamamı oluşur.

1.2.6. Çizgide ritim

Sanat eserlerinde oluşturulan kompozisyon elemanlarında belirli bir düzende uyumun yakalanması ile ritim oluşur. Bununla birlikte Türk Dil Kurumu ve Güzel Sanatlar Terimleri sözlüğünde ritim; “bir kompozisyonda farklı öğelerin sıra ile ve belli aralıklarla birbirlerini izlemesi” şeklinde tanımlanmaktadır. Resim, heykel ve mimaride kullanılan ritme bağlı çizgisel estetik değerlerin izleyici üstünde etkisi olumlu olmaktadır. “Eser üzerinde yapılandırılan formun düzeni, ritmidir. Eser üzerinde kurulan kompozisyondaki iri parçalar ve onların sistemli bir şekilde bağlantısı, parçalar üzerindeki detayların sistemli ve düzenli çalışması ritmi oluşturur (Özkartal, 2009, s. 64)”.

Görsel 1.37. *Umberto Boccioni "Unique Forms of Continuity in Space", Bronze Düküm, 111,44 cm, 1913, Museo del Novecento, Milan*

Kaynak: http://en.wikipedia.org/wiki/Umberto_Boccioni (Erişim tarihi: 22.02.2015)

Görsel 1.38. *Georges Braque ,Violin and Candlestick, "keman ve şamdan" , 60,96 cm x 50, 17 cm, 1910, Paris*

Kaynak: <http://www.sfmoma.org/explore/collection/artwork/89> (Erişim tarihi: 05.04.2015)

Ritim anlaşılacağı üzere sezgiseldir. Eser üzerinde çizgilerin dikkatle düzenlenmesi sonucu tekrarlanan şekiller ritim duygusu verir. Nesnelerin, figürlerin ve motiflerin farklı düzenlenmesi ile değişik ritimler yakalanır. "Çizginin ardı sıra tekrarı ve yapısındaki kademeli değişimlerin yarattığı görsel etkiler ve oluşturduğu ritim duygusu, rengin sağladığı olanaklarla birlikte özellikle Op Art sanatçıları tarafından yoğun olarak kullanılmıştır (Kaplan, 2009, s. 66)". Çeşitli sanat eserlerinde özellikle de resimde çizgilerin birbiri ardına tekrar etmesi, sıklaşıp, seyrekleşmesi, kalınlaşıp, incilmesi gibi akıcılık ve devinim oluşturması ile ritim duygusu ortaya çıkar. Çizginin oluşturduğu kalınlık, incelik, renk ve ışık ile oluşan dalgalanmalar, yükseltmeler, derinlikler ve titreşimler aslında var olmayan üç boyut hissi veren yüzeysel yansımalar oluşturmaktadır.

Görsel 1.39. Pablo Picasso, “Guernica”, Tuval Üzerine Yağlı boya, 349 x 776 cm, 1937, Reina Sofia Müzesi, Madrid

Kaynak: <https://www.oneonta.edu/faculty/farberas/arth/arth200/guernica.html> (Erişim tarihi: 22.05.2015)

Güncel hayata baktığımızda yaşamdaki her şeyin ritimsel bir düzen içinde olduğu görülmektedir. Çizgi hareketleri müzikteki ritme benzer. Ritimsel hareketler çizgilerde birleştirici, bütünleştirici rol oynamaktadırlar. Bu sistemde oluşan çizimleri göz ve beyin bütün olarak algılar.

1.3. Çizginin Doğadaki Varlığı

Çizginin doğadaki varlığı biçim ve doku olarak algılanmaktadır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde biçim; “bir nesnenin dış çizgileri bakımından niteliği, dıştan görünüşü olarak”, doku ise “bir bütünün yapısı ve özelliği” şeklinde tanımlanmaktadır. Genel olarak çizgilerin birleşmesi sonucu birçok biçim doğadaki nesnelerin yüzeylerinde doku oluşturmaktadır. Bu dokular, yaşayan varlıkların doğa ile bütünleşmesi sonucu, kendilerini korumak, avlanmak, beslenmek, üremek ve hareket gibi yaşamsal gereksinimlerini karşılamak için çevrenin koşullarına göre şekillenirler. Yüzeylerindeki bu şekillerin oluşması çizgilerin birleşmesi sonucu biçimi ve biçimlerin çeşitli kalınlık, incelik, yükseklik ya da derinliklerin birbiri ardına oluşması ile dokular oluşur.

Görsel 1.40. Ağaç dokusu detay fotoğrafı

Kaynak: <http://www.texturehd.com/img-tree-texture-04-363.htm>
(Erişim tarihi: 30.05.2015)

Görsel 1.41. Kesilmiş ağaç dokusu

Kaynak: <http://depositphotos.com/2622831/stock-photo-Pine-cut-tree-texture.html>
(Erişim tarihi: 30.05.2015)

“Doku, aynı yapı özelliğine sahip biçimlerin, hep aynı yönde hiç değişikliğe uğramadan tekrarlarla artmasından oluşur. Dokuyu oluşturan biçimlerin her birine birim biçim denir. Birim biçimler; birbirine eş, birbirini tamamlayan ya da belli sistemlerle yan yana gelerek dokusal yüzeyleri oluşturur.”⁵

Doğada oluşan çizgiler doğal çizgilerdir. Doğal çizginin doğada var olması çeşitli hacim, renk ve valör kombinasyonların bir arada oluşmasıyla meydana gelmektedir. Her an her yerde bu çizgileri görebilmek olasıdır. Bitki ve hayvanlarda oluşan çizgiler buldukları ortama, yaşadıkları doğal şartlara göre değişiklik gösterirler. Birçok hayvan türünde ise deri ya da dokularının yaşadıkları çevre koşullarına uyum sağladıkları, bu özelliklerini avlanırken veya korunmak için kullandıkları bilinmektedir.

⁵ <http://www.grafikerler.org/temel-sanat-egitimi-dersleri/27011-doku.html>

Görsel 1.42. Zebra

Kaynak: <http://www.yeniansiklopedi.com/zebra/zebra-resimleri3>
(Erişim tarihi: 22.05.2015)

Görsel 1.43. Kaplan

Kaynak: <http://www.hayvanlar.org/Hayvanlar/148/Yatan-Kaplan.html>
(Erişim tarihi: 23.05.2015)

Doğadaki çizgisel yapı sadece birebir bitkilerde ya da hayvanlarda oluşmamaktadır. Formların algılanması bulunduğumuz ya da baktığımız açı ile alakalıdır. Abdullah Demir (1993, s. 24) doğaya bakıldığında sınırsız çizgisel olgularla karşılaşıldığını belirtmektedir.

Görsel 1.44. Yaprak dokusu

Kaynak: <http://www.turkcebilgi.com/ansiklopedi/kaynak> (Erişim tarihi: 22.06.2015)

Görsel 1.45. Mercan örneği

Kaynak: <http://www.oceanosgroup.com/blog/aquariums/how-to-select-the-right-coral-for-your-aquariums> (Erişim tarihi: 25.07.2015)

Örneğin; çimenlere yandan bakıldığında sık görünüşleri ile çizgi oluştururlar, ormanlık arazilerde ağaçların ardı ardına gelişi, dallarının birbiri ile kaynaşması, çölde rüzgârdan dolayı oluşan eğri çizgiler, doğaya kuşbakışı bakıldığında hayvanların hareket ederken göçerken oluşturduğu sıra, suda yağmur damlası sonucu oluşan dairesel çizgiler, tarlalar ya da dikilen ağaçlar, örümceklerin avlanmak ve yaşamak için kurdukları ağlar, kaya katmanlarında oluşan yatay çizgiler ile ufka baktığımızda denizle, dağlar, toprak ile havayı ayrıştıran ufuk çizgisi ve bunun gibi daha bir çok örnekte doğadaki çizgileri görmek mümkündür.

Görsel 1.46. *Aslan balığı*

Kaynak: <http://www.92pixels.com/beautiful-underwater-photography/> (erişim tarihi: 22.05.2015)

Bu sayılan çizgi örneklerinin dışında insan vücudunda da çizgiler hakimdir; öncelikle deride detaylı bakıldığında paralel çizgilerin olduğunu görürüz ayrıca eklemlerimizin hareket ettiği noktalar deride çizgiler oluşturur, avuç içi ve parmaklar en çok çizgiyi fark ettiğimiz bölgelerimizdir. Yaş ilerledikçe de vücutta yaşlılık belirtisi olan çizgiler oluşmaktadır.

Görsel 1.47. *Avuç içi ve deri dokusu*

Kaynak: www.saglikordusu.com (Erişim tarihi: 23.05.2015)

“Doğadaki canlılar ve bitkiler yaşamlarına nokta olarak başlarlar. Resimde çizginin noktanın hareketi sonucunda oluştuğunu kabul ettiğimizde ikisi arasındaki benzerlik fark edilecektir (Kaplan, 2009, s. 70)”. Sonuç olarak doğada gözlemlediğimiz her doku ve

biçimlerin birleşmesi ile oluşan çizgiler her zaman olduğu gibi sanatçıları etkilemiş, onlar tarafından yorumlanmış, dekor ve tasarımların oluşmasında etkili olmuştur.

1.4. Çizginin İnsan Üzerindeki Psikolojik Etkisi

Geçmişten günümüze çeşitli dönemlerde üretilen sanat eserleri incelendiğinde eserde uygulanan çizimlerin detayları ve tarzları ile farklı psikolojik anlamları içerdiği anlaşılmaktadır. Çizgileri oluştururken insanlar doğadan ve yaşamlarında karşılaştıkları durumlardan etkilenirler. Bu etkilenmeyi ürettikleri eserlerde çeşitli duygu ve düşüncelerin birleşmesiyle uyguladıkları yüzeylerde görürüz. Çizgi yatay, dikey ya da eğik çizildiğinde farklı psikolojik etkilere ve anlamlara sahip olmaktadır. Dikey çizgiler dinamik olarak görsellik sağlarken, yatay çizgiler durağan ve monotonluk gösterir; ayrıca beynin oynadığı oyunla dikey çizgiler vücudu daha dar veya zayıf gösterirken, yatay çizgiler geniş olarak algılanır. Bu da insanların eşya ya da kıyafet seçiminde önemli bir etken olmaktadır.

Görsel 1.48. Dikey Çizgi Örneği
Kaynak: <http://usi.web.tr/>
(Erişim tarihi: 23.05.2015)

Görsel 1.49. Dikey çizgi Kıyafet Örneği
Kaynak: <http://1havalalar.com/etiket/cizgili-kiyafetler/> (Erişim tarihi: 24.05.2015)

Görsel 1.50. Yatay çizgi örneği
Kaynak: <http://pixshark.com/vertical-line-design.htm>
(Erişim tarihi: 22.05.2015)

Görsel 1.51. Yatay çizgi Kıyafet Örneği
Kaynak: <http://1havalalar.com/etiket/cizgili-kiyafetler/> (Erişim tarihi: 22.05.2015)

Birçok alanda kullanılan çizgi dekorlar seramikten yapılan formlarda da sıklıkla görülmektedir. Cafer Aslan'a göre seramikte kullanılan çizgilerle dokuma örgü hareketleri arasında da benzerlikler vardır ve seramik eserlerde uygulanan dekorlar dokumalardan etkilenmiştir. Bununla birlikte çizgi psikolojisi ele alındığında tekstilin insanlar üzerindeki etkisinin daha yoğun olduğu söylenebilir.

Görsel 1.52. Seramik yüzeye uygulanmış çizgi örneği (Sultan Ahmet camii), İstanbul
Kaynak: <http://www.shutterstock.com/pic-55923421> (Erişim tarihi: 30.07.2015)

Tarih boyunca uygarlıklar çizgilerden türettikleri sembolleri, amblemleri ve çeşitli işaretleri birçok anlamı içinde barındırarak hayata kazandırdılar. Michel Pastoureaux'un "Şeytan Kumaşı" adlı eserinde bahsettiği üzere günümüzde olumlu güç, cesaret, yükseliş gibi anlamlara sahip olsa da örneğin Ortaçağ Avrupa'sında Hristiyanlığın baskın olduğu dönemde çizgili kıyafetler şeytanın ya da kötülüğün işareti olarak algılanıyordu. Daha sonraki dönemlerde şeytansı yapıyı ve onun karakterini muhafaza eden çizgi ölüm kamplarında utanç göstergesi olarak insanların üstündeki giysilerde uzun süreler boyunca kullanıldı.

Görsel 1.53. Ortaçağ Avrupası Kadın Kıyafet
Kaynak: <http://www.polyvore.com/>
(Erişim tarihi: 22.06.2015)

Görsel 1.54. Ortaçağ Avrupası Erkek Kıyafet
Kaynak: <https://www.pinterest.com>
(Erişim tarihi: 22.06.2015)

Görsel 1.55. 19. yy. Ünlü Amerikalı Soyтары George Fox Kıyafeti

Kaynak: <http://www.collectorsweekly.com/articles/boy-> (Erişim tarihi: 23.06.2015)

Görsel 1.56. II. Dünya savaşında Yahudi Kamplarındaki çizgili pijama

Kaynak: <http://www.examiner.com/article/the-the-last-laugh-why-clowns-will-never-die/> (Erişim tarihi: 24.05.2015)

Çizginin insanların üzerinde yarattığı etkiye bir diğer örnek ise “Signal” marka diş macunu firmasının ürettiği kırmızı çizgili macundur. Hijyen özelliğinin vurgulanması ve gelişmiş bir ürünün göstergesi dışında, diş fırçalamanın neşe verici, eğlenceli ve iştah açıcı bir hale gelmesi de çizginin insan psikolojisi üzerindeki etkisidir.

Görsel 1.57. Çizgili Diş Macunu Örneği

Kaynak: <http://onedio.com>

Kıyafetlerde sıklıkla karşılaşılan logolarda ise “Adidas” markasının logosu öne çıkmaktadır. Kullanılan logo çeşitli aşamalardan geçtikten sonra günümüzdeki halini almıştır. Çizginin dikkat çekiciliğini hız, güç ve aşılması gereken engeller adı altında sembolize etmesidir.

Görsel 1.58. Adidas logosu

Kaynak: <http://sportsbusinessdigest.com/> (Erişim Tarihi: 23.06.2015)

Günümüzde ise çizgi her yerde kullanılmaktadır. Kimi tabelalarda ikaz olarak algılanan çizgi, takım flamarında kullanımı ile insanlarda heyecan verici etkilere sahiptir.

Görsel 1.59. Çizginin yönlendirme özelliği örneği

Kaynak: <http://trafikmalzemeleri.com.tr/> (Erişim tarihi: 22.05.2015)

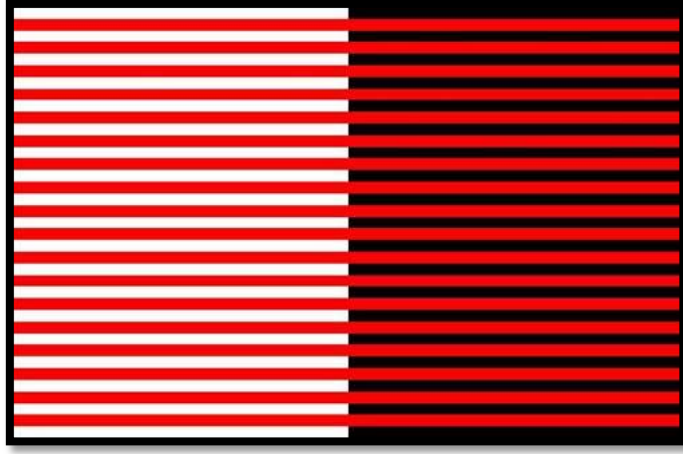
Görsel 1.60. Trafik işaret örnekleri

Kaynak: <https://trafikegitimi.wordpress.com> (Erişim tarihi: 22.05.2015)

Tarihte çizginin, temelde izler oluşturmakla birlikte, sıraya koymak, kaydetmek ve yönlendirmek gibi etkileri insanlar üzerinde psikolojik olarak da etkili olmuştur. Çizgi kimi zaman gizler, kimi zaman ortaya çıkartır, hareket kazandırır, insanla mekân arasında bir düzen oluşturur. Sonuç olarak çizgi insanın duygularını harekete geçirir ve yön verir.

1.4.1. Düz çizgi

Düz çizgiyi izleyen göz herhangi bir harekete maruz kalmadığı, dalgalanma hareketi içinde bulunmadığı için bir durgunluğun etkisi altında kalır. “ Sadelik, sükûnet ve rahatlık” etkisi yaratırlar (Atalayer, 1994, s. 149).

Görsel 1.61. Düz çizgi örneği

Kaynak: <http://aragec.com/>(Erişim tarihi: 22.05.2015)

Gücün ve güvenilirliğin simgesi “Doğru çizgiler; sakinliği, sağlamlığı ve sürekliliği ifade eder. Yatay ve doğru çizgiler yerleşme ve hareketsizlik duygusunu anlatır. Dikey doğru çizgiler göz seviyesinden aşağıya düştükçe bitkinliği cansızlığı ve korkuyu belirtir. Eğik doğru çizgiler sağlamlık duygusunu ve hareketi sağlar (Özkartal, 2009, s.61)”. Düz çizgi genelde bakıldığında erkekliğin ve gücün simgesi olan sembollerde, amblemlerde çeşitli etkenlerle birleşerek hayatımıza girmiştir. “Düz çizgilerin “statik” (durgun- dengeli) etkileri vardır. Nedeni ise, yer düzlemine dik pozda “devinim kazanan” insanın, ufuk çizgisi yataydır. Yine, gözün en büyük ve egemen olan görme açısı yatay olanıdır (Atalayer, 1994, s. 149)”.

Görsel 1.62. Düz çizgi örneği

Kaynak: www.freefoto.com
(Erişim tarihi: 23.05.2015)

Görsel 1.63. Doğada düz çizgiye örnek

Kaynak: www.kantryla.net
(Erişim tarihi: 23.05.2015)

Elektrokardiyografi raporlarında görülen çizgiler de hayata dair anlamlar taşıyan çizgilerdir. bu raporlarda zikzak hareketli çizgiler yaşamın devamını, sağlığı simgelerken, düz yatay çizgi ise hayatın bitişini simgelemektedir. Seramik yüzeylerde

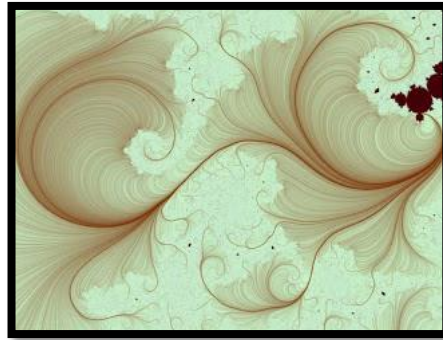
görülen çizgiler ve buna bağlı olarak yapılan sembollerde de hayatı simgeleyen düz çizgilere benzer dekorlara rastlanılmaktadır.

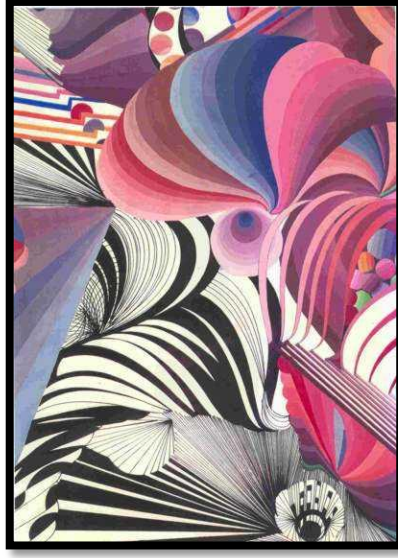
Görsel 1.64. *Elektrokardiyografi Örneği*
Kaynak: www.shutterstock.com (Erişim tarihi: 23.05.2015)

1.4.2. Eğri çizgi

Her türlü çizgi karakteri insanda çeşitli duygu durumları uyandırır. Hayatımızın her noktasında bunun farkına varırız. Hareketli çizgiler gözde zamanın bir göstergesi gibi hareket ederler, yapılan eserlerde gördüğümüz hareketli çizgiler izleyicilerde zaman kavramının oluşmasına, baktıkları eserde o anı yaşamalarına olanak verir. Her yerde eğri çizgiye sahip hatlar görürsek bunu bir süreç olarak algılar ve çizilmiş olan bölgeye daha çok odaklanılır. Bu tür hareketli çizgiler, izleyicinin algısının sürekliliğini sağlar.

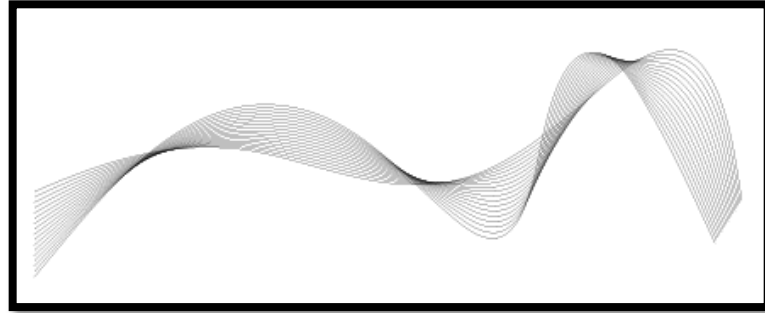

Görsel 1.65. *Eğri çizgi örneği*
Kaynak: www.yalcinguran.com
(Erişim tarihi: 24.05.2015)

Görsel 1.66. Eğri çizgi örneği
Kaynak: www.gorselsanatlar.org.tr
(Erişim tarihi: 23.06.2015)

Eğri çizgilerin aktif oldukları kadar kararsızlık içerisinde de hareket eden yönleri vardır. “Ama genel olarak eğrilerin, düz çizgilerin aksine doğaya ait, çocuksu, romantik, yumuşak, organik, güvenli ve esnek niteliklerle ilişkilendirildiği, zarafeti ve kadınsılığı yansıttığı söylenebilir. Ayrıca mimaride ve iç dekorasyonda eğri çizgiler klasisizmi ve zenginliği de çağrıştırırlar (Güngör, 2005, s. 95)”. Eğri çizgiler belirli bir düzlemde dönmeye devam ederek spiral ve insanı içine çeken hipnotik bir duygu oluştururlar.

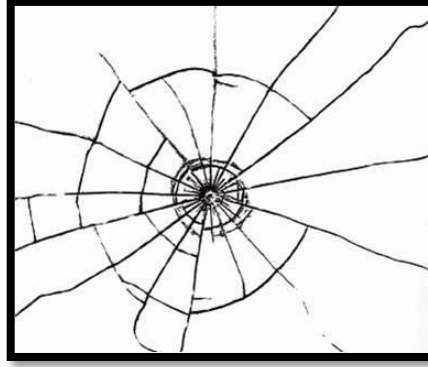

Görsel 1.67. Eğri çizgi örneği
Kaynak: www.bittbox.com (Erişim tarihi: 23.05.2015)

Bunun yanı sıra benzer eğriler tekrar edilerek ritim duygusu oluşur. “Küçük dalgalar hızlı titreşimler, büyük dalgalar yavaş titreşimler yaratır. Düz çizgilerde olduğu gibi, yatay ya da düşey yöndeki dalgalara oranla çapraz yöndeki dalgaların aktivitesi daha fazladır (Güngör, 2005, s. 95)”. Eğri çizgiler belirli uygulamalarda düzene uyulmadığı zamanlarda karmaşıklık duygusu yaratabilirler. Çizgilere yüklenen anlamlar gerçek hayatımızda nasıl kullanıldıklarıyla da ilişkilidir. Buna en güzel örneği Doç. Dr. Şefik Güngör (2005, s. 95) şu şekilde açıklamıştır; bir yay şeklindeki eğri bir çizgi, açık tarafı aşağıya dönük olduğunda, bir kapak gibi yukarı gidişi engelleyen, bastıran nesnelerin etkilerini taşır. Buna eşlik eden duygular, özgürlüğün kısıtlanması, baskı, karamsarlık hatta taassuptur.”

1.4.3. Kırık çizgi

Sertliği, dinamizmi ve güveni ifade eden yapıtlarda ve eserlerde gördüğümüz bu şeklin kimi zaman istem dışı hareketlerle oluştuğunu, kimi zamansa bilinçli ve ölçülü şekilde yapıldığını görürüz. Kırık çizginin oluşturduğu açılardaki daralmalar insanın duygu yoğunluğunda çeşitli değişikliklere neden olur. İnsanlarda diklik algısının bozulduğu anlarda, algıda denge sorunu başlar ve bunun akabinde düşme kaygısı ortaya çıkar. Kırık çizgiler kimi zaman birbirinden ayrı olarak hareket ederek çeşitli şekiller oluşturur. “Perspektif kurallarını çağrıştıran bir şekilde birbirine yaklaşan çapraz çizgiler bir derinlik duygusunun yanı sıra, bir gidişi geleceğe dair umudu, burada var olmayana karşı duyulan özlemi de anlatmak için kullanılırlar (Güngör, 2005, s. 15)”. Geçmişte de günümüzde de insanlar yaptıkları eserlerde duygu ve düşüncelerini anlatırken çeşitli sembolleri ele alarak ya da çizgilerin birleşmesiyle oluşan şekillerle yapıtlarda anlatımı güçlendirmişlerdir. Buna iki örnek vermek gerekirse; “kırık çizgiler kararsızlığı ve ölümsüzlüğü ifade ederken, merkeze doğru çizilen kırık çizgilerden, heyecan, patlama duygusu ifade eden anlamlar çıkmaktadır” (Özkartal, s.62).

Görsel 1.68. Kırık çizgi örneği

Kaynak: http://agneshorvat.soc.northwestern.edu/proj_glass.html (Erişim tarihi: 06.09.2016)

1.4.4. Sanatsal çizgi

Sanatsal çizgilerin kullanıldığı alanlarda kullanılan tarza göre dengelerin oluştuğu, ürüne katılan değerler ile çizgilerin psikolojisinin eserlere aktarımı görülmektedir. Örneklerssek, “kırık, kalın- kesik, kenarlı çizgiler; sertliği, dinamizmi, güveni ifade eder. Eğri- dairevi ve eğimli çizgiler; gücü, hareketi, dönüşümü imgeler (Özkartal, 2009, s. 61)”. Eserler üzerinde çizgilerin uygulanışı sırasında kullanılan malzeme, teknik ve buna bağlı olarak oluşan çizgi çeşitliliği ile artistik etkilerin oluştuğu görülmektedir. Birden fazla çizgi karakterinin bir arada kullanılmasıyla artistik çizginin yanı sıra anlam bütünlüğü olan çeşitli sembollerin de ortaya çıktığı görülmektedir.

Görsel 1.69. Artistik çizgi örneği

Kaynak: www.amagico.com (Erişim tarihi: 22.05.2015)

Görsel 1.70. Wassily Kandinsky,
“Kompozisyon 7”, 1913

Kaynak: <http://www.wassily-kandinsky.org/Composition-VII.jsp> (Erişim tarihi: 23.05.2015)

2. SERAMİK SANATINDA GÖRSEL ANLATIM ÖGESİ OLARAK ÇİZGİ

Tasarıma hareket ve anlam kazandıran bir kompozisyon ögesi olan çizgi, birçok sanat dalında kullanılmaktadır. Resim sanatında biçimleri belirtmek, ışık gölge farklılıklarını göstermek, biçimler arasında yön ilişkileri kurmak, biçimleri ve renk alanlarını birbirine bağlamak veya ayırmak, doku oluşturmak, zıtlıklar oluşturmak için kullanılır. Üç boyutlu formlarda çizgisel ritim duygusunun hissedildiği, dokuyla hissin kuvvetlendiği ve bu iki etkinin forma hareket kazandırdığı görülmektedir.

Görsel 2.1. Kelly Jean Ohl, 37 parçalı kültürel sembollerden oluşan duvar panosu, elle şekillendirme seramik, 2015

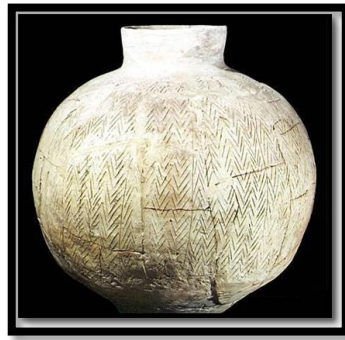
Kaynak: www.ishomex.com (Erişim tarihi: 22.05.2015)

Seramik sanatında çizginin formun kullanımını kadar eski olduğu bilinmektedir. Çizgi her ne kadar formun yapısında etkin olarak görülse de, genellikle dekor amaçlıdır. Resim sanatı ile benzer kullanım özellikleri gösteren çizgi seramik yüzeylerde pişmemiş ürün üzerine çeşitli kazıma teknikleri, bisküvi üzerine sır altı veya sır üstü olmak üzere seramik üretiminin her aşamasında kullanılmaktadır. Yapılan uygulamalar ile esere görsel zenginlik ve estetik kazandırılır. Seramikte çizgiyle uygulanan tekniklerin çok geniş bir yelpazeye sahip olması, istenen çizgi karakterinin farklı şekillerle aktarılmasına olanak sağlar. Seramik eserlerin yapımında kullanılan kilin plastik bir malzeme olması ve kolay şekil alabilmesinden ötürü herhangi bir yardımcı malzemenin yüzeye dokundurularak çekilmesi ile çizgisel izler oluşur. Bunun yanı sıra pişmiş ya da sırlanmış ürünlerde de çeşitli malzemelerle ya da fırça boyama tekniği ile dekorlar yapılmaktadır. Bu izler tekrarlanarak çizgisel dokuya dönüşebildiğinden seramik, çizgiyle oldukça zengin etkilerin kullanıldığı sanat dalıdır.

2.1. Seramik Sanatında Çizginin Tarihçesi

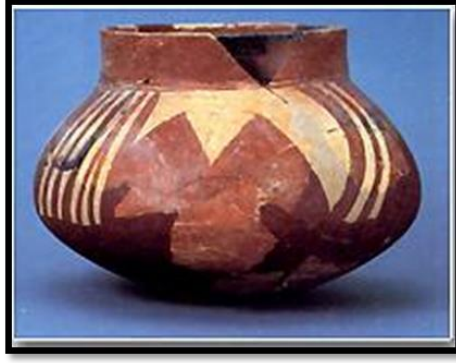
Seramik sanatında çizgi kullanımı Neolitik çağda (M.Ö.7500- 5000 yy.) ilk seramik kaplar üzerinde görülen çizgisel dekorlardan günümüze kadar çeşitli dekor yöntemlerinin kullanımı ile varlığını sürdürmektedir. Arkeolojik kazılarda bulunan seramik buluntular üzerindeki çizgisel dekorlar, eserin yapıldığı döneme ait günlük yaşam biçimlerini, dinsel, kültürel ve sosyal ekonomik yapılarını anlatan resimsel anlatım öğelerine sahip niteliktedirler ve dönemin yaşam tarzına ait bilgi veren en önemli belgelerdir. Doğal bir ürün olan seramik insanlık tarihinde toplumların yaşamı ile bir bütünlük içerisinde var olmuştur. Çağlar ilerledikçe insanlar buldukları çeşitli tekniklerle eserlerini farklılaştırma yoluna gitmişlerdir. Toplumların gelişmesi ile birlikte seramik yapımı da gelişme göstermiş; bununla birlikte gelişen toplumun ifade aracı olan çizgi çeşitleri, anlatım ve estetik öğe olarak tarih boyunca bir çok dönemde görülmüştür.

M.Ö. 8000- 5500 yüzyılları arası dönemde seramik eserler, elde şekillendirilen kült eşyaları, çanak, çömlek, heykelcikler, hayvan başlı tören kapları ve ritonlardan oluşmaktadır. Sırsız olarak yapılan bu formların kahverengi yüzeyleri genellikle perdahlı olup üzerinde kırmızı ve siyah renkler kullanılmıştır. Genel olarak düz ve durağan çizgilerle birlikte kırık köşeli motifler ile yukarı doğru yükselen çizgiler şeklinde uygulanmıştır. Çizgiler, fırça ya da basit kazıma yöntemleriyle çizilmişlerdir.

Görsel 2.2. Neolitik Çağ zikzak çizgili çömlek (M.Ö. 7000-6000)

Kaynak: <http://www.gundemturkiye.com/tarih/uygarlik-tarihi/tarih-oncesi-uygarliklar/neolitik-cag/canak-comlekli-neolitik-cag.html> (Erişim tarihi: 22.07.2015)

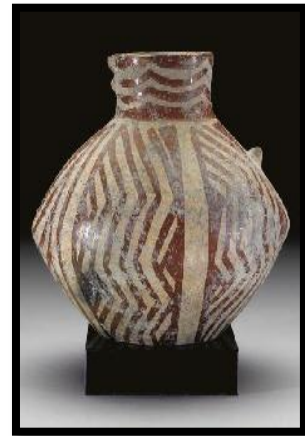

Görsel 2.3. *Boya ile dekorlanmış çömlek, pişmiş toprak, M.Ö. 6. Binyıl ilk yarısı*
Kaynak: *Sevim, 2007, s.13*

M.Ö. 5000 – 3000 yılları arasını kapsayan Kalkolitik Çağ seramik eserlerde teknik ve form açısından yükselen bir dönem olmuştur. Şerife Özüdoğru' nun (1990, s.10) Seramik Sanatı Tarihi notlarında; seramiklerin perdahlı ve tek renkli formlar dışında geometrik desenli motiflerden oluşan çömlek, vazo, testi ve küplerden oluşmakta olduğunu belirtmektedir. Erken döneme ait bulunan kaplarda eserlerin üzerinde fırça ile yapılmış kırık, eşkenar dörtgen, taramalı ve dalgalı çizgili motifler görülmektedir. Geç dönemde ise dokuma desenleri, çeşitli geometrik desenler ve zikzak tarzı desenlere daha sık rastlanılır.

Görsel 2.4. *M.Ö. erken 4. yy., Kalkolitik dönem*
Keçi dekorlu seramik kup, İran
Kaynak: <http://www.christies.com/>
(Erişim tarihi: 24.08.2015)

Görsel 2.5. *M.Ö. 5. yy. Kalkolitik dönem*
zikzak desenli seramik kap, Hacılar bölgesi
Kaynak: <https://www.pinterest.com>
(Erişim tarihi: 24.08.2015)

M.Ö. 4000 yıllarında Mısır'da üretilen seramikler genellikle yapı olarak ince, kırmızı, beyaz veya mavi renkli ve perdahlı eserlerden oluşmaktadır. Bunlar dışında hayvan formları ve sfenks gibi tanrısal figürlerden oluşan kaplar ya da heykeller de yapılmaktaydı. Eserler üzerinde yapılan bu motifler stilize edilmiş hayvan, bitki motiflerinden ve soyut çizgiler ile hiyerogliflerden oluşmaktadır. Bu dekorlar sgrafitto, kazıma, kabartma ve fırça tekniklerini içermektedir.

Görsel 2.6. Hiyeroglif desenli toprak kap, Mısır

Görsel 2.7. Hizmetçi heykeli, Pharaoh Seti I dönemi, M.Ö. 1300 – 1290, Loure, Fransa

Kaynak: <http://www.veniceclayartists.com/egyptian-pottery/> (Erişim tarihi: 23.08.2015)

M.Ö. 3000'lerde Anadolu ve çevresinde Tunç çağı başlamıştır. Bu dönem seramiklerine açık zemin ve kırmızı yüzeyler üzerine koyu renkte ya da açık renkte çizgisel motifler uygulanmıştır. Şerife Özüdoğru'nun Seramik Sanatı Tarihi notlarında belirttiğine göre; yüzeylerdeki dekorların sıklıkla fırça ve kazıma tekniklerinin uygulanışı sonucunda oluştuğu görülmektedir. Eserlerin dekorları genellikle sade düz, zikzak ve dairesel çizgilerden oluşmaktadır.

Görsel 2.8. *Seramik kap, Doğu Avrupa,*
M.Ö. 21. – 17 y.y.

Kaynak: <http://www.ancienttouch.com/> (Erişim tarihi: 24.09.2015)

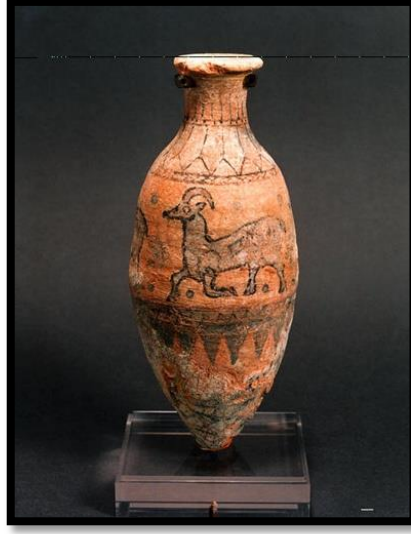
Görsel 2.9. *Seramik kase, Avrupa,*
M.Ö. 15- 13 y.y.

M.Ö. 1950 ile 1750 yılları arası Asur Ticaret Kolonileri Çağı olarak adlandırılmaktadır. Bu çağda koloniler kentin yakınlarında Karum adı verilen ticaret merkezleri ve limanlara pazar yerleri kurmuşlardır.⁶ Çömlekçi çarkı gelişme göstermiş ve formlar zenginleşmiştir. Formların üzerine geometrik desen ağırlıklı ve çeşitli hayvan tasvirlerinden oluşan çizgisel motiflerin renklendirilerek astar uygulandığı görülmektedir.

Görsel 2.10. *Boğa desenli Seramik kap, M.Ö. 8- 7 y.y. Kuzeybatı İran (Asur)*
Kaynak: <https://www.flickr.com/photos/antiquitiesproject> (Erişim tarihi: 23.09.2015)

⁶ <http://www.anadolumedeniyetlerimuzesi.gov.tr/TR,77782/asur-ticaret-kolonileri-cagi.html>

Görsel 2.11. Küçük vazo, M.Ö. 8- 7 yy. Kuzeybatı İran(Asur)

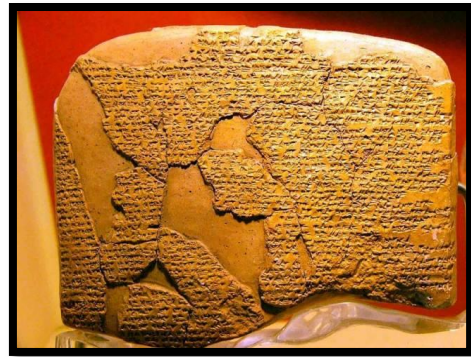
Kaynak: <https://www.pinterest.com/pin/354799276864379539/> (Erişim tarihi: 29.09.2015)

M.Ö. 1750 – 1200 yılları arasında Anadolu’da Hitit uygarlığı hüküm sürmüştür. Bu dönem eserler Asur dönemi seramikleriyle teknik, tasarım ve renk olarak benzerlik taşımaktadır. Ritüeller de kullanılan ritonlar, gaga ağızlı testiler ve vazolardan oluşmaktadır. Tören vazolarının üzerindeki desenlerde hikâyesel anlatımın yanı sıra çizginin esere kattığı estetik değer artmıştır. Yapılan dekorlar şekil olarak hayvan motifleri ile birlikte dalgalı çizgiler, içleri taralı şekilde bütünleşmiş üçgenler, zikzaklar ve eşit kenar dörtgenlerden oluşmaktadır. Yapılan bu dekorlarda kazıma, çeşitli aletlerin uygulanması ile yapılan boyama ve kabartma tekniği uygulanmıştır. Hitit döneminde görülen en önemli çizgi örneği ise Kadeş Antlaşmasının kopyalarının pişmiş toprak tabletlere çivi yazısı tekniği ile yapılmış olmasıdır.

Görsel 2.12. İnandık Vazosu, M.Ö. 1600,
M.Ö.1280, Hitit

Kaynak: <http://usi.web.tr/> (Erişim tarihi: 23.09.2015)

Görsel 2.13. Kadeş Antlaşması, Seramik Tablet,
Hitit

Kaynak: <http://gizliimler.tr.gg/>
(Erişim tarihi: 28.10.2015)

M.Ö.1200 – 700 yılları arasında Orta Anadolu’da Frig kavimi hüküm sürmüştür. Çarkla şekillendirilen seramiklerde, yaş çamurun yüzeyi gri ya da siyah astarla boyanmış ve çizgisel motiflerle süslenmiştir. Kullanılan bu geometrik dekorlar kişi üzerinde neşe ve mutluluk etkisi bırakan dalgalı, biçimsel olarak da beraberliği simgeleyen satranç motifini andıran çizgiler ile dikdörtgenler, üçgenler, zikzak hatlı motiflerden oluşmaktadır. Çizgisel dekorların uygulandığı ve bölümlere ayrıldığı alanlara hayvan figürlerinin çizildiği de görülmektedir.

Görsel 2.14. Kral Midas timülüsünde bulunan Frigya dönemi seramik örneği, M.Ö. 700, Gordion, Polatlı Ankara
Kaynak: www.geziharitam.com
(Erişim tarihi: 05.10.2015)

Görsel 2.15. Frig Sürahisi, M.Ö. 8- 7 y.y. Yassıhöyük
Kaynak: <http://bursasanatevi.com/>
(Erişim tarihi: 02.10.2015)

M.Ö. 6. yüzyıl civarlarında Anadolu’da hüküm süren Lidya uygarlığı seramikleri fırça ve mermer hissi uyandıran dalgalı hatlı motiflerden oluşmaktadır. Kabartma ve oyma dekorların da kullanıldığı eserlerde çeşitli hayvan figürlerine rastlanmaktadır. Ayrıca seramik formların fonları beyaz, sarı ya da turuncudur.

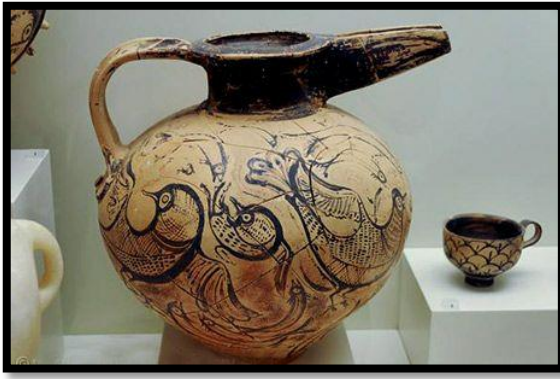
Görsel 2.16. Lidya seramik örneği, M.Ö. 6.yy.

Kaynak: <http://www.estanbul.com/lydia-sanati-87832.html> (Erişim tarihi: 22.05.2015)

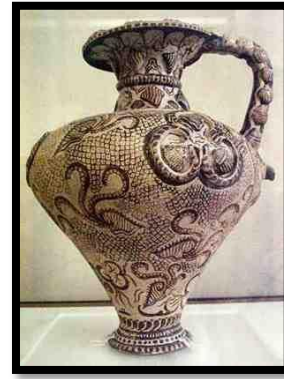
Görsel 2.17. Lidya seramik dekorlu vazo M.Ö. 6. yy.

M.Ö. 3000 yıllarda Girit sanatı ön plana çıkmaktadır. Efsanevi krallarından ötürü Minos dönemi de denmektedir. Yapılan seramik eserler şekil olarak geniş karınlı, kaideli ve kısa ya da geniş gaga ağızlıdır. Bu seramik eserlerin erken dönemde görülen genel özellikleri çizgi ağırlıklı spiraller, eğik çizgiler, üçgenler ve çarpıyı andıran dekorlardır. Şerife Özudoğru'nun Sanat Tarihi notlarında (1990, s.14) geleneksel çizgi motifleri ve seramik objeler dışında yumurta kabuğu inceliğinde diye tabir edilen, bununla birlikte süslemelerinde helezonlar, çiçekler ve bazı deniz hayvanlarının tasvirlerinin yapıldığı Kamiros üslubu denen kaplar üretildiği belirtmektedir. Bazı eserlerin üzerinde stilize edilmiş çiçek motifleri ile siyah zemin üzerine kırmızı ve beyaz basit geometrik süslemeler uygulanmıştır. Eserlerde motif ve form uyumu öne çıkmaktadır.

Görsel 2.18. Kuş desenli Girit (Minos) seramik sürahi örneği, M.Ö. 2000 – 1580

Kaynak: <http://indigodergisi.com/2014/10/toprakla-atesin-aski-seramigin-dogusu/>
(Erişim tarihi: 22.09.2015)

Görsel 2.19. Ahtapot desenli Girit (Minos) sürahi örneği, M.Ö. 2000 – 1580

M.Ö. 1600 - 1200 yılları arasında görülen Miken seramiklerinde zengin bir şekilde kullanılmış olan düş gücü seramik eserlerde tanrı figürleri olarak görülmektedir. Saray ressamları dönem içerisinde vazoları da çizgi ağırlıklı ve çeşitli boyama teknikleri ile dekoremişlerdir. Hikâyesi olmayan insan ile deniz yaratıklarının stilize edilmiş halleri vazolarda kullanılmışlardır.

Görsel 2.20. Miken seramik örneği,
Geometrik desenli, M.Ö. 2000,

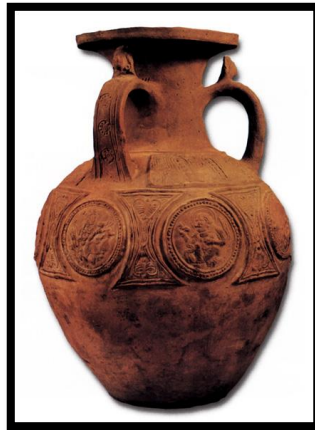
Kaynak: <http://www.sadberkhanimmuzesi.org.tr/>
(Erişim tarihi: 21.10.2015)

Görsel 2.21. Miken seramik örneği figür desenli,
M.Ö. 2000

Kaynak: <http://www.egitimkutuphanesi.com/>
(Erişim tarihi: 21.10.2015)

M.Ö. 13. yüzyılda Büyük Hun imparatorluğu etkisini göstermekte ve bu dönemde özellikle mezarlarda bulunan seramik eserler öne çıkmaktadır. Çeşitli ritüeller sonrasında mezarlıklara konmak ya da günlük yaşamda kullanılmak üzere yüzeyleri hayvan motifli seramik eserler üretmişlerdir. Mezar eşyaları arasında çeşitli maskeler de bulunmaktadır. Maskeler elle şekillendirme ya da kalıp yöntemi kullanılarak yapılmıştır. Özellikle kadınlara ait yüz çizgileri, kirpikler ve bunun gibi detaylar boyalarla belirtilmiştir. Eserlerin yüzeylerinde kullanılan bu çizgiler aynı zamanda ölünlün vücudunu örten dövme işaretleri ile benzerlik göstermektedir.

Görsel 2.22.: Hun imparatorluğu dönemi seramik kup örneği

Kaynak: <http://www.herseytopraktan.com/> (Erişim tarihi: 30.10.2015)

M.Ö. 10.- 8. yüzyıllar arasında Geometrik üslubun görüldüğü dekorlu seramikler Yunan seramikleri olarak bilinmektedir. Dekorlarda dikey ve yatay çizgiler ile geometrik motifler ya da stilize edilmiş figürlere rastlanmaktadır. Dönem eserlerini iki sınıfta incelemek mümkündür. Siyah teknik üslubunda siyah astar kullanılmakla birlikte çizgilerle formlar ortaya çıkar. “Bunun anlamı, siyah silüetlerin kazıma çizgiler ile bezenmesi, saç ve elbise detayları ile kadın teninin kırmızı ve beyaz ile verilmesidir (Boardman, 1997, s. 11)”. Kırmızı figürlü vazolarda ise teknik olarak siyah astar arka fonda kullanılır ve bu sayede figürler ile dekorlar kil renginde bırakılır. Çizgilerin uygulaması fırçayla yapılmıştır. M.Ö. 4. yüzyıla gelirken eserlerde ayrıntılar ve figürlerin sayısı artış göstermiş, özellikle çizimlerde kontur çizgileri büyük bir dikkatle çizilmiştir.

Görsel 2.23. M.Ö. 4-1. yy. Yunan Seramik vazo örnekleri
Kaynak: <http://www.ancientresource.com/> (Erişim tarihi: 01.11.2015)

Görsel 2.24. M.Ö. 6. yy. Amfora

Kaynak: <http://www.ancientgreece.com/GreekPottery/> (Erişim tarihi: 01.10.2015)

M.Ö. 753 yılından M.S.476 tarihine kadar Roma imparatorluğunda seramik eserlerde çok çeşitli üslup ve teknik görülmektedir. Bu dönemdeki kaplar parlak, cilalı ve zarif kabartmalardan oluşmaktadır. Bu kabartmalarda geometrik formlarla birlikte

figürler yapılmıştır. Dekor detayları yatay çizgilerle birlikte yuvarlak ya da üçgen tarzda küçük çizgisel şekillerden oluşur.

Görsel 2.25. M.S. 100, Seramik Testi rölyef detayı, (Herkül Laomedon' u öldürürken).
Kaynak: <http://en.wikipedia.org/>
(Erişim tarihi: 05.10.2015)

Görsel 2.26. Roma Dönemi seramik kase örneği
Kaynak: <http://blog.museumoflondon.org.uk/>
(Erişim tarihi:05.10.2015)

M.S. 9. ve 15. yüzyıllar arasında Bizans çanak, çömleklerinin en önemli özelliği formlar ile motiflerinin birbiriyle uyuşması ancak buna karşın ortaya konan şekillerin fazla çeşitlilik göstermemesidir. Kullanılan motifler her üründe tekrarlanmamış, yapılan çanak, kase, tabak, ve kaplarda forma göre dekorlarda değişiklikler yapılmıştır. Ayşe Çaylak Türker'in "Bizans Dönemi Günlük Kullanım Kaplarına Ait Yayınlar ve Değerlendirme Yöntemleri" makalesinde belirttiği üzere; Bizans seramiklerinde görülen gündelik kullanım eşyası yanında özellikle yağ kandilleri, küçük testiler ve amphoralar kendi üsluplarına göre üretilmişlerdir. Çizgisel dekor yapılırken fırça ile boyama dışında dönemler içerisinde sigrafitto, kazıma ve geniş oyma teknikleri görülmektedir. Çizgiler eğri, yatay ve dikey olarak uygulanmakta, bu şekillerin birleşmesi ile dekoratif çizimler dışında yorumlanmış hayvan, bitki ya da insan tasvirleri görülmektedir.

Görsel 2.27.: M.S. 17- 18. yy. seramik sürahi, Bizans İmparatorluğu
Kaynak: <http://www.byzantinemuseum.gr/en/collections/ceramics/>
(Erişim tarihi: 11.09.2015)

Görsel 2.28.: Seramik kase iç detayı Bizans İmparatorluğu
(Erişim tarihi: 11.09.2015)

Türklerin Anadolu'ya gelişiyle hem sanatsal hem de estetik olarak eserlerde farklılıkların görüldüğü bilinmektedir. Şerife Özüdoğru'nun "Seramik Sanatı Tarihi Notlarında" belirtildiği üzere; M.S. 745 yılına kadar hâkimiyetlerini sürdürmüş olan Göktürk'ler yerleşik düzene geçen ilk Türk topluluğudur. Yaptıkları sanatsal seramik eserlerde çizgisel etkilerin yer aldığı hayvan, bitki ve geometrik motifler vardır, bu tür yapılarda en sık rastlanılan tarz balık sırtı çizgilerden oluşmaktadır.

M.S. 750 – 850 yılları arasında Karluklar İslam etkisini geç kabul eden topluluklardan biridir. Seramik sanatıyla uğraşan atölyeler ürettikleri formların yüzeylerinde insan ve hayvan motiflerini sıkça kullanmışlardır. Bitki ve geometrik desenlerin kullanıldığı formların yüzeylerindeki diğer özellik ise, tek renkli oluşu ve uygulanan çizgisel dekorların genellikle soyutlanmış geyik ile kuş figürü şeklinde oluşmasıdır.

M.S. 9. ve 13. yüzyıllar arasında sanatını kademeli olarak en üst seviyeye çıkartan Uygurlar ürettikleri eserlerle öne çıkmaktadır. Budist dinini yaşayan topluluk seramik, çinicilik, dokuma, resim ve duvar resminde ilerlemiştir. Eserlerde bitki motifleri ağırlıklı olarak görülmekte bunun yanı sıra çizgisel uygulamalarla yapılan bitki rozetleri ve dallar soyut bir ifade ile vurgulanmıştır.

M.S. 840 – 1212 yılları arasında Orta Asya'da ortaya çıkan Karahanlı seramiklerinde renk çeşitliliği ile karşılaşmakta, formlar ise geniş, dar karınlı vazolar ve tabaklardan oluşmaktadır. Seramik yüzeylerde dekor olarak çizgisel geometrik motifler ile Çin'in etkisinde kalınarak yapılan stilize edilmiş çiçekler uygulanmıştır.

M.S. 750 – 1250 yıllarında Abbasi hanedanlığında İslam dininin de etkisiyle farklılıklar ortaya çıkmıştır. Dini motifler İslam seramik sanatının gelişmesinde dekorun ana unsuru olarak ele alınmıştır. Dini yazıların çizgisel bir dekor olarak kullanımı dışında hayvan, insan, kuş figürleri ve çiçek motifleri açık sarı, yeşil ile mor renklere hakim dekorlar görünmektedir. Sistemik olarak yerleştirilen dekorlar ortada bir süvari, insan tasviri ya da hayvan, bunun çevresinde küçük ve sistemli şekilde yerleştirilmiş hayvan ile çiçek motiflerinden oluşmaktadır. Çizgisel dekorları oluşturmak için sgraffito, rölyef, astar, amol (basit sgraffito tekniği), akhant ve çeşitli kazıma dekor teknikleri kullanmışlardır.

M.S. 12. – 13. yüzyılları arasında Minai denen bir dekor tarzı İran’ da ortaya çıkmıştır. Dekor olarak kullanılan çizgiler minyatür niteliğinde, genellikle figürlü ve bir konunun anlatımı şeklinde yapılırken, kullanılan bir diğer dekor türü ise geometrik ya da hareketli şekillerin yapıldığı rölyeflerden oluşmaktadır.

M.S. 10. yüzyıldan itibaren ortaya koydukları farklı sanat anlayışları ile seramik yüzeylerde uyguladıkları çizgisel dekorlarla Selçuklular seramiklerini üretmişlerdir. Formlar İslam sanatının etkilerinde yapılmış kırmızı topraktan, sırsız, vazo, tabak, kase ve büyük küplerden oluşmaktadır. Yapılan eserlerde örneğin derin olmayan kapların ortalarında madalyon şeklinde oturtulmuş ve içlerine balık pulu, yıldız, daireler, haç gibi motifler ile insan, kuş ve balık figürlerinden desenler uygulanmıştır. Lale ve Mezahir Avşar’ın “Seramik Sanatı Eğitiminde Selçuklu Seramiğinin Yeri” makalesinde belirttiği üzere klasik seramik formlarda olduğu gibi duvar karolarında da genellikle geometrik ve bitkisel motifler ile birlikte işlenen figüratif kompozisyonlar uygulanmıştır. Dekorlarda astar tekniği, sgraffito ve sır altı tekniği kullanmışlardır.

Görsel 2.29. 12.- 13. y y. Selçuklu seramik kase örneği **Görsel 2.30.** Kubadabad Sarayı çini detayı, Konya

Kaynak: <https://www.pinterest.com/pin> (Erişim tarihi: 22.10.2015)

14. ve 15. yüzyıllarda Beylikler döneminde Anadolu’da, Şerife Özüdoğru’nun Seramik Sanatı Tarihi notlarında belirttiği üzere; İznik seramiğinin merkezi olmuştur. Motifler fırça darbeleri ve konturlarla çizilerek ya da sgraffito tekniği ile yapılmıştır. Eserler sürekli olarak değişim göstermiş ve tasarımlar farklı bir şekle sahip olmuştur. Genellikle motiflerde bitkisel, merkezden başlayan dairesel hatlı ve geometrik desenler görülmektedir. Bitkisel dekorlar merkezden yayılır. Stilize edilmiş yaprakların çevreleri

helezonlarla doldurulmuş ve fırça tekniği kullanılmıştır. Sık görülen dairesel hatlı dekorlar fırça darbeleri ile, çizgiler merkezden dışarı doğru gelecek şekilde yapılmıştır. Bunun dışında kalın hatlı geometrik çizgiler tabakların yüzeylerini kaplamış, oluşan şekil ağa benzerken boşluklara yıldızlar, helezonlar ya da stilize edilmiş yapraklar yerleştirilmiştir.

Osmanlı devri seramikleri, mavi beyaz seramikler, Şam tipi seramikler, 16. – 17. yy. İznik ile Kütahya seramikleri, 18. – 19. yy. sonu Kütahya ve Çanakkale seramikleri olmak üzere 6 dönemde incelenmektedir.

Mavi beyaz seramikler 15. ve 16. yüzyıllar arasında pürüzsüz yüzeylerde uygulanan şeffaf sır altında mavi tonlarla işlenen desenler hayvan ve bitki motifleri ile Çin etkisinde yapılmış olan bulut, ejderha ve çeşitli bitkilerden oluşan dekorlar kullanılmıştır. Ayrıca kufi yazı türüyle yazılmış çizgisel dekorlarla zengin bir üslup tarzı ortaya konmuştur. Bunlar dışında helezonlu motifler, ince yapraklar ve çiçeklerle birlikte uygulanmıştır, diğer adı “Haliç İşi” olan dekor tekniği olarak bilinmektedir. Yapım yeri İznik’tir.

Görsel 2.31. Mavi- beyaz tarzı rumi tabak, 1480, Fatih Sultan Mehmet dönemi

Görsel 2.32. Mavi- beyaz Çiçek dekorlu tabak, 1480-1512, II. Beyazıt dönemi

Kaynak: <http://iznikea.com/osmanli-imparatorlugu-ve-iznik-cinisi> (Erişim tarihi: 22.10.2015)

16. yüzyılın ikinci yarısından itibaren İznik’te üretilen Şam tipi seramikler beyaz kilden yapılmış ve gerçekçi çiçek tasvirleri, ibrik, vazo, tabak ve sürahilerde uygulanmıştır.

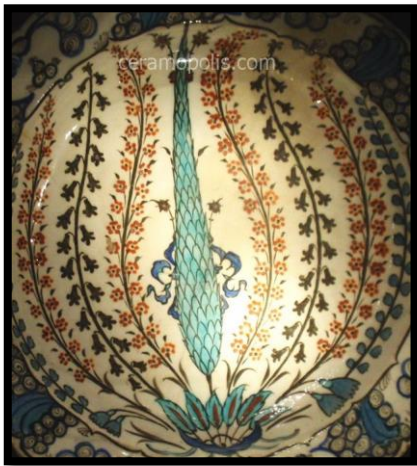

Görsel 2.33. Şam işi Tavus kuşu desenli çini tabak,
16. 17. Yy., İstanbul Arkeoloji Müzesi
Kaynak: <http://commons.wikimedia.org/>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

Görsel 2.34. Şam işi sürahi, İznik,
16. 17. Yy., İstanbul Arkeoloji Müzesi
Kaynak: <http://www.antikalar.com/muzayedeler/>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

16. yüzyılın ilk çeyreği ile 17. yüzyılın sonlarına kadarki olan süreçte İznik'te yapılan seramiklerde beyaz kil ve sıraltı dekor boya renkleri kullanılmıştır. Dekorlarda kullanılan renkler genellikle kobalt mavi, yeşil ve turkuaz renkleri ile kırmızıdır. Yapılan dekorlarda siyah kontur kullanılmıştır. Konturla yapılan şekillerin içi canlı tonlarla doldurulmuştur. Dekorlarda çizgisel hareketler ve çiçek desenleri öne çıkmaktadır. Çinilerin yüzeylerinde kalyon, bitki ve hayvan desenleri uygulanmıştır. Hayvanlı desenlerin etrafı çiçeklerle dekorlanmıştır.

Görsel 2.35. 16.yy. İznik çini tabak detayı,
Danimarka David Müzesi
Kaynak: <http://iznikea.com/osmanli-imparatorlugu-ve-iznik-cinisi>
(Erişim tarihi: 30.10.2015)

Görsel 2.36. İznik çini duvar karo detayı
Kaynak: <http://www.iznik.com/iznik-cinilerinin-tarihi>
(Erişim tarihi: 30.10.2015)

18. yüzyılda İznik'te çini üretiminin durmasıyla birlikte Kütahya seramikleri üretimi artmış ve üretilen eserlerde farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır. Özellikle içi dekorlu kaplar, kaseler, zarif fincanlar, ibrik, matara, sürahi, kadeh, buhurdanlık, süs yumurtaları, kandil ve tabaklar yapılmıştır. Dekorlar sır altı tekniği ile uygulanmıştır. Fırça ile yapılan dekorlar mavi, kırmızı, sarı, yeşil, eflatun ve sarı renklerde gerçekçi çiçekler, soyutlanmış yapraklar, kuşlar, balıklar ve dönem kıyafetleriyle birlikte insan tasvirleri uygulanmıştır. Çiçekler ve motifler kalıplaşmış kompozisyonların dışında serbest şekilde uygulanmıştır. Çin etkili dekorlarda baklava dilimli kabartmalar görülmektedir. 18. yüzyılın sonlarına doğru renklerde değişimler başlar, eserler üzerine yapılan dekorlar fırça ile boyanmış stilize yapraklar, çizgiler ve zigzaglardan oluşmaktadır.

Görsel 2.37. Kütahya Çini sürahi örneği

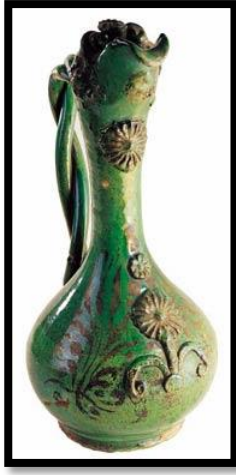
Görsel 2.38. Kütahya Çini örneği, Yumurta

Kaynak: <http://www.peramuzesi.org.tr/Sergi/Kutahya-Cini-ve-Seramikleri/79>

(Erişim tarihi: 24.10.2015)

18. ve 20 yüzyıllar arasında Çanakkale Türk seramiğinin en önemli merkezi olmuştur. Çanakkale seramikleri desenleri ile öne çıkmaktadır. Şerife Özüdoğru'nun Seramik Sanatı Tarihi notlarında belirttiği üzere; kase, tabak, küp, sürahi ve vazolardan oluşan koleksiyon çeşitli desenlerle süslenmiştir. Özellikle tabaklarında görülen dekorlarla birlikte kullanılan bej, sarı, kahverengi, mor, yeşil ve sır üstü beyaz, mavi, kırmızı gibi renkler dekorlarda kullanılmıştır. Dekorlar da çiçekler, çiçek demetleri, meyveler, benekler, yelkenli motifleri, camiler, köşk tasvirleri, hayvan figürleri görülmektedir. Fırça darbeleri ile yapılan bu dekorlar yaratıcı fikirlerin ortaya konduğunun göstergesidir. Yapılan dekorlar iki ya da üç çizginin çerçevesiyle belirginleşir. Tabakların kenarlarına kafes dekorları uygulanmıştır. Bazı formlarda ise serbest fırça figürleri ile yaprak dizileri, zincirler veya damla desenleri uygulanmıştır.

Yelkenli motiflerinin de uygulandığı tabaklarda formun yuvarlaklığına uygun şekilde yapılan yelkenlerle, teknenin altında stilize edilmiş çizgilerin uygulanması ile tasarım tamamlanmıştır. Gemi dışında en çok işlenen cami ve köşk tasvirleri fırça darbeleri ile desteklenmiş çiçek, yol ve selviler ile uygulanmıştır. Tabaklarda kullanılan motifler ve stilize dekorlar, çukur kaseler, kulplu ve kulpsuz küplerde de görülmektedir. 20. yüzyıl başlarında kabartmalı dekor örneklerine rastlanılmaktadır. Sepet örgüsü tarzı dekorlar ile kabartmalı çiçekli seramikler üretilmiştir.

Görsel 2.39. Kabartma ve fırça tekniği uygulanmış Yeşil sırlı seramik testi örneği, Çanakkale
Kaynak: <http://www.egitimkutuphanesi.com//arkeoloji-topragin-teri-canakkale-seramikleri>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

Görsel 2.40. Hayvan desenli tabak 18- 20. yy.

Kaynak.: <http://www.canakkaleili.com/istanbul-muzesindeki-canakkale-seramikleri.html>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

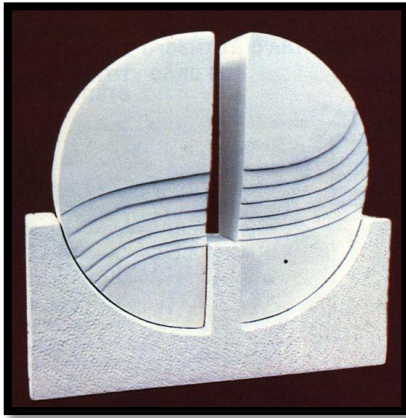
Çağdaş dönem içerisinde seramik sanatçıları klasik üretimin dışına çıkarak farklı teknikleri bir arada kullanmak suretiyle yeni estetik değerlere sahip eserler üretmektedirler. Üretilen eserler yaşadıkları çevre koşulları, kültürel geçmişleri ve günümüz etkileri ile birlikte ortaya çıkmaktadır. Çizgi geçmiş uygarlıklarda olduğu gibi günümüz seramik sanatında da kullanılmaktadır. Çizginin sadece yüzeyde dekor olarak uygulanmasının yanı sıra eserlerin formunda da çizgisel hareketler görmek mümkündür. Farklı yorumlarıyla ve yarattığı üslupla Picasso'nun seramikleri sanatsal açıdan öncelikle değerlendirilen eserlerdendir. Eserlerinde kullandığı kendine özgü enerjik, kübist çizgileriyle ve buna bağlı olarak oluşturduğu sembolleri görmek mümkündür. Oluşturduğu sembollerde ve karakteristik çizgilerde mitolojik konulardan etkilendiği görülmektedir.

Özellikle Avrupa’da seramiğin sanat kabul edilmesi yavaş yavaş yaygınlaşmıştır ve sanat seramikleri üretilmeye başlamıştır. Türkiye’de de seramiğin sanatsal gelişimi Füreya Koral’la birlikte başlamaktadır. Özellikle doğu batı sanatını sentezleyerek çizgilerin hakim olduğu çinileri ortaya çıkarmıştır

Görsel 2.41. Duvar panosu, Füreya Koral, 1968, İstanbul
Kaynak: <https://www.pinterest.com/pin>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

Çizgileri aktif olarak hem heykellerinde hem de seramik eserlerinde formun kendisinde hacimsel olarak kullanan bir diğer sanatçı da Hamiye Çolakoğlu’ydu. Özellikle eserlerinde zıtlıkları vurgulayışı ile öne çıkmaktadır.

Görsel 2.42. Hamiye Çolakoğlu, 1984

Görsel 2.43. Hamiye Çolakoğlu, duvar panosu

Kaynak: <https://www.pinterest.com/pin>
(Erişim tarihi: 22.11.2015)

Çizgiyi eserlerinde en çok kullananların başında Attila Galatalı gelmekteydi. Sanatçının eserlerinde yeryüzünün kıvrımlarından çok etkilenerek yarattığı çizgisel etkiler öne çıkan unsurlardandır. Kullandığı çizgisel etkilerle yüzey, kütle, mekan ve çevre şeklinde anıtsal bir yapı olarak algılanmaktadır.

Görsel 2.44. Attila Galatalı, Duvar panosu detay, 1986
Kaynak: <http://ozguven.info/enistem-attila-galatali/>
(Erişim tarihi: 22.11.2015)

Görsel 2.45. Attila Galatalı, pano detay, 1992
Kaynak: <https://www.pinterest.com>
(Erişim tarihi: 22.11.2015)

Yurt dışındaki sanatçı örnekleriyle çizginin dönemimizdeki etkisine farklı açılardan bakmak olasıdır. Sanatçı David Macdonald çizgiyi formun içerisinde kabartma tekniği ile kullanarak etkisini doğa ile bütünleştirmiştir. Porselene çizginin verdiği hareket olanağı ile ortaya koyduğu estetik olguyla Amerikalı sanatçı Jennifer McCurdy çizgiyi formuyla birleştiren sanatçılardan biridir. Diğer bir Amerikalı sanatçı Clyde Brut çizgiyi hem sade ve durağan hem de hareketli bir şekilde tasarımlarına hayat veren sanatçılardan biriydi. Çizgi denince yarattığı formlarla hayat bulan estetiği en yumuşak haliyle yansıtan Marc Leuthold' dir. Yarattığı eserlerde sabrı, zarafeti, çizginin yayılan enerjisini her detayı ile yaşatmaktadır.

Görsel 2.46. David Macdonald Seramiği, kavanoz
Kaynak: <http://davidmacdonaldpottery.com/>
(Erişim tarihi:22.10.2015)

Görsel 2.47. Marc Leuthold, beyaztekerlek, 2000
Kaynak: <http://www.artslant.com/global/Artist/marc-leuthold>
(Erişim tarihi:22.10.2015)

Ayrıca günümüzde çizgiyi kullanan seramik sanatçılardan yurtiçi ve yurtdışındaki örnekleri geniş bir şekilde ele alınmış ve ileriki bölümlerde yer verilmiştir.

2.2. Seramik Sanatında Çizgisel Dekor Teknikleri

Seramik dekor uygulamalarında kullanılan çizgi ve çizgiyle oluşturulan motifler çeşitli tekniklerle formların yüzeylerine aktarılmaktadır. Prof. Sıdıka Sibel Sevim, (2007, s.11) “Seramik Dekor ve Uygulama Teknikleri” adlı kitabında seramik dekorları; “Şekillendirme işlemi tamamlanmış seramik ürünlerin estetik değerini arttırmak ve farklı anlatımlar kazandırmak amacıyla sıraltı, sırüstü, siriçi ve yaş çamurlar üzerine çeşitli yöntemler kullanılarak yapılan uygulamalardır.” şeklinde tanımlamaktadır.

Dekorları teknik olarak ele almadan önce kısaca eserlerde uygulanan motiflerin amacına da bakılmalıdır. Bilindiği ve görüldüğü üzere tarih boyunca yapılan eserlerde olduğu gibi günümüzdeki eserlerde de dekor tamamlayıcı bir öge olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihi olayların, dönemlerin, stillerin, dinsel inanışların, toplumların yaşam tarzlarının öğrenildiği en önemli kaynak dekorlardır. Eserle bütünleşen bu dekorlar estetik bir değer kazandırmasının yanı sıra dekor yapılan biçimle ilişkili bir şekilde uygulanmakta ve formun görsel özelliklerini güçlendirmektedir.

Zaman içerisinde önemliliği artan dekor tasarımının öncelikle çok net bir şekilde tasarlanması ve hangi tekniklerle uygulanması gerektiği planlanmalıdır. Her tasarım

gibi öncelikle kağıt üzerinde tasarlanan dekorlar çeşitli metotlarla seramik yüzeylere yaş, bisküvi ya da sırlı hallerindeyken uygulanır.

Dekorların uygulanma sıralamasına bakacak olursak, seramik yapımındaki sıralamaya göre yaş çamur üzerine, sıraltı, sıriçi ve sırüstü dekor teknikleri uygulanmaktadır.

2.2.1 Yaş çamur üzerine yapılan dekor teknikleri

Yaş çamur üzerine yapılan dekorda öncelikle formun deri sertliğine gelmesi uygulama açısından önemlidir, motifler ve dekorlar yapılırken deformasyonlarla karşılaşmamak için bu detaya dikkat edilmelidir. Özellikle çizgisel motiflerin oluşması için yapılan dekorlar oyma, ajur, mishima, macho (selvi), parça ekleme ve renklendirilmiş çamurlu dekorlar şeklindedir.

2.2.1.1. Oyma dekorları

Oyma dekor tekniği, çizgisel motiflerin ortaya çıkmasında en çok kullanılan dekor tekniğidir. Oyma dekorları kilden yapılan formun deri sertliğinde, tasarlanan desene uygun olarak oyulması ile oluşur. M.Ö. 4500- 5000 yılları arasında Mezopotamya bölgesinde günümüze kadar birçok bölgede rastlanılan bir dekor tekniğidir. Oyma dekor tekniğine en iyi örnekler Çin'de rastlanmıştır. Bu bölgede yapılan seladon sırlı formlara oyma tekniği ile estetik bir değer katılmış ve yapılan çizgisel motiflerle ortaya çıkan karmaşık bitki desenleri, çeşitli hayvan tasvirlerinin daha etkileyici şekilde görülmesi sağlanmıştır. Yapılacak olan dekorlar ve çizgisel motifler dar ya da ince olacak şekilde kalınlıklarına göre çeşitli seramik oyma aletleriyle şekillendirilir. Bisküvi pişiriminden sonra gene sıraltı boya ile desteklenerek ya da sır kullanılarak eserdeki derinliklerin daha net şekilde vurgulanması sağlanır.

Görsel 2.48. Seladon sırlı oyma dekorlu çin vazo **Görsel 2.49.** Seladon tabak, Yuan hanedanlığı, 14. yy.

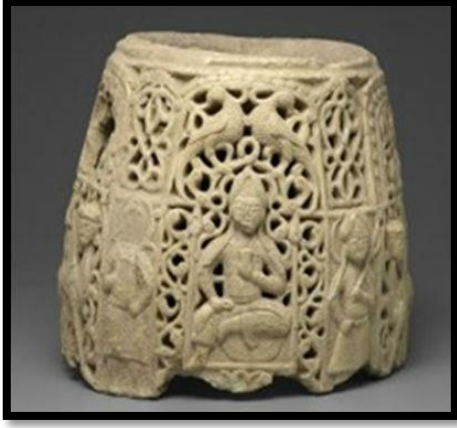
Topkapı Sarayı

Kaynak: <http://www.ceramicsj.com/>
(Erişim tarihi: 25.11.2015)

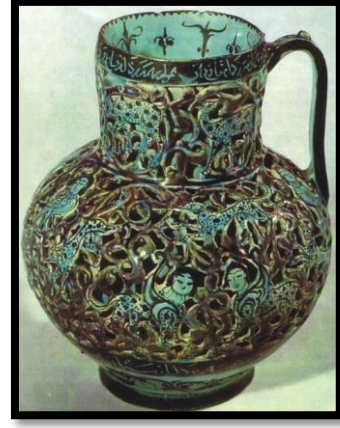
Kaynak: <http://www.antikalar.com/cin-seladonlari/>
(Erişim tarihi: 25.11.2015)

2.2.1.2 Ajur dekorları

Ajur tekniği kil yaşken yüzeyin çeşitli bıçaklarla, kesme ve delik açma aletleriyle belli bir desen dahilinde oyulması ve yüzeyde boşluklar oluşturulması ile yapılmaktadır. Ajur yöntemiyle yapılan dekorlar ilk olarak M.Ö. 9. yy.'dan itibaren Kore'de başlayan 1-2. yy. arasında Japonya' da ve 12- 13 yy.'ları arasında Çin'de sıklıkla görülen bir dekor tekniğidir. Anadolu seramiklerinde ise ajur tekniği öncelikle Selçuklu döneminde daha sonrasında ise 18. yy. Kütahya ve 19. yy. Çanakkale seramiklerinde görülmektedir. Ajur tekniğinde torna, elle şekillendirme ya da döküm çamuru ile şekillendirilen eserlerin deri sertliğine gelmesiyle birlikte kesme işlemi gerçekleştirilir. Ajur dekorunda yapılan işlem süresince titiz çalışıldığı, bununla birlikte ortaya çıkan eserlerin estetik görüntüsünden anlaşılmaktadır. Bu dekorun yapıldığı kil ince öğütülmüştür, buda uygulama sonrasındaki kuruma ve pişme süreçlerinde dayanıklılığını sürdürmesini sağlar. Ajur dekorları elde kesim yapılarak uygulanmasının dışında, kalıp içine kazıma yöntemiyle yapılan şekillerin üzerinde döküm yapılması ile de uygulanmaktadır. Dekor uygulanırken yapılan şekiller bıraktıkları boşluklarla çizgileri oluştururken genel olarak bakıldığında uygulama sonucunda oluşan kompozisyon eserlere estetik bir görüntü kazandırmaktadır.

Görsel 2.50. Ajur Tekniği, Selçuklu dönemi Örneği

Görsel 2.51. Ajur tekniği İran Selçuklu, 12.yy
Metropolitan Müzesi, New York

Kaynak: <http://www.reitix.com/Makaleler/Seramik-Dekor-Yontemi-Ajur/ID=225> (Erişim tarihi: 08.04.2015)

2.2.1.3 Mishima (Dolgu Bezek)

Mishima; yaş çamurun üzerine çizilen farklı motiflerin oyma dekor tekniği ile çeşitli keskin aletlerle uygulanması akabinde oluşan çukurlara farklı renklerde astarların doldurulmasıyla yapılır. Mishima tekniği titizlikle yürütülen bir seri işlemlerden oluşmaktadır. Uygulama yöntemi deri sertliğine gelmiş ürünün üzerine önceden tasarlanmış desen hafifçe çizilerek aktarımı yapılır. Sonraki aşamada ise keskin ve sivri uçlu aletler yardımıyla çizilen desen uygun şekilde kazınır, desende oluşan çukurlar koyu olarak hazırlanan astarlarla doldurulur. Bir süre kurumaması beklendikten sonra çukurların çevresinde fazlalıklar sistire ile temizlenir. İlk pişirim yapıldıktan sonra arzu edilirse sırlama işlemi de yapılır. İlk olarak Kore’ de uygulanan bu dekor tekniği Japonya’daki sanatçılar tarafından da kullanılmaya başlamıştır. Prof. Sibel Sevim bu etkileşimin nasıl olduğunu ve mishimanın nerden geldiğini şu şekilde anlatmaktadır.

"Japonlar daha sonra Kore'den ithal ettiği zarif dekorlu bu seramiklere mishima adını vermişlerdir. Bunun nedeni astar kakma yöntemi ile yapılan zarif desenlerin eski bir geleneğe göre, Mishima kasabesinde bulunan Almanakların kaligrafik karakterlerine benzemesidir. Her ne kadar bu dekorlara bu nedenden dolayı mishima deniyorsa da Kore ve Japonya arasında seyahat eden gemilerin seyahat esnasında mola verdikleri mishima adındaki küçük bir adadan da isminin kaynaklandığı söylenmektedir (Sevim, 2007,s. 76)".

Görsel 2.52. *Mishima tekniği, vazo, Tomoko-san*

Kaynak: <http://swanceramics.com/2009/10/18/>
(Erişim tarihi:22.12.2014)

Görsel 2.53. *Mishima tekniği, vazo, Japonya seramik Merkezi*

Kaynak: <http://swanceramics.com/tomoko-san-exposition/> (Erişim tarihi:22.12.2014)

2.2.1.4. Macho dekorları

Form henüz yaşken üzerine uygulanan özel bir astarla yapılan dekor tekniğidir. Bu tekniğin özelliği yapılan dekorlarda kullanılan Macho çayı adındaki oksitli dekor boyasıdır. Bira, tütün suyu, terebentin ya da şarap ile hazırlanan çayın içine istenen oksit eklenerek renklendirilir. Yapılan form deri sertliğine geldiğinde önce astarla kaplanır daha sonrasında da krom, kobalt ya da demir oksitle hazırlanan ve reaktif özelliği bulunan tütün çayı, bira, sirke ya da gaz yağı ile birlikte karıştırılarak yüzeye fırça ile boya damlatılır. Dik yüzeylerde ağaç dokusu ya da yaprak dokusu gibi çizgilerin akmasıyla rastlantısal dekorlar oluşurken, yatay yüzeylerde uygulandığında merkezden çevreye doğru damar damar ve eşit şekilde yayılan dekorlar görülmektedir.

Görsel 2.54. *Macho tekniğinin dikey uygulama örneği*

Kaynak: <http://teknikdekordersi.blogspot.com.tr/2013/04/29> (Erişim tarihi: 23.12.2014)

Görsel 2.55. *Macho tekniğinin yatay yüzeyde uygulama örneği*

2.2.1.5. Parça ekleme dekor tekniği

Formun tamamlanmasından sonra, deri sertliğine gelen yüzey üzerine plakalar halinde, çeşitli formların yapıştırılarak eklenmesi ile elde edilen dekor tekniğidir. Yapılan dekorun forma uyumu önemlidir. Bununla birlikte başlı başlına yapılan dekorların formun yüzeyine eklenmesiyle birlikte hem anlatımsal hem de estetik değer olarak esere katkı sağlamaktadır. Geçmişte olduğu kadar günümüzde de sıklıkla kullanılan bir dekor tekniğidir. Çizgisel etkileri üç boyutlu olarak vermek için hazırlanan sucuk şeklinde ince şeritler belirli bir noktadan başlayıp yerleştirilerek uygulanır. Bunun dışında kalıp içindeki dekora basılarak ortaya çıkan kabartma formun yüzeyine aplike edilir. Plakalar eklenerek, kalıba basılarak ya da oyma tekniği gibi bir çok yöntemle kullanılarak yapılan dekorlar tasarıma hareket kazandırır.

Görsel 2.56. Nancy Monsebroten, Parça ekleme teknikli vazo detayı, Porselen
Kaynak: <http://www.homeworkshop.com/>
(Erişim tarihi: 10.01.2015)

Görsel 2.57. Fenella Elms, Parça ekleme teknikli pano örneği, porselen
Kaynak: <http://www.fenellaelms.com/>
(Erişim tarihi: 10. 01. 2015)

2.2.1.6. Renklendirilmiş çamur dekorları

Çizgisel, organik ya da geometrik şekillerin, etkileyici şekilde gözüktüğu dekorlardır. Bu dekor yönteminin özelliği dekorlar şekillenirken aynı zamanda formunda yapılmış olmasıdır. Yapım aşaması sırasında öncelikle çamurlar çeşitli boyalar ve oksitlerle renklendirilir. Renklendirilen kil çeşitli geometrik şekiller haline getirilerek üç boyutlu form şekillendirme teknikleriyle ya da kalıp içine şekiller yerleştirilerek uygulama yapılır. Bu dekor teknik ve yöntemi aynı olan ama isimleri ülkelere göre değişiklik gösteren bir tasarımdır. Örneğin; Japonya'daki adıyla bilinen "neriage" dekor tekniği gene aynı ülkede "nerikomi" ya da "zougan" olarak bilinmektedir, bunun yanı sıra İngiltere'de "agateware", İtalya'da ise "millefori" olarak

bilinmektedir. Bu dekor tekniğinde iki farklı renkte oluşturulmuş kil kat kat konularak karıştırılır daha sonrasında kil yoğrulur ve torna yöntemiyle şekillendirilerek ya da kalıba basma gibi çeşitli tekniklerle oluşturulur. Akabinde oyma aletleriyle şekil verilerek desenler ortaya çıkar. Farklı renkli killer kullanılarak ortaya çıkan bir diğer dekor tasarımı ise dalgalı bir görüntü yaratan “mermer” tekniğidir. Killer dışında astar kullanılarak yapılan bir diğer teknik ise ebru desenli dekorlardır. Burada ise yardımcı malzeme olması açısından puar ile renkli astarlar kademeli olarak uygulanır, bu işlemden sonra istenirse sivri uçlu dekor malzemeleriyle ebru deseni gibi şekiller ortaya çıkartılır.

Görsel 2.58. Thomas Hoadley, “neriage” dekoru,, Çamur torna şekillendirme, Seramik kase,
Kaynak: <http://ceramicartsdaily.org/pottery-making-Techniques> (Erişim tarihi: 22.01.2015)

Görsel 2.59. Peter Lane, “nerikomi” dekoru kalıp ve elle şekillendirme, Seramik kase
Kaynak: <http://www.manises.com/> (Erişim tarihi: 22.01.2015)

Görsel 2.60. Seramik çaydanlık, “Agateware” tekniği Kalıp yöntemi şekillendirme
Kaynak: <http://ceramicartsdaily.org/ceramic-supplies-making-> (Erişim tarihi: 22.02.2015)

Görsel 2.61. Seramik tabak, “mermer” tekniği
Kaynak: <http://ceramicartsdaily.org/pottery-techniques> (Erişim tarihi: 22.02.2015)

2.2.2 Sıraltı ve sıriçi dekor teknikleri

2.2.2.1 Sıraltı dekorlar

Sıraltı dekorlarının yapımı bisküvi ya da yaş çamur üzerine sıraltı boyaları, oksitlerin ve astarların kullanılmasıyla olmaktadır. Öncelikle desen çizimi ile başlayan dekorlama işlemi ya elle çizilerek ya da çini üretiminde uygulanan desen aktarım yöntemi ile yapılır. Desenin aktarımı için ince parşömen kağıdına çizilen desen iğne yardımıyla desenin üzerinden sık sık delinir. Daha sonrasında öğütülmüş toz haldeki kömür, tülbentin içine konup desenin üzerinden geçirilir ve desen seramik yüzeye aktarılır. Daha sonrasında kullanılacak olan boyalar hazırlanır, fırça yardımıyla dekor uygulanır. Fırça ile yapılan dekorun yanı sıra mühür şablon, elek baskı, pistole, sünger, şablon dekorları gibi farklı yöntemlerle de sıraltı dekorları uygulanır. Sıraltı dekor formalara estetik değer katmaktadır. Çizgiler renklerle birlikte uygulanırken resimsel bir etkiyle formun yüzeyine aktarılır. Günümüzde seramik sanayinde özellikle karo üretiminde uygulanan dekor yöntemlerinden biridir.

Görsel 2.62. Carl Schmidt, sıraltı tekniği,
Seramik vazo 1909,
Kaynak: <http://www.antiquesandfineart.com/>
(25.02.2015)

Görsel 2.63.: Çini tabak, sıraltı tekniği,
Kütahya
Kaynak: www.cokbilgi.com
(25.02.2015)

2.2.2.2. Sıriçi dekorları

Sıriçi dekor tekniği bisküvi pişirimi yapılan işin sırlama işlemi bittikten sonra sırlı yüzeye pişme sıcaklığına uygun boyaların uygulanmasına denir. Bu teknikte sırla birlikte uygulanan dekor boyaları uygun sıcaklığa geldiğinde sırlın içine gömülür. Bütün

dekor tekniklerinin kullanıldığı bir yöntemdir. Sırıçi dekorlarda çizgisel etkilerin rahatlıkla uygulanabildiği sırsın ve bünyenin yapısına göre 950⁰C ile 1380⁰C arasında pişirim uygulanmaktadır. Bu dekor yönteminde kullanılan teknikle boyaların sırla birlikte bütünleşmesinden ötürü, özellikle düz yüzeyli seri üretim endüstriyel seramiklerde elek baskı yöntemi kullanılarak uygulanmaktadır. Özellikle boya sıra gömüldüğü için bünyede zararlı madde oluşmaz ve rahatlıkla mutfak eşyalarında kullanılır. Üretim esnasında, pişiriminde ve imalat aşamasında kolaylıklar sağladığı için tercih edilmektedir.

Görsel 2.64. Sır içi uygulama yöntemi

Kaynak: <http://www.cherricopottery.com/> (Erişim tarihi: 26.02.2015)

2.2.2.3. Mayolika tekniği

Mayolika, Rönesans döneminde sıklıkla kullanılan bir dekor tekniğidir. Rönesans döneminde Avrupa’da başlayan bir yöntemdir. Mayolika tekniğinde fırça dekor tekniği kullanılmaktadır, bu eserlerde kullanılan sır fon görevini görmektedir. Bu dekor tekniğinde öncelikle formun yüzeyi sırlanır. Genellikle formda görülmek istenen renklere göre değişiklik gösterir. Düz sırlar dışında artistik sırlarda kullanılır. Sırlama işlemi daldırma ya da pistole ile yapılır, belirli bir süre beklendikten sonra boyalar fırça yardımıyla yüzeye aktarılır ve istenen dekor uygulanır. Buradaki özellik suluboya resim yapılmış gibi boyaların sulandırılarak kullanılabilmesidir. Zarif bir şekilde uygulanan dekor tekniği eserlerde de aynı duyguyu uyandırmaktadır. Geleneksel çizgisel motiflerin uygulanışı dışında çeşitli resimlerin de yapıldığı görülmektedir. Mayolika tekniğinde uygulanacak yüzeye göre boyanın üzerine istenirse kazıma yöntemiyle de çeşitli uygulamalar yapılabilir.

Görsel 2.65. “Mayolika” seramik vazo
Kaynak: <http://www.agatinocaruso.it/>
(Erişim tarihi: 28.02.2015)

Görsel 2.66. “Mayolika” tabak, Rönesans
Kaynak: http://www.metmuseum.org/vaso_palla_ocn.html
(Erişim tarihi: 28.02.2015)

2.2.3 Sırüstü dekorlar

Sır üstü dekor tekniği sırlanmış ve pişirimi yapılmış seramiklere uygulanmaktadır. Düşük dereceli sıcaklıklarda (700 - 890⁰C) pişirim yapılmaktadır. Bir çok renk düşük sıcaklıktan ötürü rahatlıkla uygulanmaktadır. Sır üstü dekor yapılırken fırça, sünger, mühür, pistole, puar gibi el dekor teknikleri ile, elek baskı ve çıkartma gibi dekor yöntemleri de uygulanmaktadır. Çizgisel çeşitliliğin rahatlıkla uygulandığı ve bunun sonucu olarak formlara estetik değer kattığı gözlenmektedir. Günümüzde sıklıkla kullanılan sırüstü dekor tekniği porselen tarzı yemek takımı dekorlarından, duvar karolarına kadar seri imalatla üretilen ürünlerde karşımıza çıkmaktadır. Bu tarz ürünlerde özellikle dijital ve serigrafi baskı yöntemi teknik olarak uygulanmaktadır.

Görsel 2.67. Sır üstü dekorlu tabak
Kuş dekorlu

Kaynak: <http://www.resimhayattir.com/>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

Görsel 2.68. Sır üstü Dekorlu Çaydanlık takımı
Kaynak: <http://turkish.screenprint-mesh.com/>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

2.3 Seramik Yüzeylerde Çizginin Anlatımsal Yöntemleri

Çizginin kullanımıyla birlikte geçmiş dönemlerdeki seramik eserler üzerinde yapılan çeşitli dekoratif özellik ve tekniğe sahip desenler günümüz seramik sanatında da farklı dokunuşlarla birlikte hayat bulmaktadır. Seramik eserlerde çizginin anlatımsal yöntemleri incelendiğinde yapılan dekorların oluşturdukları şekillerin semboller, çeşitli figürler ve tipografik özellikleri içerdiği anlaşılmaktadır. Anlatım değeri olan, etkileşimli çizimler kimi zaman bir mesajı ya da bir hikayeyi anlattığı gibi çizgilerin karigrafi özellikli direk yazımsal anlatımlarla da karşılaşılmaktadır.

2.3.1 Semboller

Çizgilerden oluşan semboller eserlerin yüzeylerinde geçmiş yüzyıllarda sıklıkla görüldüğü gibi günümüz sanatçıları tarafından yapıtlarında çeşitli tekniklerle uygulanmaya devam etmektedir.

Görsel 2.69. Svastika Desenli seramik vazo, Çin
Kaynak: <http://www.hydeparkart.org/>
(Erişim tarihi: 03.03.2015)

Görsel 2.70. Helezon Dekorlu seramik küp, Mısır
Kaynak: <http://www.ufo-contact.com/>
(Erişim tarihi: 04.03.2015)

Semboller çizginin birbiriyle uyumlu ya da dengeli şekilde kullanımıyla birlikte ortaya çıkarlar. Özel, tek ve birçok anlamı içinde bulunduran semboller ilk seramik eserlerde “kare”, “üçgen” ve “daire” gibi geometrik şekillerden oluşmaktadır. Bu üç temel şekil ve çeşitli eklemelerle oluşan diğer geometrik çıkışlı desenler genellikle dinin getirdiği fikir çerçevesinde yapılmış ve karşımıza çıkmıştır. Törenlerde kullanılan seramik kapların yüzeylerinden, ritüellerin uygulandığı tapınaklardaki süslemelere kadar kullanılan dekorların özü üçgen, daire ve kare şekillerine dayanmaktadır.

Görsel 2.71. Seramik sürahi, çizgi motifli M.Ö. 3500

Görsel 2.72. Çizgi dekorlu seramik kaplar
Kaynak: <https://www.pinterest.com> (Erişim tarihi: 12.03.2015)

Bu üç temel şekil başlangıçta seramik yüzeylerde basit bir süsleme ve formu tamamlayıcı bir dekor olarak kullanılmıştır ve semboller anlam bütünlüğü açısından zengin bir yelpazeye sahiptir. Bu zenginlik öncelikle dinsel faktörlerle çeşitlilik gösterse

de ilerleyen zamanlarda kullanılan şekillerin kültürel değişimlerle birlikte daha çok anlama sahip olduğu gözlenmektedir.

Görsel 2.73. Dansçı, sgraffito tekniği, Kıbrıs, 14.yy.

Kaynak: <http://www.nga.gov/>
(Erişim tarihi; 15.03.2015)

Görsel 2.74. : İslam dönemi tabak, M.S. 13. yy.

Kaynak: <http://www.e-tiquities.com/>
(Erişim tarihi: 15.03.2015)

En çok kullanılan basit ama anlamı etkileyici olan kare, hemen hemen birçok formun yüzeyinde dekor olarak ya da çeşitli uyarlamalar sonucu bütün bir seramik eser olarak karşımıza çıkmaktadır. Karenin dünya da bulunan dört ana elementi hava, su, ateş ve toprağı simgelediği düşünülmektedir. Necmettin Ersoy (2007, s.156) semboller kitabında; karenin, “dört tarafı sanki demir bir çerçeve ile sabitleştirilmiş gibi görünüm verdiği için, anti dinamik bir figür olarak, duruculuk, durgunluk, kararlılık, sağlamlık ve güven verici bir algılanmaya neden olduğunu” belirtmektedir. Yunan mitolojisinde bu terimlere uygun bir şekilde tanrıların anası olarak tasvir edilen Rhea'nın karenin tanımlanmasında belirtildiği gibi birçok elementin birleştirici özelliğine sahip olduğu şeklinde anlatılmaktadır. Genel olarak bakıldığında dini sembol olarak karşımıza çıkan kare, Kathryn Wilkinson'ın (2010, s.287) semboller kitabında bir çok kültürün kozmolojisinde dünya ve dört yönü temsil ettiğini, ayrıca İslam düşüncesinde dört etkiye açık insan yüreği yani; ilahi, meleksi, insani ve şeytani olarak ele alındığını belirtmektedir. Kareden çıkışlı şekiller sıklıkla karşılaşılmaktadır, bu şekillerin kimi zaman içi ayetlerle bezenmiş olarak işlenmekte ya da iki karenin konumlanmasıyla yıldız şeklini almaktadır. Karenin şeklinin çeşitli eklemelerle yeni anlamlar kazanması eserlerdeki anlatım güçlülüğünü de arttırmıştır. Hem estetik açıdan hem de teknik açıdan farklı yolların uygulanmasıyla eserlerin anlatımsal değeri artmıştır.

Görsel 2.75. Antik Yunan vazosu,
M.Ö. 740- 730

Görsel 2.76. Antik Yunan vazosu ,
M.Ö. 1200 – 800

Kaynak: <https://www.pinterest.com> (Erişim tarihi: 22.03.2015)

Kareden sonra en çok bilinen sıklıkla kullanılan çizgisel sembol daire ya da çemberdir. Çeşitli eklemelerle değişiklikleri de olsa çember anlam yükünün fazlasıyla yoğun olduğu bir şekildir. Dinlerde klasik çember kaynaklarda tanrının simgesi olarak gösterilmekte, bununla birlikte sonunun ve başlangıcının olmayışından dolayı sonsuzluk ile mükemmelliğin evrensel bir dili olarak kabul edilmektedir. Çember birçok kültürde güneşin simgesi olarak ele alınmıştır. Bununla birlikte özellikle Mısır uygarlığında halka tarzı cisimlerin başlangıç ve bitiş noktalarının olmayışından dolayı sonsuzluğu temsil ettiğine inanılırdı. Yüzüğün evliliklerde kullanılmasının sebebi birlikteliğin sonsuza kadar sürmesinin simgesi olarak görülmesidir. Selçuklu döneminde kullanılan kuyruğunu ısırarak yılan modeli sonsuzluğu simgelemektedir. Sanat eserlerinde daireden çıkışlı şekillerin bir ifade aracı olarak kullanıldığını görebiliriz. Ayın ya da güneşin tasvirinde, insan vücudunun bazı organlarının aktarılmasında bir sembol olarak kullanıldığı gibi gül, lotus ve zambak çiçeğini de tasvir ettiği gözlenmektedir.

Görsel 2.77. Atina seramikleri,
daire desenli örnek

Kaynak: <http://flickrhivemind.net/Tags/kupirijo/Interesting> (Erişim tarihi: 22.03.2015)

Görsel 2.78. Atina seramikleri
daire desenli kase

Geometrik sembollerde üçüncü temel şekil olan üçgen de, kare ve daire gibi birçok seramik obje ile sanat eserinde bir ifade aracı olarak görülmektedir. Üçgen diğer geometrik sembollerde olduğu gibi birçok medeniyette dinsel sembol olarak karşımıza çıkmaktadır. Üçgenin çizgisel gücü geniş bir tabana oturmasıyla başlar ve yükseldikçe daralarak sıfır noktasına ulaşır. Semboller ve yorumları kitabında bu etkenlerin insanlarda sağlamlık, denge ve özellikle yükseliş algısı etkisi yarattığı belirtilmektedir. Mısır uygarlığından başlayarak eski Yunan ve Roma medeniyetlerinde ve dini inanışları incelendiğinde yaşam tarzlarının içindeki yapıtlarda üçgenin uygulanışını bina tasarımlarında ve çeşitli formlarda görmekteyiz. Üçgenin uygulanışındaki ve dekorlarda kullanılma amacı dikkate alındığında örneğin Mısır uygarlığında göğe yükselmenin simgesi olduğu kadar, toplumdaki hiyerarşinin de bir göstergesidir. Pagan dinlerinden yani çok tanrılı dinlerden başlayarak Hristiyanlığın kabulüne kadar olan süreçte üçgen göğü sembolize etmesiyle birlikte gökyüzünde bulunduğu inanılan tanrıların da simgesi olduğu düşünülmektedir. Genel olarak bilinen bir diğer anlamı birçok alanda karşımıza çıkan erkeklik ve dişilik sembolü olarak yorumlanan tepe noktası yukarı ya da aşağı bakan üçgen şeklidir.

“Tepe noktası yukarıda olan üçgenin erkeklik prensibini, aktif karakterleri, ateşi ve İsa'nın Tanrısallık niteliğini; tepe noktası aşağıdaki ters üçgenin ise dişilik prensibinin yanı sıra pasifliği, ana rahmini, suyu, toprağı, mağarayı, insan kalbini ve nihayet gölgeleri suya düşen dağlarda olduğu gibi, bu tanrısallığın suda fiziksel olarak yansımaları olduğu ileri sürülüyor (Ersoy, 2007, s. 181)”.

Görsel 2.79. Frig dönemi testi detayı
Kaynak: <http://www.dreamcatcherimaging.com/>
(Erişim tarihi: 24.03.2015)

Görsel 2.80. Seramik kap, M.Ö. 2000
Kaynak: <https://www.pinterest.com>
(Erişim tarihi: 24.03.2015)

Üç temel geometrik öge dışında pek çok medeniyette asırlar boyunca varlığını gösteren birçok sembolde çizginin anlatımsal gücüne rastlıyoruz. Bu semboller farklı medeniyetlerde sanatçıların üsluplarıyla tekrar tekrar hayat bularak süregelmiştir.

Görsel 2.81. Hz. Süleyman'ın yıldızı seramik uygulaması
Kaynak: <http://www.zazzle.com/> (Erişim tarihi: 24.03.2015)

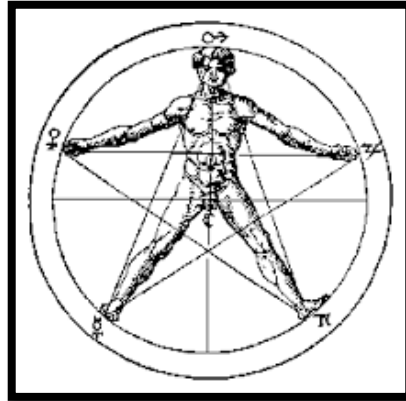
Geometrik sembollerden örneğin üçgenin sanat eserlerinde bir ölçü olarak kullanılmasının dışında anlamsal olarak da bir çok eserdeki varlığı sadece dekoratif olarak değil çeşitli eklemelerle ya da yön değişiklikleriyle farklı anlamlar ortaya çıkmaktadır. Buna örnek olarak Hz. Süleyman'ın mührü olarak bilinen altıgen yıldız verilebilir. Aslında bu basit manada iki üçgenin birbirine ters olarak yerleştirilmesi sonucu oluşmaktadır. Altı köşeli yıldız yani hesagram, Hinduzim'de erkek ve dişinin bir

araya gelişini, simyada ise dört elementin birleşimini temsil etmektedir. Üçgenlerin birleşmesiyle ortaya çıkan yıldız şekli, batılı medeniyetlerde yedi değerli madeni temsil ettiği gibi yedi gezegeni de birlikte sembolize ettiği düşünülmektedir. Tam orta alan Güneş ve altını, üst köşe gümüş ve Ay'ı, alt köşe kurşun ve Satürn'ü, yıldızın sağ köşesi bakır ve Venüs'ü, sağ aşağısı civa ve Merkür ile sol taraftaki köşeler ise Demir- Mars ve Kalay – Jüpiteri temsil ettiği belirtilmektedir (Ersoy, 2007, s.177). Bir diğer taraftan yapıtlarda ve eserlerde sıklıkla karşılaşılan altı köşeli yıldız genel olarak Selçukludan başlayarak çeşitli İslami süslemelerde kullanılmıştır.

Görsel 2.82. Hz. Süleyman'ın Mührü, Çini uygulaması
Kaynak: <http://cinili.com/archive> (Erişim tarihi: 23.04.2015)

Pentagram, yani beş köşeli yıldız evrensel insanın sembolü olarak kabul edilmesiyle birlikte, insanlığın iç dünyasını yansıttığı ve köşeleri ile başı, kolları ve bacakları temsil ettiği belirtilmektedir. İslami geometrik süsleme sanatında yüzeylerde sıklıkla kullanılan çizgisel sembollerdendir.

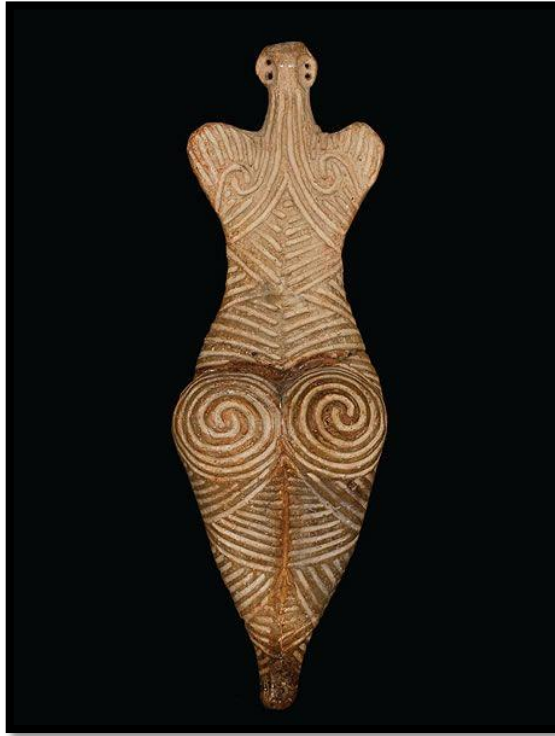
Görsel 2.83. Pentagramın anlamı olan insan bedeni ile birlikte çizimi
Kaynak: <http://www.angelfire.com/> (Erişim tarihi: 25.03.2015)

Sekiz köşeli yıldız kaynaklarda Oktogon ya da Lakşmi yıldızı olarak geçmektedir. Orta Asya'dan başlayarak kullanımı yaygınlaşan bu sembol Selçuklu'da birlik, beraberliğin, dayanışmanın ve ilmin sonsuzluğunu ifade ettiği düşünülmektedir. Ayrıca Hinduzim'de sağlık, bilgi, güç ve refah yönlerinden inanılan tanrıçaların sekiz farklı halini temsil etmektedir.

Görsel 2.84. Selçuklu yıldız Atlı desen, Çini

Kaynak: <http://www.edebiyadvesanatakademisi.com> (Erişim tarihi: 28.04.2015)

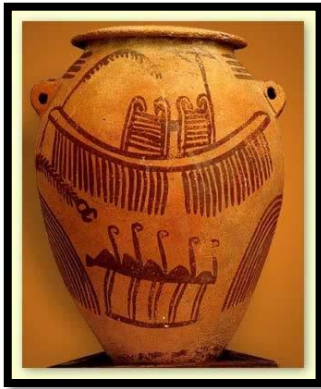
Görsel 2.85. Kibele (spiral desenli) Romanya, M.Ö. 4000

Kaynak: www.pinterest.com (Erişim tarihi: 29.04.2015)

Spiral ve helezonlar da sıklıkla karşılaşılan sembollerin başında gelir; dünyanın kendi etrafında dönüşü, girdapların ya da rüzgarların gücünü yansıttığı gibi çoğu kültürde dişiliğin yani doğurganlığın sembolü olarak işlenmiştir. Çeşitli dönemlerde ortaya çıkan ana tanrıça figürünün yüzeyinde bulunan spiral dekorların bereketi ve doğurganlığı simgelediği anlaşılmaktadır. Birçok medeniyette ölümsüzlüğü temsil ettiği, çift helezon şekline çevrildiğinde ise doğum ve ölüm ile, erkek ve dişilerin yani zıtlıkların birbirine bağlılığını temsil ettiği düşünülmektedir.

2.3.2. Figürler

Asırlardan beri süre gelen, yaşanan günlük uğraşları aktarmak, inanışlarını göstermek ve buldukları toplumun özelliklerini belirtmek için özellikle seramik eserlerde çeşitli figürler kullanılmıştır. Başlangıçta yapılan figürler gerçekleri yansıtmakla birlikte doğadaki yaşamın taklidini içermekteydi. Ancak yapılan her figür ve buna bağlı olarak oluşturulan hikâye içerikli soyut çizimler, insanın kendini ifade etme aracının dışında kutsal olanın da uygulandığı detayları içermektedir. Dönemler ilerledikçe insanoğlunun doğaya hükmetme arzusunun etkisiyle formlardaki dekorlar hayvan, bitki ve insan tasvirlerinden oluşmaktaydı. Bununla birlikte özellikle çok tanrılı dinlerde mitolojik figür tasvirleri sıklıkla kullanılmıştır. Bu da inanışlarına, buldukları toplumun kültürüne bağlı olarak değişiklik göstermiştir. “Bir topluluk için yaşadığı coğrafyanın sunduğu olanaklar (hayvan, bitki örtüsü, toprak, dağ, taş, sular vb.), o coğrafyada yapılan savaşlar, kazanımlar, kaybedilenler, tapınmalar, nesnelere, inançlar, mitler ve geleceğe ilişkin ortak özlem ve tutumlar o toplumun ya da topluluğun kültürünü oluşturan pek çok etmenden bazılarıdır (Alp, 2009, s. 20)”.

Görsel 2.86. Seramik küp, Mısır, M.Ö. 1500
Kaynak: <http://www.touregypt.net/>
(Erişim tarihi: 22.03.2015)

Görsel 2.87. Seramik kase, bronz çağı, M.Ö. 1300
Kaynak: www.pinterest.com
(Erişim tarihi: 24.03.2015)

Kullanılan tasvirler önceleri eserlerde süsleme kaygısıyla yapılmaktaydı. Kutsallık, büyü ve tapınma duyguları içerisinde, korunma ile, güçlü olma duyguları çerçevesinde eserler üretilmekteydi. “Pek çok sanatçı ve sanat tarihçisi süslemenin ilkel inançlardan kaynaklandığına, önceleri bu ilkel dürtü ile “büyü”, ”nazar”, “adak”, ”tapınma” kavramları çerçevesinde geliştiğine dikkat çekerler (Alp, 2009, s. 22)”. Eserler öncelikle klasik kap kaçaklardan oluşuyordu. Ancak zaman ilerledikçe görünen odur ki eserler de farklılık kazanmaya başlamış estetik duygularla birlikte zamanın kazanımlarıyla değişik formlar üretilmiştir. Bu formlar gene doğadan alıntılar içerse de tanrıların heykellerinin de yapıldığını görmekteyiz. Genel olarak heykel ya da klasik seramik formlardan oluşan çizgi ögesi bir şekilde hareket kazanarak eserlerde yer almıştır.

Görsel 2.88. Seramik büst, M.Ö. 7. yy., Babil

Kaynak: <https://www.pinterest.com/> (Erişim tarihi:28.03.2015)

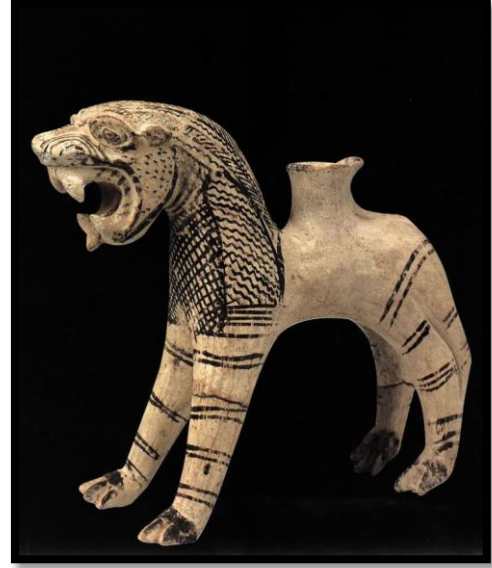
Görsel 2.89. Kibele, Mezopotamya

Eserler çizginin gücünün ve anlam bütünlüğünün hakim olduğu hayvan, bitki, insan tasvirleri, astroloji ve tanrısal figürlerden oluşmaktadır. Bu figürler incelenirken anlamlarının bölgeden bölgeye ve topluluklara göre değişiklik gösterdiği görülmektedir. Örneğin Anadolu topraklarında varlıklarını uzun süre göstermiş Hititler’de kartal gücün ve egemenliğin sembolü olmuştur. Bununla birlikte Anadolu Selçuklularında da kartalla birlikte aslan ve ejder motifleri kudretin, hükümdarlığın ve kuvvetin sembolü olmaya devam etmiştir. O dönemde akrep ve yılan benzeri sürüngenler daha çok yerin altında

yaşadıklarından dini inanışlarla da birleşince kötülüğü simgelerken, günümüzde ise yılan, sağlık sembolü olarak karşımıza çıkmaktadır. Dekorlarda uygulanan hayvanların özellikleri aynı zamanda hükümdarın ya da tasviri yapılan kişinin karakteristik özelliğini de bize göstermektedir. Örneğin, savaş sahnelerinde ya da çeşitli ritüellerin tasvirlerinde resimle birlikte gücü, kuvveti, hızı, yırtıcılığı, uzun yaşama gibi özelliklere sahip hayvanların resimleri işlenir ki genelde bunlar krallara, yüksek mertebedeki şahsiyetlere ve de tanrılara atfedilen semboller olarak karşımıza çıkmaktadır. Koyun, keçi, koç, inek gibi hayvanlar bereketi sembolize ederken, kurt, at, manda, geyik ve boğa gibi hayvanlar göğün yüce varlıkları olarak kabul görmüştür.

Görsel 2.90. Kartal Riton, Hitit, M.Ö. 1945,
Kültepe

Görsel 2.91. Aslan riton, Hitit, M.Ö.1945,
Kültepe

Kaynak: www.pinterest.com (Erişim tarihi: 23.04.2015)

Bitkilerden özellikle meyve veren ağaçlar, başlı başına bir sembol olarak Anadolu'da besin sağladığı, bir şekilde korunma ve geçim kaynağı olduğu için bereketin sembolü olarak kabul edilmiştir. Meyvesiz ağaçlar ise kutsal olarak ele alınmış, koruyucu ruh anlamında çizimlerde kullanılmıştır. Meyvesiz ağaçlara örnek verecek olursak çam ağacının Uygur efsanelerinde tanrıyı simgelediği görülür. Defne ağacı, su perisinin ve barışın simgesi olarak ele alınmıştır. Hurma hayat ağacı, nar, ölümsüzlüğün ya da cennetin, başak ve incir yaprakları bereketin sembolü olarak kabul edilmiştir.

Görsel 2.92. Selçuklu kuş ve ağaç tasviri ,
Kubadabad sarayı

Kaynak: <http://www.habitat.org.tr/>
(Erişim tarihi: 29.04.2015)

Görsel 2.93. Çini ağaç tasvirleri,
Topkapı Sarayı

Kaynak: <http://cw.routledge.com/>
(Erişim tarihi: 14.04.2015)

Mitoslarda hikayelere göre figürler ve nesnelere birlikte kullanılırdı. Örneğin, Anadolu Selçuklularında hayat ağacının dallarında bulunan küçük kuşların ruhları temsil ettiği, bununla birlikte, kullanılan ejder motiflerinin ise ağacı koruyan bekçi görevini sembolize ettiği düşünülmektedir. Necmettin Ersoy'un "Semboller ve Yorumları" kitabında bahsettiği üzere; Altay mitolojisinde gökleri delen çam ağacının tepesinde Tanrı Bay Ülgenin oturduğuna inanılır ve kutsal kabul edilirdi. Mitolojik olarak ejderha yerin ve göğün sembolü olmuştur. Birçok medeniyet ve uygarlıkta sıklıkla kullanılan koruyucu güç olarak tasvir edilen mitolojik bir yaratıktır. Bununla birlikte Zümrüdü Anka kuşu mitolojik bir hayvandır. Hikâyesi, birlik- çokluk anlamı çerçevesinde ele alınmıştır. Ayrıca Kubadabad sarayında bulunan çinilerde insan yüzlü, aslan vücutlu "sfenks" ya da insan yüzlü, kuş vücutlu "siren" adı verilen figürlere rastlanmaktadır. Bu iki tasvirin de koruyucu özelliği olduğuna inanılmıştır.

Görsel 2.94. Sfenks tasvirleri, Kubadabad Sarayı

Kaynak: <http://www.habitat.org.tr/insanyerlesimleri/restorasyon/564-kubadabad-sarayi-cinileri.html>
(Erişim tarihi: 14.04.2015)

Görsel 2.95. Çini Siren tasvirleri, Kubadabad Sarayı

Kaynak: <http://www.habitat.org.tr/insanyerlesimleri/restorasyon/564-kubadabad-sarayi-cinileri.html>
(Erişim tarihi: 12.04.2015)

Astroloji tasvirlerinin tanrılarla ya da gücü simgeleyen diğer hayvanlarla mitolojik hikayelerin içerisinde her şekilde yer aldığı görülmektedir. İnanışlara göre farklılık gösterse de medeniyetler içerisinde astrolojik kavramlar tanrılarla birlikte anılmıştır. Örneğin Sümerlerde gökyüzü tanrısı Anu, Nanna, ay; Utu, güneş tanrısı olarak kabul edilmiştir. Anadolu’da Güneş her dönemde Hitit gibi Selçuklu gibi uygarlıklar tarafından yüce olarak kabul görmüş ve onun için farklı tasvirler yapılmıştır. Güneş kadar bir diğer önemli gök cismi ise aydır. Ayın, suları ve yağmurları yönettiğine, evrensel bir güç olarak doğurganlığı dağıttığına inanılırdı.

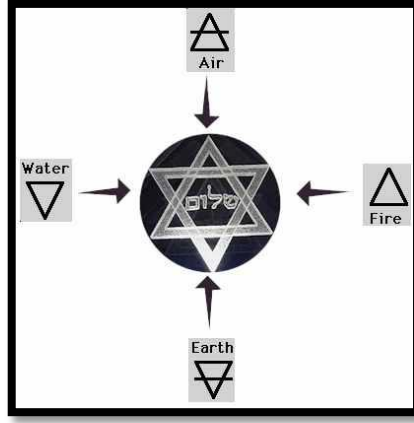

Görsel 2.96. Güneş tanrısı Helius, Atina kırmızı figürlü vazo detayı, M.Ö. 5. Yy.
Kaynak: www.theoi.com.
(Erişim tarihi: 01.04.2015)

Görsel 2.97. Hitit Güneş Tanrıçası
Kaynak: www.turkishculture.org
(Erişim tarihi: 02.04.2015)

Bunlar dışında ateş ve su kutsal olarak kabul edilen temel elemanlardı. “Ateş yiyeceklerin pişirilmesi, ısıtma, ışık verme gibi temel işlevinin gücü ile aynı zamanda ocak ve ev kültürünün gelişmesinde en önemli unsurdur (Alp, 2009, s. 68)”. Bu özelliği ile ateş kutsal kabul edilmiş ve güneşe benzerliği ile de dini sembollerin en önemli unsuru haline gelmiştir. Gücü, kuvveti ve kudreti temsil etmesinin dışında temizlik, arındırıcı ve koruyucu tanrısal bir ruh olduğuna dair inanışların olduğu bilinmektedir. Su ise bütün kültürlerde olduğu gibi Anadolu topraklarında da yaratılışın, yaşamın, temizlik ve arınmanın da sembolüdür.

Görsel 2.98. Dört elementin şekilleri; hava, ateş, yer (dünya) ve su
Kaynak: <http://occult-advances.org/elements.shtml> (Erişim tarihi: 22.05.2015)

2.3.3. Yazı

Uygarlıklar tarihinde resim ve çizginin anlatımsal gücünün akabinde, ihtiyaçlar doğrultusunda yazının ortaya çıkışı aktarılmak istenen bilgilerin daha net ve doğru şekilde aktarımını sağlamıştır. Yapılan araştırmalar sonucunda Sümerlerde ilk yazılı tabletlere rastlanılmaktadır. Özellikle Uruk bölgesinde tapınaklarda çıkarılan bu tabletlerin günlük işlerin yanı sıra hesap defteri olarak da kullanıldığı ve kayıtların bu şekilde tutulmakta olduğu anlaşılmaktadır. Bulunan Uruk tabletlerinde büyükbaş hayvan ve tahıl çuvallarının listelerinde muhasebenin tutulduğu bilinmektedir. Bunun dışında “Örneğin Lagaş tapınağının dini cemaatinde 18 fırıncı, 31 bira imalatçısı, 7 köle ve 1 demircinin çalıştığını bu tabletlerden öğreniyoruz (Jean, 2004, s. 13)”. Sümerler ayrıca not tutmaktan öte, piktogram denilen, resim yazı olarak bilinen bir yazı çeşidi kullanmışlardır. Bu yazı çeşidinin bir nesneye ve de bir varlığa gönderme yaparak kullanıldığı bu sayede bir çok ifadeye ve belleğe yardımcı olduğu anlaşılmaktadır. Georges Jean araştırmalar sonucunda uzmanların kullanılan bin beş yüz farklı piktogramı ortaya çıkardıklarını ifade etmekte ve ilk kayıtlardan iki tip örnek vermektedir. “Bir öküzü ifade etmek bir öküz başını, kadını ifade etmek için vulva çizgili pubis üçgenini belli bir üslup araştırmasıyla gösteren basitleştirilmiş resimlerdir (Jean, 2004, s. 14)”. Bu tip piktogramlar yavaş yavaş ortadan kalkmış onun yerine taze kil üzerine köşeli mühürler basmışlar ve ilkel resimleri canlandırdığı varsayılan çivi çizgiler kullanmaya başlamışlardır. Bu kullanılan yazı çeşidi sadece tabletlerde aynı zamanda kutsal kabul edilen heykelerde de kullanılmıştır. Özellikle kutsal olarak kabul edilen ve krallar için yapılan bazı heykelerde çivi yazısına rastlanılmaktadır.

Görsel 2.99. Sümer çivi yazısı örneği, 5000 yıllık
Kaynak: <http://turkuazedebiyat.com/> (Erişim tarihi: 05.05.2015)

Görsel 2.100. Gudea oturan heykeli, Çivi yazılı, Sümer dönemi, Metropolitan müzesi
Kaynak: www.cudaswiata.archeowiesci.pl (Erişim tarihi: 05.05.2015)

Haberleşme kaynaklarının yaygınlaştığı dönemde çivi yazısı tekniği ve kullanımı gelişme göstermiştir. Böylelikle Mezopotamya bölgesi için kayıt altına alma dışında, iletişim kurma ve ifade etmenin aracı olmuştur. Bunların akabinde bölgede bulunan Sümer, Akad, Babil ve Asur halkı mektuplaşmaya başlamış, ilahiler, dualar ve yazarların edebiyat ürünleri de yazıya geçirilmiştir. Özellikle Gılgamış destanı çizgilerin anlatım gücüyle ortaya konulan yazıların uygulandığı bir edebiyat eseridir. Piktogram dilinin asırlar boyunca Hitit, İran, ile Mezopotamya bölgesindeki diğer medeniyetlerde kullanımı yaygınlık kazanmıştır.

Görsel 2.101. Kanopik çömlek, ve hiyeroglif örnekleri, M.Ö. 3000, Mısır

Kaynak: <http://pixgood.com/ancient-egyptian-pottery-designs.html> (Erişim tarihi: 08.05.2015)

Mezopotamya bölgesinde çizgi ve yazının ilerlemesi devam ederken, Çin'den Mısır'a kadar farklı yazı tipleri kil tabletler üzerinde gelişimini sürdürmektedir. Mısır'da hiyeroglif adı verilen resimsel ve geometrik çizimlerden oluşan yazı türü firavunu ve tanrıları anlatan sembolleri içermektedir. Mısır edebiyatı tanrılar ile hükümdarlara, ilahilerden, destansı şiirlere, astronomiden, büyücülük, kehanet ve sanatla ilgili yazılara kadar büyük bir çeşitlilik içermektedir. Mısır ve Mezopotamya bölgesinde resimsel, geometrik çivi yazısı uygulanırken, İ.Ö. 2000 yılında da Uzakdoğu da çizginin estetiği kullanılarak piktogram şeklinde bir yazı türü hayata geçmiştir. İ.Ö. 2000 ile İ.S. 200 yılları arasında ise bir sisteme oturtulan yazının kutsal olduğuna inanılmıştır. Georges Jean (2004, s. 46) araştırmalarında Çincenin ortaya çıkışını Huang –Che adlı imparatorun gök cisimlerini, doğadaki nesnelere, kuş ve hayvan izlerini inceleyerek ortaya çıkardığına inanıldığını belirtmektedir. Bu yazı türü günümüzde hala kullanılmaktadır, teknik olarak estetiğe hakim olan yazı türü fırça tekniği kullanılarak günümüzde de aynı üslupla her türlü form ve ürün üstüne uygulanmaktadır. Çince 'de de Mezopotamya ve Mısırlılar da olduğu gibi piktogramlar kendi aralarında birleştiğinde anlamlar değişiklik kazanmaktadır. Çincenin en önemli özelliği teknik kuralların hâkim olmasıydı, Öncelikle harf, en uygun şekliyle karenin içerisine oturtulur, sonrasında harfleri oluşturan kıvrımlar estetik olarak işlenmiş bir şekilde yapılırdı. Bunun yanı sıra seramik formların ya da kil tabletlerin yüzeylerinde kullanılan

piktogram tarzı yazılar sanatsal değerdeki çizimlerle de bütünleşerek anlatım değerine güç kazandırmaktadır.

Görsel 2.102. Çin yazılı testi, Tang hanedanlığı dönemi

Kaynak: <http://arts.cultural-china.com/en/31A14834A16215.html> (Erişim tarihi: 10.05.2015)

Alfabe olarak bildiğimiz ilk kullanımlar Fenike dilinde ünlü harfler içermeyen özelliği ile kil tabletlerinde karşımıza çıkmaktadır. Bir müddet sonra “aram” alfabesi kullanılmaya başlansa da İbranice ve Arapça temel olarak Fenike dil kolundan gelmektedir. Çizginin estetik gücünün yazılarda güçlü şekilde hissedildiği bu iki dil, hem halkların günlük kullanımlarında, hem de kutsal din kitaplarında ve ilahilerinin kullanımında yer almıştır. Arapça kutsal kitap Kuran’da yer aldığı için tanrının yazısı olarak adlandırılır. İslamiyet inanisında resim yapmanın yasak olmasından dolayı Arapça yazı olarak sayısız biçime girebilmesinden camilerde bulunan seramik yüzeyler dâhil olmak üzere birçok formun ve malzemenin üstünde süsleme sanatına dönüşmüştür. Hat sanatı olarak tanımlanan bu sanat, estetik olarak ilerleme kaydetmiştir. Georges Jean; sanatçıların geleneksel hat sanatını kusursuz bir biçimde icra ettiğini, yazılan sözcüklerin gerçek anlamlarına ulaştıracak köprüyü kuran, duygu ve düşünce yüklü, güçlü bir istif yarattıklarını belirtmektedir. “Hattatın bilgisi ve ruh hali, kamyş kalemin ucuna doğru yönelir, orada yoğunlaşır ve birleşir, damarlardan fişkıran kan gibi mürekkepten çıkan nokta, çizgi, sözcük orada doğar (Jean, 2004, s.170)”.

Hat sanatının duygusal yönlerden sanatçının duygu ve düşüncesini denetlemeyi sağlayan bazı kuralları vardır. Alanı kullanma, fırçayı kullanma tekniği ve nefese olan hakimiyet en önemli kurallarıdır. Birçok duygu hat sanatında dile getirilmiştir; neşe, mutluluk, kaygı, barış ve şiddet gibi unsurları hayata geçiren sanatçı sözcük resim birlikteliğini duygularıyla birlikte yapmaktadır. Kufi yazı çeşidi, tuğra yazımı, talik ve divani gibi yazım çeşitleri hat sanatı içerisinde yer alan bazı başlıklardandır. Estetik değeri olmayan ancak kullanım kolaylığından dolayı yaygın bir şekilde bir çok topluluk tarafından ele alınan Latin alfabesinin kökleri Yunan alfabesine dayanmaktadır. Bazı Yunan seramiklerinde uygulanan resimlerin yanı sıra çeşitli Yunan alfabesiyle yazılmış anlatımlar da görmek mümkündür

Görsel 2.103. Yeşil Cami, çini hat detayı, Bursa

Kaynak: <http://btch.org.tr/page/?p=icerik&q=yesil-cami&id=105> (Erişim tarihi: 12.05.2015)

Görsel 2.104. Antik Yunan seramik tabak, M.Ö. 490

Kaynak: <http://ancientart.tumblr.com> (Erişim tarihi: 14.05.2015)

Sonuç olarak çizgi yazıyla birlikte İ.Ö. IV bin yılından beri hayatımızdadır ve estetik argümanlarla birlikte hayat bularak iletişim aracının dışında sanat eseri kimliği taşıyan formlarda kullanılmış olması, çizginin anlatımında önemli bir bağıdır.

2.4. Seramik Sanatında Çizgi Kullanan Bazı Sanatçılar

2.4.1. İlgi Adalan

1936 Bursa doğumlu olan sanatçı 1959 yılında Devlet Güzel Sanatlar Akademisinden mezun olmuştur. Seramik çalışmalarını kendi özel atölyesinde sürdürmektedir. Eserlerinde çizginin genel hatlarını görmek mümkündür. Bir çok farklı temelden yola çıkışlı eserlerinde duvar panoları, artistik çalışmalar hakimdir ve fonksiyonel eserlerinde çizgiyi farklı şekillerde kullandığını görebiliyoruz. Kimi formlarında kilin katmış olduğu plastik özelliği ile yumuşak geçişleri kullanılırken kimi eserlerinde ince işlemleri görmek mümkündür.

Görsel 2.105. İlgi Adalan, Tabakta kuş formu, Fonksiyonel, eser örneği
Kaynak: www.altasanat.com
(Erişim Tarihi: 22.10.2015)

Görsel 2.106. İlgi Adalan, Artistik seramik
Kaynak: www.vitraseramiksanatatolyesi.org
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

2.4.2. Alev Ebuzziya Siesbye

1938 doğumlu olan Alev Ebuzziya 1956- 1958 yılları arasında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi'nde ve Füreya Koral özel atölyesinde seramik çalışmalarına başladı. 1958 yılında Almanya'da Hohr-Grenzhausen seramik farbirkasında çamur bileşimleri üzerine yaptığı araştırmalar sonrasında, 1960 – 1962 yılları arasında Eczacıbaşı seramik fabrikasında çalıştı. 1968 yılında Kraliyet Porselen Fabrikasında

(Royal Copenhagen) çalışmalarına başladı ve bir sonraki sene Kopenhag'da özel atölyesini kurdu. 1975 yılında Rosenthal için tasarımlar yapmaya başlayan Alev Ebuzziya,1978 yılında Paris te kendi özel atölyesini açtı.

Görsel 2.107. Alev Ebuzziya, Vazo, Çizgi desenli, , 1998

Kaynak: <https://www.pinterest.com>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

Görsel 2.108. Alev Ebuzziya, Kase, Çizgi desenli, 1986

Kaynak: <http://www.jayneshatzpottery.com/>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

Çanak formundaki eserleriyle tanınan seramik sanatçısı Alev Ebuzziya, kaplarını bant şeklinde killeri üst üste koymak suretiyle şekillendirir. İnceliği ve dinamik görüntüsü ile etkileyici bir üsluba sahip olan çanakları, üstündeki dekorlarla doğu batı sentezini oluşturmaktadır. Woldbye, sanatçının “zengin Ortadoğu süsleme sanatı geleneklerini Batılı tasarım idealleriyle buluşturarak, kalite ve güzellikten asla ödün vermeyen eşsiz zarafeti olan bir stil” yarattığını belirtiyor⁷. Kullandığı renkler eserleriyle bir bütünlük sağlar bulut etkisi yaratan leke şeklinde dekorlar kullansa da, çizgilerin çeşitli özelliklerini kullanarak hareket kazandıran ve dinamik bir etki yaratan bir üslupla çalışmalarını ortaya koymaktadır.

⁷<http://arsiv.ntv.com.tr/news/173546.asp> (Erişim tarihi: 20.12.2015)

2.4.3. Jale Yılmabaşar

1939 doğumlu olan Jale Yılmabaşar, 1957 yılında Amerika'da Albany High School mezun oldu ve bu ülkede seramik çalışmalarına başladı. Türkiye'ye döndükten sonra eski adıyla Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu'nda eğitimine devam etti. Aynı üniversitenin (şimdiki adıyla Marmara Üniversitesi) Güzel Sanatlar Fakültesinde öğretim üyesi olarak çalışmaya başladı ve bu eğitim kurumundan emekli oldu.

Kendine has üslubuyla Anadolu geleneksel çizgisini eserlerine aktaran aynı zamanda çizginin ağırlıklı kullanıldığı yapıtlarıyla öne çıkan bir sanatçıdır. Klasik desenleri modern ve çağdaş yöntemlerle uygulayan sanatçının resim ve seramiklerinde daha çok horoz figürü öne çıkmaktadır.

Görsel 2.109. Jale Yılmabaşar, *Vakko Fabrikası Duvar panosu çalışması*, 1970

Kaynak: [http://www.oguztopoglu.com/\(13.05.2015\)](http://www.oguztopoglu.com/(13.05.2015))

“Sanatçı nazar ve uğur simgesi göz ve horoz ile cennet kuşu gibi geleneksel motifleri resimlerinde sıkça kullanır. Aynı zamanda 1988 yılında Cumhuriyet'e verdiği röportajında horoz figürünü "kişiliğini yansıtan bir öge" olarak görür. Camilerden gökyüzüne süzülen "Alem"ler, Anadolu Medeniyetlerinde yer alan ve kazılarda çıkarılan çeşit çeşit idoller de O'nun konusu olabilmektedir. Sanatçının atölyesini gösteren fotoğraflarda geleneksel motiflerle bezenmiş el dokuması kilimleri, G.antepe işi sedef kakma ahşap işleri görüyorum. Ve hemen buradaki motifleri Sanatçının resimleriyle ilişkilendirmeye çalışıyorum. Sanatçı özellikle büyük boyutlu resimlerinde resme hareket kazandırmak için Tokat ve Kastamonu işlerinde de sıkça görülen daha çok Doğu medeniyetine özgü "kaligrafik" çizgi ve sembolleri sıkça kullanır. Sanatçı resimlerindeki "kaligrafik" çizgileri sedef kakma işinde olduğu gibi çoğu kez beyaz renkte boyar. Sanatçının kırmızı, parlament mavisi, turkuvaz ve yeşil gibi canlı renkleri kullanması kişiliğinin resmine yansımaları olarak da yorumlanabilir.”⁸

⁸ <http://www.grafikerler.net/nazenin-profes-r-jale-yilmaba-ar-t464.html> (Erişim tarihi: 20.12.2015)

2.4.4. Beril Anılanmert

1942 doğumlu olan Beril Anılanmert, 1968 yılında İstanbul Güzel Sanatlar Akademisi Dekoratif Sanatlar Bölümünden mezun oldu. 1969 yılında aynı üniversitenin Seramik Bölümünde Yüksek Lisansını, 1974 yılında ise sanatta yeterliğini tamamladı. 1989 yılında Profesör ünvanını alan sanatçı, Işık Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Endüstri Ürünleri Bölümünde Bölüm Başkanı ve öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. Yapmış olduğu eserlerini dönüşüm, bölünme, ayrışma ve devinim teması çerçevesinde ortaya koymaktadır. En son açmış olduğu “Seyir Defteri” sergisinde eserleriyle ilgili şu noktalara değinmiştir;

“Üç boyutlu çalışmaların yaşamın döngüsünü, dönüşümünü ve gerçekliğini ortaya koyduğuna inanıyorum. Çalışmalarında da seramiğin sağladığı bu üç boyutluluk sayesinde zıtlığın harmonisini, hareketi, ters hareketi ve dinamizmi anlatıyorum.”⁹

Görsel 2.110. Anılanmert, “Anima-2”, 2014

Görsel 2.111. Anılanmert, “Anima – 4”, 2014

Kaynak: <http://kedikultursanat.org/?p=1053> (Erişim tarihi: 14.05.2015)

⁹ Beril Anılanmert/www.haberler.com (Erişim tarihi: 14.05.2015)

2.4.5. Sevim Çizer

1951 yılı Muğla Doğumlu olan sanatçı, 1974 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Dekoratif Sanatlar Bölümü Seramik Ana Sanat Dalından mezun oldu. 1975- 1984 yılları arasında çeşitli kuruluşlarda tasarımcı olarak çalıştıktan sonra 1984 yılında İzmir Dokuz Eylül Üniversitesinde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaya başladı, aynı yıl sanatta yeterliliğini aldıktan sonra 1990 yılında Doçent, 1996 yılında Profesör ünvanını aldı. 1987 yılında İzmir Dokuz Eylül Üniversitesi Seramik Bölümünün kuruluşunu gerçekleştirdi. Lüster ve Terra Sigillata konularında araştırma ve yayımları bulunmaktadır.

Uyguladığı özel teknikler ve yöntemlerle eserlerini ortaya koyan sanatçı günümüz sorunlarını ve toplumun içinde bulunduğu durumları içeren eserleriyle öne çıkmaktadır. Ortaya çıkardığı eserlerde Anadolu'nun tarihsel ve kültürel birikimi birbirine uyumlu şekilde tamamlamaktadır.

Görsel 2.112. Çizer, *Gölcük seramik sempozyumu örnekleri (1)*

Görsel 2.113. Çizer, *Gölcük sempozyumu seramik çalışma örnekleri (2)*

Kaynak: <https://golcukseramiksempozyumu.wordpress.com/page/3/> (Erişim tarihi: 15.092015)

Prof. Vince Pitelka, Prof. Çizer'in işleri hakkında şöyle bir değerlendirme yapıyor:

“Bana göre bu yerleştirme kültürel simgeler, nesnelere ve tılsımlar üzerinedir. Her kültürde, o kültür için büyük sembolik anlamı olan nesne veya tılsımlar yapılmaktadır, ancak ne yazık ki diğer kültürlerce anlatılmamakta ya da göz ardı edilmektedir. Her ne kadar tam anlamını bilmesem de, ben bu tür nesnelere çok etkili buluyorum. Bana göre bu işler zamansızdır. Hem antik geçmişi hem de geleceği çağrıştırmalıdır. Nesnelere, ustaca bir araya getirilmiş renkleri ve yüzeyleri açısından çok güzel, ancak hepsinden önemlisi bu nesnelere tasarım ve anlatıma esin kaynağı oluşturmaktadır.”¹⁰

¹⁰ http://www.serfed.com/content_files/dergi/27/13_SANAT_I.pdf (erişim tarihi 10.01.2016)

2.4.6. Tufan Dağıstanlı

1952 yılında Erzurum ilinin Oltu kasabasında doğdu. 1977 yılında İstanbul Devlet Güzel Sanatlar Akademisinden mezun oldu. 1978 yılından bu yana Antalya’ da yaşayan sanatçı atölyesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

Görsel 2.114. Dağıstanlı, “Benim Akdenizim” sergisi eserleri, 2013
Kaynak: <http://www.netgazete.com.tr/>(Erişim tarihi. 20.05.2015)

Seramik için ürettiği projelerde klasik seramik ve pano çalışmaları dışında çizgisel dekor uygulamalarıyla ortaya koyduğu kuş figürleri sanatçının öne çıkan eserlerindedir. Kuşlarının çıkışının ana teması doğada her yere uyum sağlayan varlıklar oluşudur. Kuşlarını kendine özgü üslubuyla hayata geçirirken yumurta formunda başlayan tasarımları çizgilerin uyumlu şekilde uygulanmasıyla sonlanmaktadır. Teknik olarak kazıma ve boya tekniklerini kullanan sanatçı kuşlarının çıkışındaki en önemli unsuru kendi internet sitesinde şu şekilde belirtmiştir:

“İnsanoğlu ilklerde ona tapmış, sonra saygı duymuş onu anıt yapmış, resime ve mağara duvarlarına işlemiş, onu hürriyetin, bağımsız yaşamın, sevginin, sevdanın, güzelliğin sevgiliden gelen haberin, özlemin temsilcisi yapmıştır. Hatta onu ölümlle bedenden sonsuz boşluğa uçan ruh yerine bile koymuş. Onu motif yapmış, giysisine yazmasına işlemiş. Halısında, kiliminde ciciminde en değerli yerlerinde kullanmış. Onu avlamış, korumuş, beslemiş, ve onunla hep beraber olmuş. Yaşam boyunca insan gönlünde yer almış”¹¹.

¹¹http://www.seramikaantalya.com/Seramika/urunler/Pages/buyuk__kuslar.html(Erişim tarihi: 22.01.2016)

2.4.7. Jennifer McCurdy

1978 yılında Louis Raynor yönetiminde Michigan State Üniversitesinde, 1980 yılında ise Florida Atlantic Üniversitesinde John McCoy yönteminde seramik eğitimi aldı. Amerika Birleşik Devletleri'nde katılmış olduğu karma ve kişisel sergiler dışında bir çok özel kuruluş ile müzede eserleri bulunmaktadır. Midye ve istiridye çıkışlı formlarında tabiatın sunmuş olduğu simetrik ve asimetrik dokuları kullanarak eserlerini oluşturmaktadır. Doğanın vermiş olduğu estetik dokunuşları tornada şekillendirerek hayat veren sanatçı, çevresinde görmüş olduğu dokuları ve çizgileri onda yarattığı farklı duygu yoğunluğuyla birlikte formlarında uygulamaktadır. Eserlerini porselenle şekillendirmekte, istediği ışık ve gölgenin estetik dokunuşlarını formlarında böylece yakalamaktadır.

Görsel 2.115. McCurdy, Kelebek vazo, Porselen **Görsel 2.116.** McCurdy, Şeriy Vazo, Porselen,
Kaynak: <http://www.jennifer-mccurdy.com/currentwork.shtml> (Erişim tarihi: 23.05.2015)

2.4.8. Zehra Çobanlı

1958 yılı Bandırma doğumlu olan Zehra Çobanlı, 1981 yılında şimdiki adıyla Marmara Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik bölümünden mezun oldu. 1984 yılında Mimar Sinan Üniversitesinde Yüksek Lisansını tamamladıktan sonra 1986 yılında Marmara Üniversitesi'nde Sanatta Yeterlik ünvanını aldı. Aynı yıl gittiği Avustralya'da seramik astarlar üzerine araştırmalar yaptı. 1989 yılında Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünde öğretim üyesi olarak göreve başladı. 1993 yılında Tokyo Güzel Sanatlar ve Müzik Üniversitesin'e burslu kabul edildi ve burada seramik çalışmalarında bulundu. 1996 yılında Profesör ünvanını alan sanatçı önce Endüstriyel Sanatlar Yüksekokulu müdürlüğü, 2 yıl sonrada aynı

üniversitede Güzel Sanatlar Fakültesi dekanlığı görevinde bulundu. Aynı kurumdan emekli oldu.

Görsel 2.117. Çobanlı, *Hat desenli tabak*, Mavi dönem,

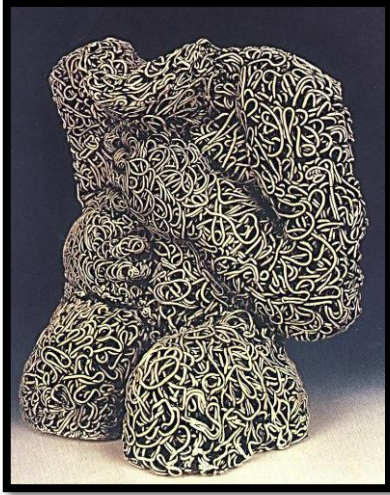
Görsel 2.118. Çobanlı, *Kadına dair sergisi*,

Kaynak: <http://www.zehracobanli.com/> (Erişim tarihi: 22.06.2015)

Prof. Zehra Çobanlı kullandığı astar teknikleri ve ortaya çıkan çizgisel üsluplarıyla eserlerinde farklı estetik dokunuşları kullanmaktadır. Mavi, kahverengi, renkli ve beyaz dönemleri içerisinde tuğralar, çeşitli dekoratif malzemelerle oluşturduğu çizgisel yüzeyler ile farklı dekor yöntemleriyle uyguladığı tekniklerle çizginin hakim olduğu esere sahip sanatçılardandır.

2.4.9. Pınar Genç

1989 yılında Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Yüksekokulu Seramik Bölümünden mezun olduktan sonra, 1992 yılında aynı üniversitede Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim- İş Eğitimi Seramik Ana Sanat Dalında Yüksek Lisansını tamamladı. 1994 yılında Sanatta Yeterliğini tamamlayan sanatçı halen Anadolu Üniversitesi Engelliler Entegre Yüksekokulu Seramik Ana Sanat Dalında Profesör olarak görev yapmaktadır. Çizgiyi seramikte uyguladığı sucuk tekniği ile yaptığı formalara uygulayan sanatçının çalışmalarında hem düz, hem kesik hem de dalgalı, hareketli çizgiler görülmektedir.

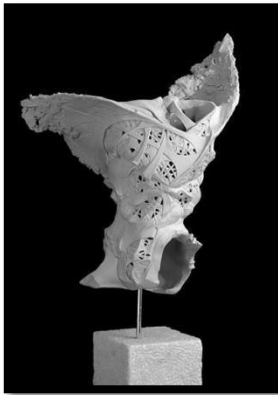
Görsel 2.119. *Genç, İnsan vücudu, Sucuk tekniği,*

Görsel 2.120. *Genç, Kedi, Sucuk tekniği*

Kaynak: Pınar Genç Arşivi

2.4.10. Serdar Tekebaşoğlu

1968 Hamburg doğumlu sanatçı, 1992 yılında Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünden mezun oldu. 1992- 1994 yılları arasında ise aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisansını tamamladı. Karma ve kişisel sergileri olan sanatçı halen Eskişehir’de kendi özel atölyesinde çalışmalarını sürdürmektedir. Eserlerinde mitosları ve doğanın verdiği güçleri farklı bir bakış açısıyla yalın olarak yarattığı bedenler üzerinde uygulamaktadır. Kendine has teknikle malzemenin sınırlarını zorlayan, yaptığı vücutlar üzerinde çeşitli eklemeler ve deformasyonlar yapan sanatçı eserlerinde izleyicinin düş dünyasının hareket geçmesini sağlamaktadır.

Görsel 2.121. *Serdar Tekebaşoğlu*

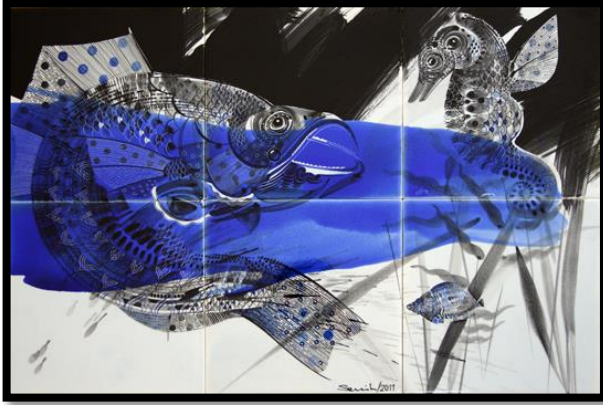
Görsel 2.122. *Serdar Tekebaşoğlu*

Kaynak: <http://www.turkishculture.org/whoiswho/visual-arts/sculptor/serdar-tekebasoglu-1835.htm>
(Erişim tarihi:24.05.2015)

2.4.11. Semih Kaplan

1976 yılında İstanbul'da doğan sanatçı 1994 yılında Eskişehir Güzel Sanatlar lisesinden mezun olduktan sonra Anadolu Üniversitesi güzel Sanatlar Fakültesi Seramik Bölümünü kazandı. 2003 yılında aynı üniversitenin Sosyal Bilimler Enstitüsünde Yüksek Lisansını tamamladıktan sonra Resim Bölümünde Sanatta Yeterlik programına başladı. Sanatta Yeterlik programında çizgi ve nokta üzerine araştırmalarda bulundu. Halen Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi Öğretim Üyesi olarak görevini sürdürmektedir.

Semih Kaplan, eserlerinde noktanın ve çizgilerin estetiğini kendi üslubunca, balık ve deniz canlıları ile birleştirerek ortaya koymaktadır. Seramik tabaklar üzerine çalışan sanatçı doğaya farklı bir bakış açısıyla yeni yorumlar getirmektedir.

Görsel 2.123. Kaplan, Karo üzeri fırça dekor tekniği
Kaynak: www.terakkisanat.com
(Erişim tarihi: 28.06.2015)

Görsel 2.124. Kaplan, Tabak içi balık deseni
Kaynak: www.artimetre.com
(Erişim tarihi: 29.06.2015)

2.4.12. Fenella Elms

2004 yılında başladığı seramik sanatına, porselen formlarla devam etmektedir. Çizginin hayat bulduğu ve boyut kazandığı doğanın etkilerinin görüldüğü işleriyle karşılaşmaktayız. Porselenin hassas dokusunu en ince haliyle kullanan sanatçı, astarla eserlerini renklendirirken mat ve yumuşak, yüzeyler oluşturmaktadır. Doğanın detaylarını ya da bir bütünü ele aldığı söylenebilir. Bazı eserlerinde nautilus adlı midyenin detaylarını görürken bir diğer tarafta yapmış olduğu panolarda kullandığı silindirik ince porselen parçalarla, çizgilerin oluşturduğu dalgalanma ya da rüzgar hissine rastlanır.

Görsel 2.125. Fenella Elms, plaka tekniği,
Porselen
Kaynak: www.aspaceforart.com
(Erişim tarihi: 01.08.2015)

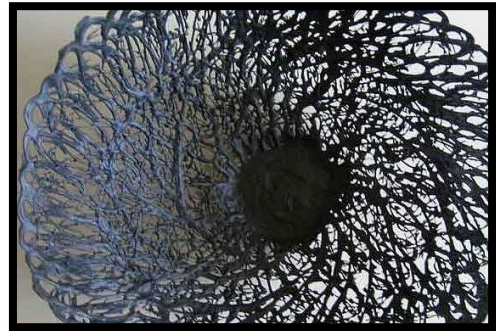
Görsel 2.126. Fenella Elms, plaka tekniği
Porselen
Kaynak: <http://decanteddesign.com/>
(Erişim tarihi: 01.08.2015)

2.4.13. Marc Albert

Porselen çamuru kullandığı eserlerinde uyguladığı kabartma yöntemiyle ortaya çıkan doğal çizgiler esere bir bütünlük sağlar. Bütün olarak bakıldığında klasik form anlayışında oluşan eserler çıksa da çizgilerin kazandırdığı estetik dokunuşlar yapılan eserlerin sanatsal eserler dışında endüstriyel tarzda aydınlatma elemanı olarak da kullanılabilirdiğini göstermektedir.

Görsel 2.127. Albert, Porselen kase, akitma acur
Kaynak: www.designsponge.com

Görsel 2.128. Albert, Porselen kase, akitma acur
Kaynak: <http://designsponge.blogspot.com.tr/>

3. ÇİZGİSEL DEKOR YÖNTEMİ OLARAK SGRAFİTTO

3.1. Sgraffitto Tanımı

Özellikleri ve teknik açısından bakıldığında seramik yüzeyler için uygulanan kazıma dekor yöntemlerinden farklı özelliklere sahiptir. Kazıma anlamına gelen bir sözcüktür. “Eski Fransızcada (1680) sgraffit, İtalyancada ise sgraffito (kazınmış –fr. égratigné) olarak geçen sgraffito, değişik yapım şekillerine göre, seramik eşya üstünde yapılan kazıma dekorlarının bir başka türü olarak uygulanmaktadır (Ayta, 1976, s. 26)”. Çizginin estetik gücünün uyumlu şekilde kullanıldığı ve yüzeydeki boyanın keskin uçlu bir malzemeyle kazınması ile alt zemindeki rengin ortaya çıkması sonucu desenin oluşturulması sağlanır ve uygulanan bu teknik sgraffitto olarak adlandırılır. Adnan Turani'nin Sanat Terimleri Sözlüğü'nde sgraffitto terimi grafitto adı altında verilmektedir.

“Grafitto-[kazıma resim](ital.): Bir seramik vazo süs tekniğidir. Bu teknikte önce seramik kabın yüzeyine bir renk sürülür. İstenilen figürler sivri bir uçla kazınır ve alttan kabın kendi esas rengi çıkar. Bunun üzerine sır sürülür ve kap tekrar pişirilir. Bu işlem pişirme hariç duvar üzerine de yapılır. Bugün bu teknik sgraffito olarak adlandırılmaktadır (Turani, 1998, s. 48)”.

Sgraffitto tekniği çizginin en temel basit uygulaması olarak gözüke dahi koyu zemin açık renk ya da açık zemin koyu renk zıtlığının vermiş olduğu dengelerle dekor hareket kazanmakta ve etkisi güçlenmektedir. Sembollerden, figürlere ve çizgisel motiflerle şekillere kadar her türlü tasarım rahatlıkla uygulanabildiği için formun yüzeyinde eserlerin bütünleyici estetik unsuru olarak kullanılmaktadır.

Görsel 3.1. Sgraffito vazo, “lessgreedcompany”

Kaynak: <http://www.veniceclayartists.com/the-sgraffito-fantastico/> (Erişim tarihi: 22.08.2015)

3.2. Sgraffito Tekniğinin Tarihçesi

Seramik dekor yöntemlerinden olan sgraffito çizginin estetik kullanımıyla birleşerek uzun yıllar boyunca bina içi duvar resimlerinden seramik alanına kadar birçok alanda kullanılmıştır. “Seramik yüzey süslemelerinden biri olan sgraffito, İtalyanca kazımak anlamına gelen graffiare kelimesinden türemiş, bu dilde sgraffia ve sgraffituna şeklinde adlandırılmıştır (Yardımcı, ve İrdel 2013, s. 139)”.

M.Ö. 500’lü yıllarda Yunan seramikleri olarak bilinen figürlerin tasvir edildiği kâse ve vazo ressamlığı adıyla uygulanan dekor yöntemi seramik yüzeylere uygulanmıştır. Atina seramiklerinde siyah figür tekniği adı altında üretilmiş kazıma tekniği kullanılmış vazolar yapılmaktaydı. Bu teknikte yapılan eserlerde genellikle gündelik yaşamın ya da törenlerin tasviri konu alınırdı. Kırmızı figür tekniği yani fırça ile birlikte yapılan resim teknikleri seramiklerin yüzeylerine uygulanana kadar kısıtlı uygulama alanı olsa da kullanımı devam etti.

Görsel 3.2 Yunan vazosu detayı, savaş sahnesi

Kaynak: http://www.ancient.eu/Greek_Pottery/(Erişim tarihi: 21.09.2015)

Birçok medeniyet ve uygarlıkta asırlar boyunca kullanılan bu teknik araştırmalar sonucunda ilk olarak 9. yüzyıl civarında İran'da etkili bir şekilde gelişmeye başlamıştır. Prof. Sibel Sevim'in (2007, s.85) *Seramik Dekorları ve Uygulama Teknikleri* kitabında 9- 13. yüzyılları arasında Bizans'tan Suriye ve İran'a kadar farklı üsluplarla uygulanmış kendine has kültürlerinin de etkisiyle var olan sgraffito teknikli seramiklere rastlanıldığını belirtmektedir. Tarih içerisinde başlangıcı Orta doğu olan sgraffito tekniği zaman ilerledikçe yaygınlaşmış Avrupa'da seramik sanatında yüzey desenlerinin uygulanmasında estetik ve teknik açıdan etkili olmuştur.

Görsel 3.3.: *Sgraffito örneği, Ortadoğu, İran*
Kaynak: <http://www.sgraffito-in-3d.com/> (Erişim tarihi: 22.09.2015)

Bu teknik farklı isimler altında olsa da dünyanın birçok yerinde kullanılmıştır. “Gelişim süreci içerisinde bu yöntemle süslemesi yapılmış ürünlere kimi zaman uygulamanın yapıldığı merkezlere göre Tzu-Chou, Ponch’ong, Aghkand, Bamiyan, Laqabi, Beauvais, Devon, Frechen ürünleri gibi isimler de verilmiştir (Yardımcı, 2013, s.143)”. Sgraffito isminin İtalyanca’dan geldiğinin bilinmesinin yanısıra bölgede özellikle Rönesans döneminde 14. ile 15. yüzyıllar arasında sıklıkla kullanılan bir süsleme ve dekor yöntemi olmuştur. Klasik anlayışla yapılan dekor yönteminde her türlü objenin, doğal formun, nesnenin ve figürün resmedildiği görülmekte, bununla birlikte çizginin güçlü estetik yapısı kullanılarak yapılan motiflerin etkisi artmaktadır.

Sgraffito yalnızca seramik sanatında değil grafik, cam ve mimari yapılarda dahil olmak üzere geniş bir alanda kullanıldığından farklı etkilere sahip örneklerini görmek mümkündür. Raphael’in Roma ve diğer şehirlerde yaptığı eserler göze çarpmaktadır. “Polidoro da Caravaggio” yapıtı sgraffito tekniği ile yapılmış dekorlarıyla öne çıkan bir mimari eserdir. Almanya ve Avusturya’da binalarda dış cepheler için yapılan seramik panolarda 20. yüzyıl civarında sıklıkla görülmeye başlanmıştır. Seramik pano dışında boyama tekniği ile de yapılan bina içi sgraffito eserler de bulunmaktadır. Örneğin mimari yapılarda duvarlarda sıvanın üzerine sürülen boyanın kazınmasıyla birlikte zemindeki renk tezatlıklarıyla ortaya çıkan desenler etkileyici bir şekilde binalarda kullanılmıştır. Bunun dışında resimde basit bir yöntemle zemin boyanın üstüne farklı bir

boya kullanılması ve bunun kazınması sonucunda ortaya çıkan şekiller de sgraffito tekniği ile yapılmaktadır.

Görsel 3.4. Duvar tabağı, Sgraffito, İtalya, 15. yy.

Kaynak: <http://www.thatsarte.com/handmade-italian/region/mantova>(Erişim tarihi: 30.10.2015)

3.3. Seramik Sanatında Sgraffito ve Yöntemleri (Kullanılan Malzeme ve Teknikler)

Sgraffito teknik olarak basit ama verdiği sonuçlarla etkileyici bir yöntemdir. Zemindeki yaş kil üzerinde kullanılan renkli astarların birbiri ile uyumu sgraffito tekniği ile yapılan çizgilerde görülmektedir. Seramiğin varoluşu kadar eski olan bu teknik her dönemde ve birçok ülkede çizginin temeline dayalı sembollerin uygulanmasında, figürlerin tasvirinde, yazılarda açıkçası seramik eserlerin yüzey dekorlarında uygulanmış ve günümüzde de kullanılmaya devam etmektedir.

Görsel 3.5. Oyma aletleri

Kaynak: <http://www.lakesidepottery.com/> (Erişim tarihi: 15.10.2015)

Görsel 3.6. Oyma Aleti

Sgraffito uygulama esnasında dikkat gerektiren bir tekniktir ve süngerin üzerine yatırılması ya da turnet üzerindeyken yapılması sonuca daha kolay ve düzgün bir şekilde ulaşılmasını sağlayacaktır. Bunun dışında kullanılan aletlere bakıldığında metal ya da ahşap özellikli keskin, sivri uçlu ve yapılacak olan desenin biçimsel hareketlerine göre seçilmiş aletlerin kullanılması sonucu pürüzsüz bir kazıma gerçekleşir.

Görsel 3.7. Yaş kil üzerine astar uygulaması
(airbrush, kompresör, tabanca)
Kaynak: <http://ceramicartsdaily.org/>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

Görsel 3.8. Yaş kil üzerine astar uygulaması
(fırça)
Kaynak: <http://www.lakesidepottery.com/>
(Erişim tarihi: 23.10.2015)

Teknik olarak sgraffito öncelikli kullanım alanı yaş kilin üzerine olduğu gibi bisküvi ya da sırlı bitmiş eserin üzerine de uygulanabilmektedir. Şekil verilen form deri sertliğine geldikten sonra koyu renkli çamurun üzerine açık renk astar ya da açık renk kilin üzerine renkli astar kullanılabilir. Bu uygulama sonrasında tasarlanan desen çizilir ve keskin, sivri uçlu aletler ile kazıma yöntemi kullanılarak çizgisel özelliğe sahip dekorlar ortaya çıkartılır. Yapılan eserlerde farklılık yaratmak için farklı iki renkli astar üst üste kullanılarak kazıma derinliği değiştirilerek farklı bölgelerde renk çeşitliliğinin ortaya çıkması sağlanır. Sgraffito tekniğinde uygulama sırasındaki en önemli özellik, kullanılan malzemelerin keskin ve sivri olmasıdır. Bunun sonucu olarak yüzeyde ortaya çıkan desen pürüzsüz olmaktadır.

Görsel 3.9. Oyma aletleriyle astarın kazınması,
Kaynak: <http://ceramicartsdaily.org/>
(Erişim tarihi: 30.10.2015)

Görsel 3.10. Oyma aletleriyle astarın kazınması
Kaynak: <http://www.lakesidepottery.com/>
(Erişim tarihi: 30.10.2015)

Sgraffito yaş çamurun üzerine uygulanan teknik dışında sırlı ürünler üzerinde pişmeden sırın kazınması sonucunda da yapılmaktadır. Tasarlanan desenin füzene ya da kalem gibi yardımcı bir malzemeyle yüzeye aktarımının sonrasında işlem başlar. Keskin ve sivri uçlu aletlerle yapılan kazımlar sonucunda desenler yüzeylerde çok renkli boya ve sırların da kullanımıyla ortaya çıkar. “Kazınmış kısımlar püskürtülen sır ya da boyanın renginde, diğer kısımlar ise üst üste gelen sırların ya da boyaların yaratmış olduğu farklı renklerde görünür (Sevim, 2007, s. 87)”.

Görsel 3.11. Sgraffito uygulanmış tabak
Kaynak: <http://ceramicartsdaily.org/>
(Erişim tarihi: 28.10.2015)

Görsel 3.12. Sgraffito uygulanmış plaka örneği
Kaynak: <http://www.lakesidepottery.com/>
(Erişim tarihi: 28.10.2015)

Sır üstü boyaların sırlı bitmiş eserin üzerinde uygulanması ve bünyeye uygun olarak yapılan boyamanın kazınmasıyla birlikte ortaya çıkan bir başka sgraffito yöntemi çıkar. Zeminle birlikte farklı renklerde kullanılan boyaların sivri ve keskin aletlerle

düzenli şekilde kazınması sonucunda esere değer katan estetik görüntüsünün etkileyici olduğu ürünler ortaya çıkar.

Görsel 3.13. *Natalie Blake, Sgraffito, Duvar Panosu,*

Kaynak: <http://natalieblake.designshuffle.com/portfolio/custom-wall-art-tile/abstract-cashew-glaze/>
(Erişim tarihi: 22.10.2015)

3.4. Sgraffito Tekniği Kullanan Seramik Sanatçı Örnekleri

3.4.1. Güngör Güner

1941 yılında İstanbul'da doğan sanatçı, 1962 yılında Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksekokulundan mezun oldu. 1964 – 1972 yılları arasında Milli Eğitim Bakanlığı bursu ile Almanya'da seramik mühendisliği ve sanatı üzerine eğitim gördü. Daha sonra kitap olarak basılan “Anadolu'da Yaşamakta Olan İlkel Çömlekçilik” adlı tezini vererek Sanatta Yeterliliğini aldı. 1993 yılında Profesör ünvanını alan sanatçı Marmara Üniversitesin' den emekli oldu.

Görsel 3.14. Güner, *Tabak Örneği*

Kaynak: <http://www.gungorguner.com/works.html> (Erişim tarihi: 30.10.2015)

Eserlerinde klasik çömlekçi tornasında ürettiği formlarda çeşitli dekorları işlerken, kimi eserlerinde ise çeşitli anlatımlarını içinde barındırdığı kırılmalı ya da keskinliği ile kişilere farklı duygular veren ürünleri ortaya koymaktadır. İnternet sitesinde sanat görüşüyle ilgili olarak şu sözlere yer vermektedir;

“Yapıtlarımda malzemenin doğasına ve geleneğine saygılı olmanın yanı sıra, geleneği yadsımaksızın tüm yeniliklere açık olarak, çevre ve sosyo-ekonomik konularına kayıtsız kalmaksızın, onun sınırlarını olabildiğince zorlarım! Çünkü sanatta bitiş diye herhangi bir sınır çizgisi yoktur!”¹²

3.4.2. Gustavo Perez

Meksikalı sanatçı 1971-73 yılları arasında School of Design and Art'dan mezun oldu burada Enrique Rangel, Felipe Barcenas ve Martin Lima ile birlikte çalışmalarda bulundu. Halen Meksika'da çalışmalarını sürdüren sanatçı tornada şekillendirdiği eserlerinde klasik çanak, vazo ve diğer türlü formların çeşitli deforme yöntemleriyle yapmış olduğu simetrik şekilleri farklı tekniklerde uyguladığı çizgilerle tamamlamaktadır. Paralel çizgiler dışında, geometrik şekiller ve kaligrafik dokularla birlikte kültürel etkileri modern dokunuşlarla bütünleştirerek uygulamaktadır. Meksika'nın kültürüne has dokular ve renkler eserleri ile bütünleşmektedir.

¹² <http://www.gungorguner.com/viewofart.htm> (Erişim tarihi 15.01.2016)

Görsel 3.15. *Sin titulo vazo, 2010, stoneware*
Gustavo Perez
Kaynak: <http://www.franklloyd.com/dynamic/>
(Erişim tarihi: 30.11.2015)

Görsel 3.16. *Vazo, 2010, Stoneware*
Gustavo Perez
Kaynak: <http://www.franklloyd.com/dynamic/>
(Erişim tarihi: 30.11.2015)

3.4.3. Natalie Blake

Natalie Blake seramik hayatına 1994 yılında Vermont eyaletinin güneydoğusunda küçük bir kasabada açmış olduğu seramik atölyesinde başladı. Çizgileriyle tanınan vazoları dışında sgraffito tekniği ile çizginin estetik gücünü ortaya çıkarıp tasarladığı heykel tarzında panolar bulunmaktadır. Kendi başına gezdiği ülkeler Güney Amerika ve Ekvator'da araştırmalarda bulundu. Gittiği ülkelerde bulunduğu çalışmalarda kazandığı deneyimler ve öğrendiği görsel etkisi yüksek şekiller ile renkleri seramik eserlerinde kullanmaya başladı. Beyaz porselen üzerine uygulamış olduğu renkli astarları geçişli şekilde kullandıktan sonra kazıyarak yani sgraffito tekniğini kullanarak dekorlarını uygulamaktadır.

Görsel 3.17. Duvar panosu detayı, Sgraffitto tekniği,
Natalie Blake
Kaynak: natalieblakestudios.com
(Erişim tarihi: 01.12.2015)

Görsel 3.18. Testi, Sgraffitto tekniği
Natalie Blake
Kaynak: http://image.frompo.com
(Erişim tarihi: 01.12.2015)

3.4.4. Sandy Vitarelli

Yoğun olarak sgraffitto tekniği kullanan seramik sanatçısı Sandy, tropikal adalarda yani Hawaii adalarında yaşamının vermiş olduğu çevresel güzellikler, hayvan ve insan figürlerini resimleyerek yaptığı eserlerle öne çıkmaktadır. Yaptığı eserleri bölgesinde bulunan killerden üreten sanatçı ayrıca eserlerini ayrıcalıklı kılan kül sırlarını da bölgede bulunan okaliptüs, muz ağacı, bambu gibi bitkilerden yapmaktadır. Eserlerini tornada üreten sanatçı uzun boylarda vazolar yapmakta ve desenleri yüzeyi astarladıktan sonra sgraffitto tekniği ile ortaya çıkarmaktadır.

Görsel 3.19.Sgraffitto tekniği uygulaması,
Sandy Vitarelli
Kaynak: moviespictures.org
(Erişim tarihi: 05.12.2015)

Görsel 3.20. Sgraffitto Tekniği uygulaması
Sandy Vitarelli
Kaynak:archives.starbulletin.com
(Erişim tarihi: 05.12.2015)

3.4.5. Patricia Griffin

Sgraffito tekniğini kullanan nadir sanatçılardandır, California Mendocino Sanat Merkezi başta olmak üzere bir çok sanat okulunda çalışmalarına katıldıktan sonra kendi atölyesini açtı. Yaptığı eserler ağaç dokusunun ve doğada var olan dokuları içeren tabak, kase ve kupalardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmalarında modern çizgilerle uyguladığı sgraffito tekniğini görmekteyiz.

Görsel 3.21. Griffin, Ağaç doku serisi, çay kasesi, **Görsel 3.22.** Griffin, Navigasyon serisi, kase
Kaynak: <https://www.patriciagriffinceramics.com/navigation-series.html> (Erişim tarihi: 08.12.2015)

3.4.6. Terri Kern

1990 yılında Ohio Üniversitesi'nden mezun olan sanatçı Morehead State Üniversitesi Kentucky'de seramik eğitimi verdi. 15 yıldır Avrupa ve Amerika'da çalışmalarını sürdürmektedir. Eserlerinde sıraltı dekoru ile sgraffito kullanan ve bu teknikleri renkli canlı boyalarla destekleyen sanatçı hikayesel anlatımlar gerçekleştirmektedir. Form olarak tabaklar, şişeler ve kase formları üzerinde kuş, balık, dal ile ağaçlar ve hayal dünyasının sunmuş olduğu çeşitli nesnelere görmekteyiz.

Görsel 3.23. Kern, Plaka üstü kuş figürü, **Görsel 3.24.** Kern, Balık ve dalga motifli, sıraltı ve sgraffito tekniği
sır altı ve sgraffito tekniği

Kaynak: <http://terrikern.com/recent-artwork/> (Erişim tarihi: 08.12.2015)

3.4.7. Dusty Naranjo

Sanatçı 1968 yılında Santa Clara Pueblo’da doğdu, 20 yaşında bulunduğu bölgedeki seramik sanatçılarından ders almaya başladı. Geleneksel seramik sanatını ortaya koyan sanatçı eserlerinde hayvan motifleri, geometrik desenler ve çeşitli semboller kullanmaktadır. Kullandığı sembolleri ve diğer detayları çağdaş bir yorumla seramiğe aktarmaktadır.

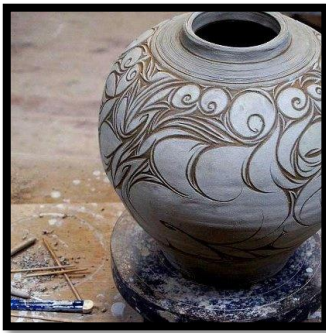
Görsel 3.25. Naranjo, Geyik ve geometrik desenli siyah küp
Kaynak: <http://nativeamericanencyclopedia.com/dusty-naranjo-santa-clara/>
(Erişim tarihi: 10.12.2015)

Görsel 3.26. Naranjo, Kuş ve çiçekli küp,
Kaynak: <http://kinggalleries.com>
(Erişim tarihi: 10.12.2015)

3.4.8. Ken Sakaguchi

1973 yılında Nagano’ da doğdu. 1996 yılında Meisei Üniversitesi’nden mezun oldu. Özel atölyesinde çalışmalarını sürdüren sanatçı tornada şekillendirdiği formlar üzerinde sgraffito tekniği ile çeşitli motifleri çizgisel hareketlerle yansıtmaktadır. Genellikle testi, küp ve kaseler üzerinde dekorları görmekteyiz.

Görsel 3.27. Sakaguchi, Küp, Sgraffito yaş hali
Kaynak: <https://tr.pinterest.com/pin>
(Erişim tarihi: 15.12.2015)

Görsel 3.28. Sakaguchi, Küp, detay, sgraffito dekor, fırınlanmış hali
Kaynak: <https://plus.google.com/115927435593172599662/posts>
(Erişim tarihi : 15.12.2015)

4. UYGULAMALAR

İnsanın var olduğundan ve kendini tanımaya başladığı andan itibaren kendisini, çevresini ve yaşamı sorgulamaya başlamıştır. Gördüklerini ve yaşadıklarını anlatmak isterken figürler ve formların yanı sıra resim ve çizgisel anlatımdan da yararlanmışlardır. Zamanın ilerlemesi ile kullandığı çizgisel ifadelerle sembolleri de ekleyerek anlatımların da gizem faktörünü de kullanmışlardır. Bu gizemli anlatımda çevresel faktörlerin de etkili bir biçimde yön verdiği çeşitli çizgisel hareketlerle ortaya çıkan eserler bir çok soruyu ve cevabı beraberinde getirir. Bende uygulamalarımda tez konumdan çıkışlı olarak deniz teması çerçevesinde çizginin bizlerde yarattığı gizemi denizlerdeki derinliklerle ve sırlarla birleştirerek “Derinliklerdeki Gizem” adıyla eserlerimi ürettim. Aslan balığı, denizatı, deniz kestanesi, nautilus, mercan ile kaplumbağayı yaşam formlarından yola çıkarak insanlar üzerinde oluşturdukları etki ile birlikte çeşitli uyguladığım teknik ve dekor yöntemleri ile düşüncelerimi, tezde ulaştığım sonuçları yansıtmak istedim.

Görsel 4.1. *O. İter, Aslan balığı, Sgraffito ve ajur tekniği, 50 cm, 1000 C, 2015*

Görsel 4.2. *O. İter, Aslan balığı, Sgraffito ve ajur tekniği, 50 cm, 1000 C, 2015 (detay)*

Görsel 4.1. ve 4.2.'de görülen eserde aslan balığı ele alınarak vücudunda bulunan çizgisel hareketlilik sgraffito ve ajur tekniği ile birlikte uygulanarak yeni bir bağımlı doku ortaya çıkarılmıştır. Bu yeni doku, durgunluğun ve sükûnetin sembolü düz çizgiyle birlikte kullanılıp kontrast oluşturularak, okyanusun derinliklerinde sakin gibi duran yaşamın farklı gizemler içerdiği ifade edilmek istenmiştir.

Görsel 4.3. *O. İter, Aslan balığı, Sır üstü fırça dekor yöntemi,40 cm, dekor pişirim 840 C, 2015*

Görsel 4.4. *O. İter, "Aslan balığı", Sır üstü fırça dekor yöntemi, 40 cm, dekor pişirim 840 C, 2015*

Görsel 4.3. ve 4.4.'de görülen çalışmada fayans üzerine sır üstü dekor yöntemi fırça ile uygulanmıştır. Burada tamamen aslan balığının sahip olduğu renkli ve hareketli desenleri siyah-beyaz olarak aktararak renk unsuru olmadan kullanıldığında dahi çizginin hareketlilik, yön ve tekrar ilkesinin güçlü etkisine vurgu yapılmıştır.

Görsel 4.5. O. İter, “Aslan balığı”, heykel, 35 cm, 1000 C, 2015

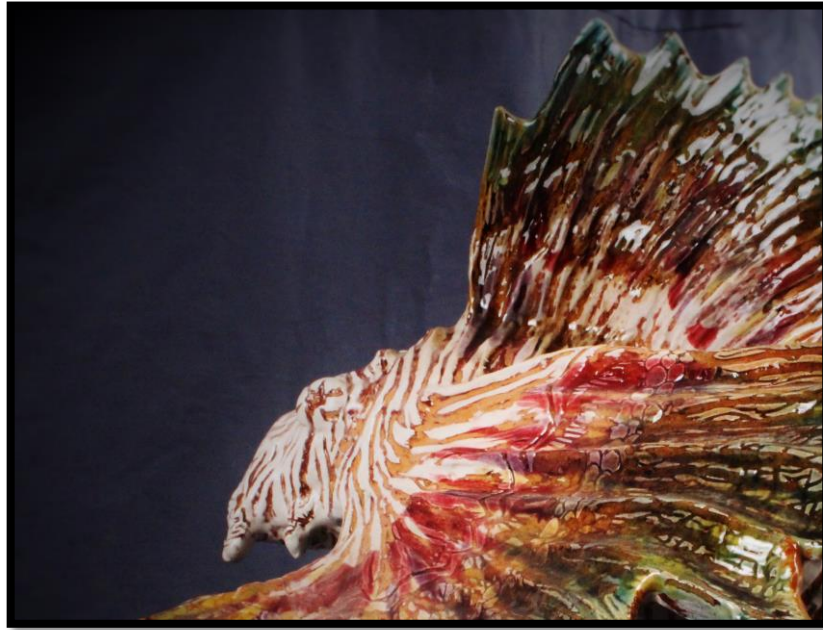

Görsel 4.6. O. İter, “Aslan balığı”, heykel, 35 cm, 1000 C, 2015(detay)

Görsel 4.5. ve 4.6.’ da görülen uygulamada aslan balığı boyutlandırılarak heykel formatında uygulanmıştır. Kilin estetik olanakları, balığın üzerindeki çizgisel dokuyla birlikte ortaya konulup, denizin içindeki renkli dünya ifade edilmek istenmiştir. Balığın birçok kişi tarafından çirkin olarak nitelendirilmesinde rağmen estetik oluşuna vurgu yapılmıştır.

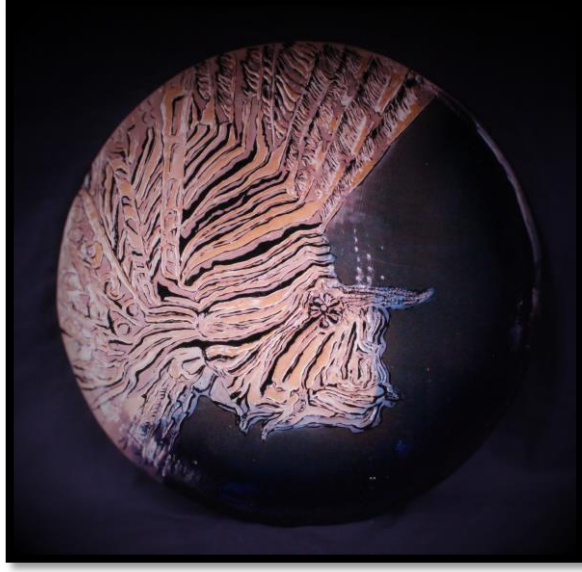

Görsel 4.7. O. İlder, “Aslan balığı” heykel, Sgraffito tekniği, 45 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.8. O. İlder, “Aslan balığı” heykel, Sgraffito tekniği, 45 cm., 1000 C, 2015(detay)

Görsel 4.7. ve 4.8.’ de görülen uygulamada aslan balığının formundan yararlanarak, üzerindeki yoğun çizgi dokusu sgraffito tekniği ile uygulanmış, sahip olduğu desen ve renk zıtlıkları ifade edilmek istenmiştir..

Görsel 4.9. O. İter, "Aslan balığı" tabak, Sgraffito tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.10. O. İter, "Aslan balığı" tabak, Sgraffito tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015(detay)

Görsel 4.9. ve 4.10'da görülen tabak formunda aslan balığının üzerindeki estetik çizgi yoğunluğu sgraffito tekniği ile uygulanmış. İnsanda canlılık, heyecan hissi uyandıran hareketli çizgiye vurgu yapılmıştır.

Görsel 4.11. O. İter, “Aslan balığı ”tabak,, Sgraffitto tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015

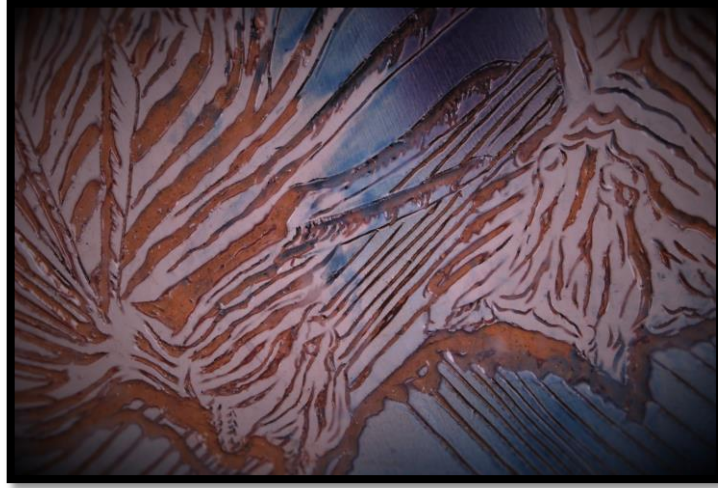

Görsel 4.12. O. İter, “Aslan balığı ”tabak, Sgraffitto tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015(detay)

Görsel 4.11. ve 4.12.’ de görülen tabak formunda ise aslan balığı teknik olarak sgraffito ve mishima tekniği kullanılarak, çizginin hareket, kontur ve sınırlama özellikleri ortaya konmuş, görsel algılayıcıda oluşturduğu heyecan duygusuna vurgu yapılmak istenmiştir.

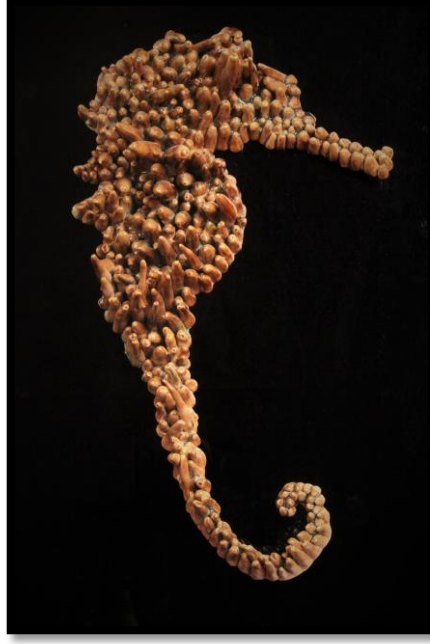

Görsel 4.13. O. İter, "Aslan balığı "tabak, Sgraffitto tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.14. O. İter, "Aslan balığı "tabak, Sgraffitto tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015(detay)

Görsel 4.13. ve 4.14.' de bulunan tabak formunda, aslan balıklarının okyanusun derinliklerinde etkileyici mavilikler arasında var oluşlarına vurgu yaparken, o hareketlilik içerisinde hacimsiz düz çizgilerle birlikte uygulanan tasarımda, çizgi zıtlıklarının oluşturduğu görsel zenginlik ifade edilmiştir. Bu uygulamada teknik olarak sgraffitto kullanılmıştır.

Görsel 4.15. O. İlder, “Deniz atı ”, elle şekillendirme, 35 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.16. O. İlder, “Deniz atı”, elle şekillendirme, 35 cm., 1000 C, 2015(detay)

Görsel 4.15. ve 4.16.’da görülen uygulamada denizlerde yaşayan estetik, bir o kadar ilginç ve farklı bir canlı olan deniz atı kullanılmıştır. Denizatlarının bitki, mercan ve kayalıklara yakın yaşam ortamına uyum sağladıklarını göstermek amacıyla bu eserde çizgi, parça ekleme metoduyla ortaya çıkarılmak istenmiştir. Çizgilere boyut kazandırılarak durağanlıktan hareketli hale getirmeye çalışılmıştır. Yapım aşamasında sucuk tekniğini kullanarak farklı boyutlarda oluşturulan parçalar bir araya getirilmiştir.

Görsel 4.17. O. İter, “Deniz atı ”, elle şekillendirme, 30 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.17.’de görülen uygulamada ise canlının suyun içinde yapmış olduğu birleşme ve doğum ele alınmıştır. Çizginin doğadaki özelliklerini ortaya koyarken, kontur ve ritim olgusuna da değinilmek için sucuk tekniğinde yapılmış olunan parçalar birleştirilerek, çeşitli renkli sırlar karıştırılmak suretiyle kompozisyona hareket kazandırılmıştır.

Görsel 4.18. O. İter, “Deniz atı” tabak, Sgraffitto tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.18.’de görülen tabak formu üzerine uygulanan deniz atı temalı kompozisyonda denizatının doğaya katmış olduğu estetik çizginin tüm özellikleriyle

bütünleştirerek yorumlanmıştır. Bu kompozisyonda sgraffito tekniği yanı sıra sır üstü tekniğini de kullanılmıştır.

Görsel 4.19. O. İlder, “Deniz atı”, Sır üstü fırça tekniği, 40x80 cm., 840 C, 2015

Görsel 4.19.’da denizatının ritmini ve hareketliliğini konu alan bir diğer uygulamada fayans üzerine sır üstü dekor tekniği kullanılmıştır. Fırça dekor kullanılarak çizgi, renk ile birlikte canlılık, hareketlilik ve heyecan duyguları ifade edilmek istenmiştir.

Görsel 4.20. O. İlder, “Deniz atı”, heykel, 80 cm., 1000 C, 2015 **Görsel 4.21.** “Deniz atı” detay

Görsel 4.20. ve 4.21.'de görülen uygulamada hareketli çizgilerle iki denizati tekmiş gibi ele alınarak denizlerdeki bu zarif hayvanın çiftleşme anındaki zarafeti ve estetiğine vurgu yapılmak istenmiştir.

Görsel 4.22. O. İter, “Deniz kaplumbağası”, elle şekillendirmee, 50 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.22.'de yer alan uygulamada var olan kaplumbağalardan ilkinin dokusu geometrik ve disiplinli bir şekilde düz çizgiler ile yorumlanmıştır. Bu çalışma mekanikleşmiş dünyanın parçası kaplumbağaların nesillerin tükenmesine farkındalık yaratmak üzere yapılmıştır.

Görsel 4.23. O. İter, “Deniz kaplumbağası ”, elle şekillendirme, 50 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.23.'de görülen kaplumbağa temalı uygulamada sonsuzluk ve uzun ömrün simgesi helezonla kaplumbağa bir arada kullanılmıştır.

Görsel 4.24. O. İter, “Deniz kaplumbağası”, elle şekillendirme, sgraffito dekor, 50 cm., 1000 C, 2015

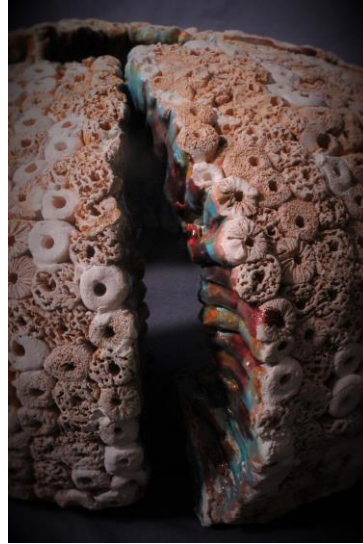

Görsel 4.25. O. İter, “Deniz kaplumbağası”, Sgraffito tekniği, 50 cm., 1000 C, 2015(detay)

Görsel 4.24. ve 4.25.'de kaplumbağa çalışmasında ise kabuğunda bulunan desenler sadeleştirilerek maviliğin içindeki hareketli çizgiler sgraffito tekniği ile uygulanmıştır

Görsel 4.26. O. İter, “Deniz kestanesi ”, elle şekillendirme, 50 cm., 1000 C, 2015

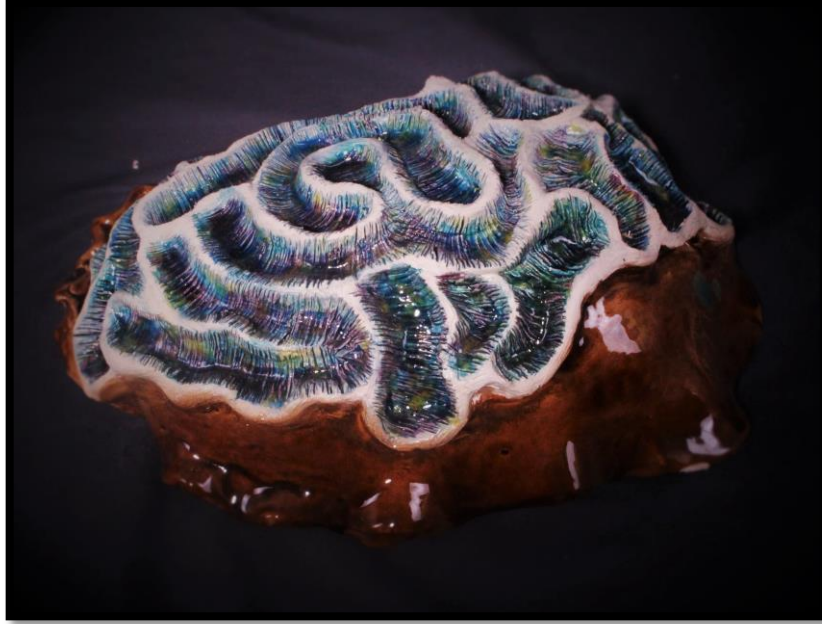
Görsel 4.27. O. İter, “Deniz kestanesi ”, elle şekillendirme, 50 cm., 1000 C, 2015(Detay)

Görsel 4.26. ve 4.27.’de ki uygulamada denizkestanesi konu alınarak form, sucuk tekniği ile 300 parça birim eleman bir araya getirilerek oluşturulmuştur. Dışı sırsız bırakılarak doku etkisi güçlendirilmiş, kestanenin içindeki sırlı bölge ile etkili bir kontrast oluşturulmuştur.

Görsel 4.28. O. İter, “Mercan ”, elle şekillendirme, 25 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.28.’de görülen uygulamada kırmızı mercanların çizgisel dokusu bıçaklarla formun üzerinde uygulanmıştır.

Görsel 4.29. O. İter, “beyin mercanı ”, elle şekillendirme, 30 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.29.’da beyin mercanı olarak adlandırılan bir başka mercan türü, hareketli çizgilerle ve kazıma tekniği ile uygulanmıştır.

Görsel 4.30. O. İter, “Mercan ”, elle şekillendirme, 30 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.30.’da görülen uygulamada huni şeklindeki bir mercan türü dinamik çizgiler bir araya getirilerek çeşitli kazıma yöntemleri ile uygulanmıştır. Oluşturulan dokularla doğadaki hareketlilik ve yaşam dinamizmi ele alınmıştır.

Görsel 4.31. O. İter, “Nautilus ”, sır üstü dekor , 50 cm., 840 C, 2015

Görsel 4.31.’de görülen uygulamada sır üstü yöntemiyle altın oranın da sembolü kabul edilen nautilus adlı deniz kabuğu hem kesiti, hem de dış görünüşü bir arada kompoze edilerek fayans üzerine uygulanmıştır.

Görsel 4.32. O. İter, “Nautilus ”, elle şekillendirme, 40 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.32.’de ki uygulamada altın oranın sembolü olarak kabul edilen çizginin en belirgin özelliğini taşıyan nautilus, yine çizginin hareket özelliği ve tekrar özelliği bir arada kullanılarak, plaka yöntemi ile şekillendirilmiş daha sonra sırüstü dekorla sonuçlandırılmıştır.

Görsel 4.33. O. İter, “Nautilus var oluş ”, elle şekillendirme, ajur, sgraffitto, 50 cm., 1000 C, 2015

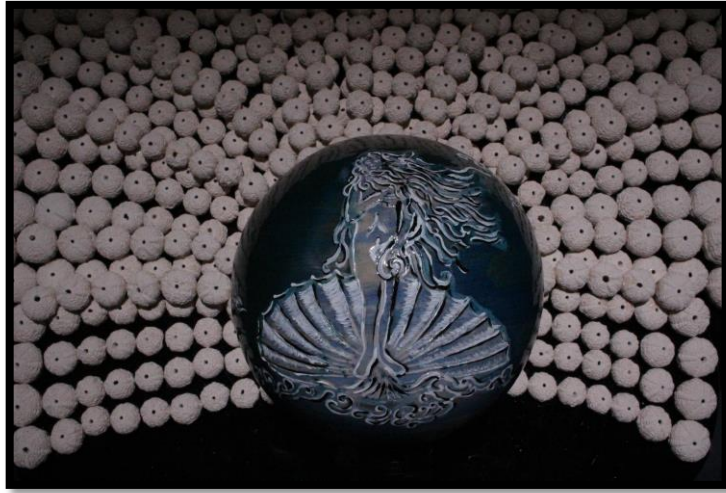

Görsel 4.34. Nautilus var oluş , detay

Görsel 4.33. ve 4.34.’de görülen uygulamada deniz atı ile nautilus bir arada kullanılarak sonsuzluğu ifade eden helezon formu oluşturulmuştur. Ajur ve sgraffito tekniği ile birlikte sırüstü fırça boyama ile formu tamamlanmıştır.

Görsel 4.35. O. İter, “Venüs’ ün doğuşu”, elle şekillendirme ve kalıp üretim, 70x80 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.36. O. İter, “Venüs’ ün doğuşu ”, elle şekillendirme ve kalıp üretim, 50 cm., 1000 C, 2015(Detay)

Görsel 4.35. ve 4.36.’da görülen uygulamalara İstiridye ve “Venüs’ ün doğuşu” adı verilmiştir. Bu eserlerde dokunun salt görselliğinin tüm zarıflığı ile renk kullanmadan dahi etkili olduğu görülmüştür. Burada yaklaşık 500 adet kestaneyi kalıp yöntemi ile şekillendirip çoğaltılarak istiridye formu oluşturulmuştur. Bu kompozisyon ile güzelliğın tanrıçası Venüs ve “Boticelli’ ye” atıfta bulunulmuştur.

Görsel 4.37. O. İter, "Denizde yaşam ", elle şekillendirme, ön yüz, 80 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.38. O. İter, "Deniz yaşam", elle şekillendirme, arka yüz, 80 cm., 1000 C, 2015

Görsel 4.37. ve 4.38.'de görülen uygulamada Denizdeki yaşam düz, kesik ya da sanatsal çizgilerle birleştirelerek bir çok duygu ve his yorumlanmaya çalışılmıştır. Plaka yöntemi üzerine ekleme, sgrafitto ve dolgu bezek teknikleri bir arada kullanılarak güçlü çizgisel kompozisyon oluşturulmaya çalışılmıştır. Renkli sırlarla sonuçlandırılmıştır.

SONUÇ

Seramiğin tarihi gelişimi incelendiğinde, henüz sanat olarak üretilmediği ilkel dönemden, günümüzün seramik sanatına kadar olan süreç içerisinde çizgi ögesinin varlığı süreklilik göstermektedir. Seramik sanatında çizgi ögesinin görsel anlatımda ki gelişimi, formlar üzerinde farklı kullanımları sanatçıların ve tasarımcıların kişisel düşüncelerine göre farklılıklar gösterdiği, sanat tarihi boyunca farklı dönemlerde değişik özelliklerin ortaya çıktığı görülmektedir. Çizgi kullanımı birçok seramik tekniği ile birlikte Uzakdoğu seramiklerinden, Bizans seramiklerine, İslami üslupla ortaya çıkmış seramiklerden, Avrupa' daki modern yorumlamaya kadar bir çok bölgede birbirleriyle de etkileşerek ve sanatçıların farklı yorumlamalarıyla yeni anlatım biçimleri kazanarak gelişmiştir.

Çizginin forma bağlılığı yirminci yüzyılla birlikte, özellikle seramiğin sanat eseri olarak kabul edilmesiyle, anlatımdan öte, soyut ifade arayışlarına dönüşmüş, çizginin çeşitli tekniklerle desteklenerek kullanımı yaygınlaşmıştır. Çizginin anlam bütünlüğü ve toplumun üzerindeki etkisi sanatçıları farklı arayışlara itmiş, yeni semboller, yeni anlamlar içeren şekillere dönüşerek uygulanmıştır. Klasik kullanımı ve modern kullanımı çevresel faktörlerle değişiklik gösterse de teknik olarak temel belli başlı uygulamalara dayanmaktadır.

Günümüzde modern sanatla birlikte sanatçıların çizgiyi kullanımları sadece formun üzerindeki bir süslemeden çok eseri oluşturan temel tasarıma dönüşmüştür. Bu da çizginin kullanımını geliştirmiş ve farklı tasarımların oluşmasına zemin hazırlamıştır. Geçmişin ve günümüzün sembolleri, anlamları çizgi ile birlikte aktarımı sanat eserlerinde görülmeye devam edecektir.

Tezde özellikle üstünde durulan sgraffito tekniği salt çizgi ile ilişkilendirilen en önemli tekniktir. Tarih boyunca pek çok örneğine rastladığımız sgraffito günümüzde de sanatsal formlarda kullanılmaktadır. Bu teknik başka tekniklerle birleştirilerek kişisel üsluplar geliştirilmesi mümkündür.

Seramik sanatının geleceği söz konusu olduğunda, seramiğin anlatım biçimlerinin göstereceği gelişmelere bağlı olarak çizgi ögesi, farklı anlatım olanakları yönünde yeni oluşumlarla şekillenerek seramiğin anlatımsal ve etkili gücü gelecekte de görülecektir.

KAYNAKÇA

- Alp Ö. (2009) *Orta Asya' dan Anadolu' ya Kültürel Sembollere Giriş*. Ankara. Eflatun Yayın Evi. (1). 20, 22, 68,
- Atalayer, F. (1994) *Temel Tasarım Öğeleri*, Anadolu Üniversitesi, 146, 147, 149,
- Ayta T. (1976). *Toprak Sanatlarında Dekoratif Uygulama Yöntemleri*, İstanbul. 26
- Boardman J. (1997) *Kırmızı Figürlü Atina Vazoları* (Çeviren: Ergin G.) İstanbul Homer Kitabevi, 11
- F. D. K. Ching, (2003), *Mimarlık ve Sanatta Yaratıcı Bir Süreç Çizim* (Çeviren: Birkan Ç.) İstanbul 98
- Demir A. (1993) *Temel Plastik Sanatlar Eğitimi*, Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları, 12, 24
- Ersoy N. (2007) *Semboller ve Yorumları*. İstanbul. Dönence Yayın. (3)., 177, 181, 156
- Güngör Ş. (2005) *Görsel Kompozisyonun Bir Ögesi Olarak Çizgi*. Atatürk Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü Müdürlüğü, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, (15), 15, 89, 94, 95
- İlyasoğlu C. (2006) *Resim Sanatında Çizgi-Espas Etkileşimi ve Yüzey Tasarımında Kullanımı*, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Yüksek Lisans, 7, 24, 31, 33
- Jean G. (2004) *Yazı İnsanlığın Belleği* (Çeviren: Başer N.) İstanbul. Yapı Kredi Yayınları. (2). 13, 14, 46, 170
- Lhote A. (2000) *Sanatta Değişmeyen Plastik Değerler*, (Çeviren:) İstanbul. İmge Kitabevi, 114, 116
- Kaplan S. (2009) *Nokta ve Çizginin Resimsel Anlatımda Kullanımı*, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Sanatta Yeterlik Tezi, 47, 49, 58, 66, 70
- Özkartal M. (2009) *Resim Sanatında Çizgi ve Çizgi ritmi Üzerine*, Sanat ve Tasarım Dergisi, Gazi Üniversitesi Güzel Sanatlar Fakültesi, syf.55 – 72, (4), 59, 60, 61, 64
- Özüdoğru Ş. (1990) *Seramik Sanat Tarihi*, Anadolu Üniversitesi, 10, 14,
- Pastoureau M. (1997) *Şeytan Kumaş*, (Çeviren: Yılmaz İ.) İstanbul. İletişim Yayınları
- Sevim S.S. (2012). *Seramik Dekorlar ve Uygulama Teknikleri*. İstanbul: Yorum Sanat Yayınları, 11, 76, 85, 87
- Şişman A. (2010) *Sanat ve Sanat Kavramlarına Giriş*. İstanbul. Literatür Yayınları. 194

- Turani A. (1998) *Sanat Terimleri Sözlüğü*. İstanbul. Remzi Kitabevi. (7), 48, 55, 74, 104
- Turani A. (1995) *Dünya Sanat Tarihi* İstanbul. Remzi Kitabevi (5) 28
- Türker A.Ç. (2004) *Bizans Dönemi Günlük Kullanım Kaplarına Ait Yayınlar ve Değerlendirme Yöntemleri*, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi (2) Ankara.
- Wilkinson K. (2010) *Semboller & İşaretler* (Çeviren: Toksoy S.). 287
- Yardımcı İ. ve İrdelp V. (2013) *Günümüz Çini Sanatında sgraffito Tekniği ve Uygulamaları*. Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi (13), 139- 152, 139, 143,
- Avşar L., Avşar M. (2015) *Seramik Sanatı Eğitiminde Selçuklu Seramiğinin Yeri*, <http://www.kalemisidergisi.com>, (3 – 5) (Erişim tarihi : 11.01.2016)
- Beril Anılanmert/www.haberler.com (Erişim tarihi: 14.05.2015)
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&guid=TDK.GTS.572a43b613ba36.08302455(Erişim tarihi: 05.01.2013)
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.572a43c19ef348.2538183 (Erişim Tarihi: 05.01.2014)
- http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.572a45da32d823.09722242 (Erişim tarihi: 04.08.2015)
- <https://sayliozlem.wordpress.com/tag/grafik/page/2/> (erişim tarihi: 22.01.2015)
- <http://www.grafikerler.org/temel-sanat-egitimi-dersleri/27011-doku.html> (Erişim tarihi 2020.12.2015)
- http://www.mimarizm.com/makale/kus-yuvasi-olimpiyat-stadi_113357 (erişim tarihi 20.12.2015)
- <http://arsiv.ntv.com.tr/news/173546.asp> (Erişim tarihi: 20.12.2015)
- <http://www.grafikerler.net/nazenin-profes-r-jale-yilmaba-ar-t464.html> (erişim tarihi: 20.12.2015)
- http://www.serfed.com/content_files/dergi/27/13_SANAT_I.pdf (erişim tarihi 10.01.2016)
- http://www.seramikaantalya.com/Seramika/urunler/Pages/buyuk__kuslar.html(erişim tarihi: 22.01.2016)

<http://www.jennifermccurdy.com/currentwork.shtml> (Erişim tarihi: 23.05.2015)

<http://www.gungorguner.com/viewofart.htm> (erişim tarihi 15.01.2016)